

**REPUBLIKA SRBIJA
UNIVERZITET U BEOGRADU
MULTIDISCIPLINARNI STUDIJI
BEOGRAD**

MASTER RAD

**VEHABIZAM KAO ČINIOCI UGROŽAVANJA
BEZBJEDNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE**

Mentor:

Prof. dr Radomir Milašinović

Student:

Nebojša Narančić

Beograd, mart 2015. Godine

S A D R Ź A J

UVOD	4
1. Naučni cilj predložene teze	5
2. Predmet rada.....	6
3. Metode rada.....	8
I UGROŽAVANJE BEZBJEDNOSTI	9
1. Pojam ugrožavanja bezbjednosti	9
2. Konstituenti ugrožavanja bezbjednosti	11
2.1. Izvori	11
3. Klasifikacija pojava ugrožavanja bezbjednosti	13
4. Shvatanje terorizma kao oblika ugrožavanja bezbjednosti	16
II NASTANAK, RAZVOJ I KARAKTERISTIKE VEHA BIZMA.....	20
1. Istorijski razvoj vehabizma	20
2. Karakteristike vahabitskog fundamentalizma	27
3. Salafizam.....	28
4. Cilj selefija/vehabija – Balkanski kalifat	29
III DJELOVANJE VEHA BIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI	33
1. Osnovni oblici indoktrinarnog djelovanja vehabija u Bosni i Hercegovini.....	36
2. Propagandni oblik djelovanja vehabija u Bosni i Hercegovini	37
IV ISLAMISTIČKO–TERORISTIČKI KAMPOVI U BOSNI I HERCEGOVINI	40
1. Ihvan–tradicionalno saudijsko vojno bratstvo	40
2. Mehurići/Poljanice.....	41
3. Orašac	42
4. Kamp Pogorelica	42
5. Guča Gora	43
6. Bočinja i Gornja Maoča	46

V UGROŽAVANJE BEZBJEDNOSTI OD STRANE VEHABIZMA	51
1. Metode regrutovanja članova terorističke mreže fundamentalista	55
2. Potencijalni teroristi u džematu Gornja Maoča	58
3. Teroristički napad u Bugojnu	60
4. Bečka veza	65
5. Nasilnički akti izvedeni u Bosni i Hercegovini	67
6. Efekti (rezultati) uticaja islamista na bezbjednost u Bosni i Hercegovini	69
6.1. Negativni efekti	70
6.2. Pozitivni efekti	73
VI SUZBIJANJE TERORIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI	75
1. Ugroženost Bosne i Hercegovine terorizmom	75
2. Institucionalna zaštita od terorizma u BiH	76
2.1. Institucije na nivou BiH	77
2.2. Institucije na nivou entiteta	82
3. Krivičnopravna zaštita od terorizma u BiH	83
3.1. Krivično djelo terorizma i krivično djelo finansiranja terorističke aktivnosti	83
3.2. Posebne istražne radnje u suzbijanju terorizma	87
3.3. Postupak izdavanja osumnjičenih, optuženih i osuđenih za terorizam	89
3.4. Pravci unapređenja krivičnopravne zaštite od terorizma u BiH	90
4. Strategijski pristup BiH u borbi protiv terorizma	92
5. Perspektive i preporuke za zaštitu od terorizma	93
ZAKLJUČAK	97
LITERATURA	100

UVOD

Riječ vehabizam je naziv koji se upotrebljava za sljedbenike religioznog islamskog pokreta koji je osnovao arabijski filozof Muhamed bin Abud Vehab (1703. – 1792.) godine. Osnivač je djelovao na području Saudijske Arabije, Irana, Iraka, Sirije i Indije. Sam pokret nosi naziv vehabizam a pojedinca nazivaju vehabija. Pripadnici se nazivaju mudžahedini ili unitaristi. Učenje filozofa Vehaba čvrsto se drži doktrine da je bog samo jedan i jedini. Vehabije su bile upamćene po tome što su 1803. godine osvojili Meku a 1804. godine Medinu. Članovi ovog pokreta su objavili sveti vjerski rat džihad. Sami sebe nikada neće nazvati vehabijama jer taj naziv smatraju pogrdnim netačnim i izmišljenim pojmom za one kojima se daju ne znači ništa.

Pripadnici pokreta mudžahedini, kod nas nazvani vehabije, glavnu karakteristiku pripisuju svom pokretu o postojanju samo jednog boga. Njihov pokret se protivi svakom uvjeravanju ideja koja može da naruši postojanje jednog boga. Oni smatraju protivzakonito odnosno protivno Kuranu jedinom zakonu koji poštuju da bude praksa upotrebe bilo kog proroka, sveca, anđela u molitvama ili zavjetovanjima. Protive se hodočašću grobnicama svetaca, molitvama na grobljima kao i proslave pojedinih bitnih datuma Muhamedov rođendan, nošenje brojanica. Sljedbenici pokreta insistiraju na doslovnoj primjeni Kurana i striktnoj primjeni doktrine predodređenosti i nisu za uvođenje bilo kakve novine u vjersku praksu. Primjena Kurana zahtijeva striktnu primjenu kod svih islamista ali oni muslimani koji drugačije razmišljaju i ne pridržavaju se Kurana nazivaju se nevjernici.

Vehabije tvrde da samo oni iskreno vjeruju u Alahov džele–šanuhu jedinstvo, da su oni izbjegli kufr i da oni pokušavaju da spase muslimane koji su šest vijekova bili u širku.

U novijem vremenu vehabije su najprisutnije u zaostalim i siromašnim dijelovima Azije i u manjoj mjeri u Evropi. Mnogi ga okrivljuju za podsticanje ideoloških osnova današnjim terorističkim grupama u Avganistanu, Saudijskoj Arabiji i Iraku. Takođe mnogi analitičari smatraju da su pristalice vehabija sa svojim vehabijskim ideološkim uvjerenjem potpomogli terorističke napade Americi i Evropi.

Početak vehabijskog pokreta u Bosni i Hercegovini vezuje se za jedinicu Armije El Mudžahid, koja je za vrijeme rata djelovala u oblasti centralne Bosne. Srž jedinice činili su ljudi iz arapskih zemalja koji su već imali bogato ratničko iskustvo širom svijeta.

Njihova uloga nije bila samo ratnička već i misionarska širom Bosne. Pozivali su i propovjedali da je puška jedini način da se sačuva čast i dostojanstvo porodice. Ovaj poziv je opšte prihvaćen i mnogi muslimani su se prijavili u jedinicu El Mudžahid jer su prepoznali neke vrijednosti koje su im bile jako bitne.

Budući da je u islamu samim tim i u vahabizmu vjera neodvojiva od države, političke implikacije tog pokreta su neosporne. Za razliku od hrišćanstva u kojem postoji jasna odvojenost svjetovne vlasti od duhovne, u islamu one predstavljaju jedinstvo.

U islamski organizovanom društvu sve se vrti oko religije. Cjelokupna društvena nadgradnja se stvara da bi se obezbjedilo funkcionisanje vjerske zajednice. Samim tim i država jeste posljedica težnje religije da se u svome totalitetu ostvari. Imajući sve to u vidu jasno se nameće zaključak da ni pravo kao element države nije odvojeno od vjere. Zato je u islamskim zemljama vjersko pravo, odnosno šerijat, vrhovno zakonodavstvo. Na osnovu toga je i čitava državna struktura podređena vjerskim zakonima pa i ostvarivanju vjerskih ciljeva. Po ugledu na proroka Muhameda i vladari u tim zemljama u svojim rukama akumuliraju svu vlast: političku, ekonomsku, vojnu i vjersku“.

Vahabizam je danas zvanično (državno) i dominantno vjersko učenje u Saudijskoj Arabiji i Kataru, ali je snažno prisutan i u drugim islamskim zemljama, kao i među muslimanima u onim zemljama u kojima su oni vjerske manjine. Noseći u sebi elemente političnosti i militantnosti, ta i takva forma islama zahtjeva opreznost i pažnju, kako samog stanovništva tako i države.

Sve što je naprijed navedeno o pojmu vahabizam poslužiće nam kao uvod u razmatranje ovog rada te u tom kontekstu će se istaći osnovne karakteristike i uloga vehabizma kao činioca ugrožavanja bezbjednosti Bosne i Hercegovine

1. Naučni cilj predložene teze

Vehabije su po mnogim ekspertima za terorizam kako vojnim, tako i univerzitetskim ocjenjene kao najveća prijetnja po bezbjednost države.

Vahabizam kao pojavni oblik islamskog terorizma moramo posmatrati sa više aspekata kako bi ga što bolje razumijeli i objasnili, kao i pronašli moguće načine borbe protiv njega.

Ovo istraživanje vahabizma kao činioca ugrožavanja bezbjednosti ćemo posebno posvetiti njegovom izučavanju na prostoru Bosne i Hercegovine, kao mikro uzorcima na kojima ćemo najbolje razumijeti njegovu suštinu i načine djelovanja, s obzirom da se sa njegovim manifestacijama možemo sresti svaki dan.

Značajan broj lica afro-azijskoga porijekla za koje se vežu terorističke aktivnosti je boravio ili još uvijek boravi na teritoriji BiH. Određenom broju tih lica je dodjeljeno BiH državljanstvo zahvaljujući činjenici da su sklopili brak sa Bošnjakinjama.

U Bosni i Hercegovini, odnosno u parlamentarnoj skupštini posebna halabuka oko vehabijskih i selifijskih pokreta i traženju njihove zabrane digla se u junu 2010. godine kada je došlo do terorističkog napada u Bugojnu na policijsku stanicu.

Neophodno je posebno istaknuti da je najveća akcija protiv vehabija izvedena od strane entitetskih organa MUP-a, ali i policije Brčko distrikta februara 2010. godine na područje koje važi za vehabijsko uporište – Gornja Maoča. U tom selu smatra se da živi oko 1.500 vehabija i to mjesto je bilo okvalifikovano kao prostor u kome nema primjene ustava BiH. Tada je uhapšeno sedam osoba i zaplijenjeno naoružanje, što je pokazalo je da su radikalni islamisti aktivni i u Bosni.

Selo je odavno pod nadzorom domaćih i stranih obavještajnih agencija, zbog operativnih saznanja da se u njemu od 2002. godine sprovode aktivnosti koje mogu ugroziti bezbjednost BiH.

Osnovni cilj vahabita koji se nalaze na ovim prostorima jeste stvaranje tzv. zelene transferzale, jedinstvene teritorije naseljene muslimanima na potezu Turske do Bosne i Hercegovine, kao i obuka lokalnih muslimana za oružane akcije.

Cilj ovog rada je utvrditi i pokazati, da ove okolnosti nameću potrebu aktivnog poboljšanja sistema zaštite od vehabizma u tendenciji ugrožavanja bezbjednosti Bosne i Hercegovine.

2. Predmet rada

Radikalizacija islama, kao religije i njegova zloupotreba u svrhu terorizma, predstavlja najčešći vid vjerskog terorizma. Jedan od vidova zloupotrebe vjere u svrhu destabilizacije i rušenja svjetskog bezbjednosnog i političkog sistema, svakako predstavlja i vahabizam kojim ćemo se baviti u ovom radu.

Naime, termin vehabizam je naziv koji se upotrebljava za sljedbenike religioznog islamskog pokreta koji je osnovao arabijski filozof Muhamed bin Abdul Vahab (1703–1792).

Pripadnici se nazivaju mudžahedini ili unitaristi. Njihovo učenje se zasniva na doktrini da je bog samo jedan i jedini. Sami sebe nikad neće nazvati vehabijama i taj naziv smatraju pogrdnim, odnosno protivnim Kuranu. Vehabije insistiraju na doslovnoj interpretaciji Kurana i striktnom poštovanju teorije predestinacije. Vehabizam kao islamska vjerska sekta – fundamentalistički ogranak sunitskog islama, među bosanskohercegovačkim muslimanima počeo se širiti tokom 1993. i 1994. godine.

Od završetka rata u Bosni i Hercegovini povremeno se u medijima pojavljuju natpisi o opasnosti koju donosi vehabizam.

Naime, u Bosni i Hercegovini rasprostranjenost vehabitskog pokreta svodi se na centralnu Bosnu, odnosno na područja Zenice, Bihaća, Maglaja, Travnika, Mostara, Bugojna, Teslića, Brčkog, Zavidovića, Kalesije, Tuzle, Goražda i dr., mada se pripadnici ovog pokreta mogu naći u okolini Prijedora, pa čak i u Banjoj Luci.

Centri institucionalizovanog vehabizma u BiH prepoznati su u Pedagoškoj akademiji u Zenici i Islamskoj pedagoškoj akademiji u Bihaću. Godina usijanja bila je 2006, kada je sa vehabijama bilo povezano otkrivanje arsenala naoružanja, kao i samoubilački prsluci spremni da budu primjenjeni itd.

Evidentan je sukob vehabija sa organima vlasti BiH, koje pod pritiskom međunarodne javnosti nastoje da održe labavi bosanski mir.

Jedan od ključnih problema za društvo Bosne i Hercegovine je u tome što su džamije postale glavni centri za okupljanje, obuku i regrutovanje pripadnika vehabijskih pokreta.

Drugo, ovaj pokret se i dalje širi i formira nove centre, a naročito u centralnim prostorima gdje žive pravoslavci i nemuslimansko stanovništvo. Organizatori i vođe posjeduju veliku količinu novca koji dobijaju od fundamentalističkih režima iz islamskog svijeta, kojim kupuju imanja, pa čak i cijela sela, plaćaju učlanjivanje u pokrete i školuju ih u islamskim zemljama.

S obzirom na prethodno, članovi te zajednice očekuju ponovno izbijanje sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine, kada će ponovo doći do potrebe da se vodi sveti rat, te se za tu svrhu spremaju, nastojeći da ljudstvo zadrže na teritoriji BiH. Na osnovu dostupnih činjenica, oružje, koje je prebačeno iz Bočinje, krije se na više mjesta u okolnim šumama. Na nekoliko mjesta se pominju imena ljudi koji služe kao veza sa vehabijskim centrom koji se nalazi u Beču, i preko kojeg se dobija logistička i finansijska pomoć.

Zapravo, ovaj pokret predstavlja veliki problem i opasnost za društvo BiH tako i šire. Iz ove grupacije se upućuju pripadnici na obuke u fundamentalističke režime, nakon čega odlaze na razna ratišta u svijetu, među kojima i na sirijsko, gdje ih je dosta poginulo.

3. Metode rada

Problematika koja je predmet ovog master rada zbog svoje specifičnosti i osnovnih karakteristika zahtjeva primjenu brojnih naučnih metoda i istraživačkih tehnika.

Za potrebe ovog rada metode koje ćemo koristiti su osnovne metode naučnog mišljenja i istraživanja u političkoj nauci.

Shodno tome koristićemo metode poput analize, sinteze, apstrakcije, generalizacije, klasifikacije, konkretizacije, analize sadržaja i dr.

U cilju zadovoljenja metodoloških zahtjeva korišćene su sljedeće metode: opštost, sistematičnost, objektivnost i pouzdanost.

Od osnovnih metoda biće korišćene analitičke i sintetičke. Korišće se konkretizacija i retrospektivna analiza.

Naš metodološki pristup se mora takođe zasnivati na komparativnoj analizi različitih koncepata bezbjednosti kojom će se saznati određene sličnosti i razlike činilaca predmeta istraživanja. S obzirom na to da je terorizam složena cjelina, metoda analize nam može sa metodološke strane pomoći da analiziramo sve njegove činioce, svojstva i funkcije.

Metoda klasifikacije nam može pomoći da ovaj vid terorizma/ekstremizma raščlanimo i razvrstamo po određenom kriterijumu.

Istraživanje će biti realizovano na bazi primjene naučnih metoda prikupljanja podataka iz izvora kao što su: domaća i strana literatura iz područja terorizma i bezbjednosti, brojni teorijski i stručni prilozi, takođe i studije koje su međunarodne bezbjednosne institucije sprovodile, kako u našoj, tako i u drugim zemljama, članci i internet izvori koji obrađuju oblast terorizma, organizovanog kriminaliteta i bezbjednosti.

I UGROŽAVANJE BEZBJEDNOSTI

1. Pojam ugrožavanja

Svi savremeni sistemi bezbjednosti, bez obzira na koji način i sa kojim ciljem su organizovani, predstavljaju oblik organizovanja datog društva u zaštiti svojih vitalnih vrijednosti. Njihovo organizovanje polazi od dva osnovna pitanja:¹

a) od koga i od čega treba štititi to društvo i

b) na koji način treba usmjeravati elemente sistema bezbjednosti da bi se ostvario osnovni cilj njegovog uspostavljanja.

Odgovor na ova pitanja predstavlja osnovu za sva druga djelovanja u bezbjednosnom smislu, jer se preko njih definiše, klasifikuje i objašnjava nastanak, trajanje i djelovanje društveno štetnih i opasnih pojava u odbrambeno–zaštitnom smislu. Tu se, prije svega, misli na poznavanje raznih oblika i izvora društvenih sukoba, raznih destruktivnih djelovanja, kao i svih društvenih, prirodnih i tehničkih pojava, koje u različitim varijantama i oblicima, nastaju u svim društvima, a odnose se na ugrožavanje bezbjednosti datog društva.

Polazeći od različitih naučnih, teorijskih, metodoloških i praktičnih stanovišta mogu se definisati, razvrstati i objasniti različiti izvori i oblici antidruštvenog djelovanja.

Tako, na primjer, detaljnim proučavanjem nekih društvenih pojava ugrožavanja bezbjednosti bave se posebne naučne discipline (npr., socijalna patologija, kriminologija i sl.)

Fenomenima ugrožavanja društva nastalim djelovanjem prirode (poplave, zemljotresi, suše, radioaktivno zračenje i sl.) pretežno se bave prirodne nauke, dok se društvenom stranom ugrožavanja, u širem smislu, bave sociologija, psihologija, pravo, etika, istorija i slično.

Pojave ugrožavanja društva i njegovih vrijednosti javljaju se još od njegovog nastanka. Sva društva kroz istoriju bila su manje–više izložena ugrožavanju u različitom obliku i obimu. U početku je bio ugrožen njihov opstanak, a zatim i njihov društveno–ekonomski i kulturni razvoj.

Kod nas, trenutno, u pravnim dokumentima nisu rangirani, stepenovani i grupisani izvori i oblici ugrožavanja našeg društva. U većini slučajeva, u pitanju je samo njihova identifikacija, pri čemu se najčešće ističe stepen njihove opasnosti, kao i potreba za organizovanjem društva u njihovom suzbijanju.

¹ Stajić, Lj., *Osnovi bezbjednosti*, Policijska akademija, Beograd, 2003, str. 39.

Na početku treba reći da ne postoji saglasnost o definiciji pojma ugrožavanje, jer se ovaj pojam različito upotrebljava. Najčešće se za pojam ugrožavanje koriste različiti termini, ali se isto tako pod tim terminima podrazumijevaju i različite suštine. Zbog toga se, u većini definicija pojma ugrožavanje, mogu naći određene zamjerke koje su posljedica uopštavanja da bi se lakše odredila suština ove pojave. Isto tako, pojmovi mogu imati različite nivoe opštosti što svakako zavisi i od potrebe za koju se definišu (teorijske, praktične, nastavne i sl.)

Ovom prilikom navodimo neke karakteristične definicije. Tako, na primjer, u krivično–pravnom smislu ugrožavanje znači opasnost. Značenje opasnosti, u ovom smislu, podrazumijeva manju ili veću mogućnost uništenja ili oštećenja nekog dobra ili vrijednosti, ugrožavanje života ili zdravlja, pri čemu ono može biti konkretno ili apstraktno.

U sociološkom smislu pojave ugrožavanja vezuju se za društvene sukobe i protivdruštvena ponašanja i one se ne mogu unaprijed odrediti.

Neki teoretičari problemu ugrožavanja prilaze kao promenljivoj kategoriji koja zavisi od shvatanja konkretnog društva, odnosno društvo odlučuje o tome koje pojave predstavljaju pojave ugrožavanja.

Drugi, međutim, smatraju da je ugrožavanje proces koji nastaje usljed suprotnih interesa koji se ne mogu ostvariti istovremeno, niti se može postići kompromis u stavovima o uklanjanju uzroka sukoba, pri čemu nosioci različitih interesa mogu biti subjekti unutar same države ili neke druge države.

Tako, na primjer, krivično–pravno i sociološko značenje ne uzimaju u obzir prirodne i tehničke aspekte ugrožavanja jednog društva koji se svakako ne mogu zanemariti. Opšte je poznato da je svijet danas češće ugrožen u ekološkoj sferi nego u nekim drugim sferama.

Isto tako iz navedenih definicija ne može se videti koji obim neke pojave i u kom trajanju mora postojati da bi se to smatralo pojavom ili procesom ugrožavanja.

Naime, pod pojmom ugrožavanja podrazumijevaju se društvene pojave ili ponašanje nastalo delovanjem čoveka (pojedinačno ili trupno) prirode ili tehničkih sistema u dužem periodu koje su značajnijeg obima, pri čemu nastaju ili mogu nastati, štetne posljedice po integritet čovjeka, njegovu slobodu i imovinu, kao i po integritet i subjektivitet države i njenih institucija.

Dakle, ugrožavanje je svaka vrsta društvene, prirodne i tehničke opasnosti kojom se ugrožavaju integritet, sloboda, imovina ili zdravlje ljudi, kao i teritorijalni integritet i suverenitet i ustavni poredak i pravo države, naroda, nacija ili društvenih grupa i pojedinaca.

U neposrednoj vezi sa pojmom ugrožavanja jeste i pitanje predmeta ugrožavanja, odnosno davanja odgovora na pitanje šta se to ugrožava, a to znači određivanje društvenih vrednosti koje su predmet zaštite. Predmet ugrožavanja predstavlja širok spektar objekata (imovina, teritorija, život, zdravlje i sl.), pri čemu svako društvo izdvaja samo one koji za nju čine vitalni interes (interes čitave zajednice).

Tako se konstantno u svim društvima pojavljuju kao objekti zaštite, prije svega, život čovjeka, njegova prava i slobode, materijalna dobra društva, odnosno društvene institucije, društveno i državno uređenje, teritorija i slično.

2. Konstituensi pojava ugrožavanja bezbjednosti

Pojave ugrožavanja bezbjednosti se, načelno, sastoje od više elemenata, odnosno karakterišu je:²

- izvor ugrožavanja,
- nosilac ugrožavanja,
- vid i oblik ugrožavanja,
- objekt ugrožavanja sa referentnim vrijednostima koje se napadaju,
- posljedica i povratno dejstvo posljedice na izvor i nosioca ugrožavanja.

2.1. Izvori ugrožavanja bezbjednosti

Izvori ugrožavanja bezbjednosti su pojave ili procesi koji samostalno ili u međusobnoj kombinaciji i interakciji dovode do nastanka i razvoja ugrožavajuće pojave.

Riječ je o tzv. etiološkoj dimenziji bezbjednosnih problema,³ koju treba sagledati iz aspekta neophodnih i dovoljnih uslova odnosno faktora.

Iz aspekta bezbjednosnih nauka,, treba razlikovati:

- uzroke,
- uslove i
- povode ugrožavanja.

² Mijalković, S., Keserović, D., *Osnovi bezbjednosti*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2010, str. 103.

³ Milić, V., *Sociološki metod*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996, str. 319.

Uzrok ugrožavanja bezbjednosti

Uzrok ugrožavanja bezbjednosti su pojave ili procesi čije postojanje nužno dovodi do ugrožavanja zaštićenih dobara i vrijednosti. Može biti dovoljan, kada neposredno stvara pojavu ugrožavanja i nedovoljan, kada ugrožavanje stvara zajedno sa drugim uzrocima, što nije slučaj ukoliko djeluje samostalno. Na primjer, uzrok smrti lica prilikom terorističkog napada je dejstvo eksplozivne naprave aktivirane u njegovoj blizini; za izazivanje difuzne eksplozije neophodno je da prostor bude zatvoren, da postoji izvor eksplozivnog gasa, da se postigne eksplozivna koncentracija gasa i da postoji inicijator eksplozije. Sve su to neophodni uslovi, ali i nedovoljni da samostalno proizvedu eksploziju.

Uslovi ugrožavanja bezbjednosti

Uslovi su pojave ili procesi koji neposredno ne uzrokuju pojavu ugrožavanja, ali doprinose, pogoduju njenom nastanku i razvoju. Pojave ugrožavanja bi postojale i da nema ovih faktora, ali u njihovom prisustvu lakše i brže nastaju i razvijaju se. Na primjer, organizovani kriminal je problem svake države.⁴ Međutim, njegovom razvoju umnogome pogoduju siromaštvo, ekonomska tranzicija, društvena dezorganizacija itd.

Povod ugrožavanja bezbjednosti

Povod je izgovor za preduzimanje ugrožavajućih pojava ljudskog porijekla. Njime se opravdava navodni legalitet, odnosno legitimitet destruktivnog djelovanja. Na primjer, povod Austrougarske monarhije da započne Prvi svjetski rat 1914. godine bilo je ubistvo prestolonasljednika Franca Ferdinanda u Sarajevu, odnosno neispunjavanje uslova iz ultimatumata koje je monarhija postavila Srbiji i Bosni i Hercegovini u pogledu ličnog učešća u istrazi tog zločina, čime bi se zašlo u suverenitet Srbije.

Pravi razlozi bili su sasvim drugačiji: teritorijalne pretenzije prema Srbiji i Bosni i Hercegovini, odnosno ideali teritorijalnog proširenja ka istoku i izlaska na Egejsko more. Inače, ideja o oružanom razračunavanju sa Srbijom potekla je još početkom XX vijeka na Bečkom dvoru, a Austrougarska monarhija se gorko kajala što je propustila dva jaka povoda za to 1906. godine prilikom Carinskog rata sa Srbijom, odnosno 1908. godine kada je izvršena aneksija Bosne i Hercegovine. Uskoro je počeo rat svjetskih razmjera u kojem su učestvovala trideset tri zemlje sa oko sedamdeset četiri miliona vojnika.

⁴ Milašinović, R., *Uzroci mogućih društvenih sukoba u zemljama Jugoistočne Evrope*, Godišnjak Fakulteta bezbjednosti za 2009. godinu, Beograd, 2009, str. 11.

Izvori ugrožavanja bezbjednosti mogu da budu:

- prirodni,
- društveni i
- tehničko–tehnološki.

Prirodni izvori ugrožavanja su klima, teritorija i/ili geografski položaj životnog stanovišta, društva i države (u užem smislu), odnosno štetni efekti degradirane životne sredine (u širem smislu, npr., djelovanje kiselih kiša, erozije zemljišta, pojačanog kosmičkog zračenja i globalnog otopljanja usljed oštećenja ozonskog omotača itd.).

Destruktivno ljudsko ponašanje determinisano je uslovima života nosioca ugrožavanja, njegovim sukobima sa samim sobom, sukobima sa drugim licima, društvenim grupama ili društvom u cjelini.

Najčešće je rezultat sukoba pojedinačnih ili društvenih interesa, nesklada između želja, potreba i mogućnosti njihovog zadovoljavanja, rezultat nekog potresa ili izlaz iz krize, negativno rješenje neke konfliktne ili stresogene situacije, akt nepromišljenosti ili projektovane bolesne imaginacije ili halucinacije. Znači, ljudska destruktivnost uzrokovana je i uslovljena mnogim egzogenim – objektivnim faktorima (faktori spoljnog svijeta, tj. užeg ili šireg socijalnog ambijenta) i endogenim–subjektivnim faktorima (psihološke crte, zdravlje i lični sistem vrijednosti, potreba i interesa).

Najzad, disfunkcija tehničko–tehnoloških sistema takođe uzrokuje ili uslovljava mnoga ugrožavanja zaštićenih vrijednosti na svim nivoima analize bezbjednosti. Ovdje svakako treba razlikovati disfunkciju sistema nastalu „samu od sebe“ (kvarom, havarijom, otkazivanjem podsistema...) u odnosu na disfunkciju uslovljenu ljudskim faktorom (namjernim ili nenamjernim djelovanjem) ili prirodnim nepogodama.

Gotovo sve pojave i procesi ljudskog, prirodnog ili tehničko–tehnološkog karaktera, bez obzira na to da li su konstruktivni ili destruktivni, imaju multifaktorsko, odnosno multikauzalno porijeklo. To znači da njihov nastanak i razvoj gotovo uvijek uzrokuje i uslovljava više različitih faktora.

3. Klasifikacija pojava ugrožavanja bezbjednosti

Na osnovu dominantnih etioloških, fenomenoloških i posljedičnih obilježja, ugrožavajuće pojave je moguće klasifikovati u izvjesne vidove (grupe).

Opravdanost klasifikovanja je višestruka i ogleda se u: distanciranju ugrožavajućih pojava između sebe i od funkcije, organizacije i sistema bezbjednosti; efikasnijem identifikovanju i prognožiranju ugrožavanja bezbjednosti; uspješnijem identifikovanju uzročno–posljedičnih veza između pojedinih ugrožavajućih pojava; omogućavanju koncipiranja strategija za suprotstavljanje ugrožavajućim pojavama, ali i većoj ekonomičnosti jer je jednom obuhvatnijom strategijom moguće rješavati više istorodnih bezbjednosnih problema; unapređenju menadžmenta u i, prije svega, organizacionoj i funkcionalnoj specijalizaciji podсистема mikrosistema bezbjednosti za rješavanje konkretnih grupa bezbjednosnih problema.

Pojave ugrožavanja bezbjednosti moguće je klasifikovati na osnovu više kriterijuma.

Generalno, prema etiološkoj dimenziji (porijeklu), postoje:⁵

- ugrožavajuće pojave prirodnog porijekla;
- ugrožavajuće pojave ljudskog porijekla;
- ugrožavajuće pojave tehničko–tehnološkog porijekla i
- ugrožavajuće pojave kombinovanog porijekla.

Prema objektu–meti ugrožavanja, moguće razlikovati:

- ugrožavanja bezbjednosti pojedinca;
- ugrožavanja bezbjednosti ljudskih kolektiva i društva;
- ugrožavanja nacionalne bezbjednosti;
- ugrožavanja međunarodne bezbjednosti;
- ugrožavanja globalne bezbjednosti i
- pojave višestrukog (kombinovanog) ugrožavajućeg efekta.

Ukoliko se za kriterijum klasifikacije uzme odnos (relacija) nosioca i objekta–mete ugrožavanja, moguće ih je podjeliti na:

- autodestruktivne (samougrožavajuće) pojave i
- destruktivne (ugrožavajuće) pojave.

Prema kriterijumu svijesti i volje nosioca ugrožavajućih aktivnosti, oba vida pomenutih pojava mogu da se manifestuju kao:

- pojave nenamjerne (slučajne, zadesne) (auto) destrukcije i

⁵ Mijalković S., Keserović D., *Osnovi bezbjednosti*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2010, str. 109.

- pojave namjerne (auto)destrukcije, koje uz to mogu da budu: i
 - planirane i
 - neplanirane (spontane, situacione, afektivne).

S obzirom na masovnost upotrebe vojnog naoružanja i materijalno–tehničkih sredstava, moguće je razlikovati:

- pojave ugrožavanja bezbjednosti vojnog (oružanog) karaktera i
- pojave ugrožavanja bezbjednosti nevojnog (neoružanog) karaktera, a prema tome da li nastaju unutar zemlje ili dolaze van njene teritorije moguće je razlikovati:
- unutrašnje ugrožavanje bezbjednosti i
- spoljno ugrožavanje bezbjednosti.

Prema obimu (zahvatu) nosioca, odnosno objekta – mete ugrožavanja, moguće je razlikovati:

- pojave individualnog ugrožavanja i
- pojave masovnog (grupnog i kolektivnog) ugrožavanja, a prema konkretnosti objekta ugrožavanja, odnosno usmjerenosti destrukcije ka meti, moguće je razlikovati:
- pojave selektivnog (usmjerenog) ugrožavanja i
- pojave neselektivnog (nasumičnog i kolateralnog) ugrožavanja.

S obzirom na mogućnost prevazilaženja nastupile posljedice, moguće je razlikovati:

- ugrožavanja sa popravljivim posljedicama;
- ugrožavanja sa djelimično popravljivim posljedicama i
- ugrožavanja sa nepopravljivim posljedicama.

Prema izvjesnosti nastanka, sve pojave ugrožavanja mogu da se podijele na:

- izvjesna ugrožavanja bezbjednosti i
- potencijalna ugrožavanja bezbjednosti, a prema tome kolikog su vremenskog trajanja na:
 - trenutna (privremena) ugrožavanja i
 - trajna (longitudinalna, produžena) ugrožavanja bezbjednosti.

Prema cilju, sve pojave ugrožavanja bezbjednosti mogu da se podijele na:

- ugrožavanja bezbjednosti sa otvorenim (nedvosmislenim, jasnim) ciljem;
- ugrožavanja bezbjednosti sa prikrivenim ciljem (simulovana ugrožavanja), a prema javnosti ispoljavanja na:
 - otvoreno ispoljena ugrožavanja bezbjednosti i
 - prikrivena ugrožavanja bezbjednosti.

S obzirom na korelaciju namjere nosioca ugrožavanja i mete – objekta ugrožavanja, postoje:

- neposredno ugrožavanje (meta ugrožavanja je krajnji cilj nosioca ugrožavanja) i
- posredno ugrožavanje (napadom na metu ugrožavanja posredno se napada neka druga vrijednost, npr., kod sabotaze se neposredno napadaju industrijska postrojenja, a posredno državno uređenje i bezbjednost države) i druge podjele.

4. Shvatanje terorizma kao oblika ugrožavanja bezbjednosti

Nauka bezbjednosti terorizam kategoriše kao oblik ugrožavanja bezbjednosti pojedinih država, regiona, pa i međunarodne zajednice, bez obzira na to da li se radi o unutrašnjim ili spoljnim oblicima ugrožavanja bezbjednosti, odnosno oružanim ili neoružanim oblicima ugrožavanja bezbjednosti modeme države. U zavisnosti od tih parametara (spoljni, unutrašnji, oružani, neoružani), terorizam se klasifikuje u neku od kategorija oblika ugrožavanja bezbjednosti.⁶

Pod pojmom terorizma kao oblika ugrožavanja, podrazumijeva se način ispoljavanja terorizma, odnosno terorističkih akata. Pojam je izveden iz relacije oblik–sadržaj, gdje je sadržaj neodređen pojam kome se treba odrediti značenje.

Oblik se može odvojiti od sadržaja–pojave, procesa i imati samostalno značenje, a kao argument se uzima mogućnost da jedan isti oblik može da izražava različite sadržaje. Oblik je spoljna, pojavna strana procesa ili pojave i predstavlja relativno trajni i institucionalni vid sadržaja. Kod većine društvenih pojava i procesa, oblik je sastavni dio ostvarivanja odnosa.

⁶ Šikman, M., *Terorizam*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2009, str. 38.

Određujući njihov tok i sadržinu, u većini slučajeva postaje sastavni dio pojedinih tvorevina⁷. Na ovaj način i terorizam se opredjeljuje kao jedan od oblika ugrožavanja.

Prema mjestu nastanka terorizma, kao oblika ugrožavanja, može se izvršiti klasifikacija terorizma na onaj koji je organizovan, usmjeravan i dolazi spolja (van teritorije države) i one oblike terorizma čiji se osnovni uzroci i nosioci nalaze unutar zemlje (unutrašnji). Praktična iskustva pokazuju da danas osim čisto spoljnih i čisto unutrašnjih oblika ispoljavanja terorizma, ima i onih oblika terorizma koji se npr. dešavaju unutar zemlje i tu se nalaze njegovi nosioci, ali se njegovi inspiratori, finansijeri i planeri nalaze van države (elementi inostranosti). Tako, terorizam se ispoljava i kao spoljni oblik ugrožavanja bezbjednosti države, koji se naziva međunarodni terorizam, i kao unutrašnji oblik ugrožavanja bezbjednosti države, kada se naziva unutrašnji terorizam ili terorizam masovnih razmjera. Terorizam je uvijek oružani oblik ugrožavanja bezbjednosti države (spoljni i unutrašnji).

Pored toga, nestanak bipolarne podjele svijeta, pojava intenzivnih migracija, revolucije u komunikacijama, mogućnosti brzog putovanja, slobodnog protoka tehnologija (uključujući i vojne), veće poroznosti granica, velikog jaza između različitih kultura, vjera i ideologija, dovela je do nastanka novih bezbjednosnih izazova, rizika i prijetnji bezbjednosti, koji nisu više samo prost zbir činova (akata) ugrožavanja. Takvo stanje se u velikoj mjeri odrazilo i na prirodu terorizma. "Liberalni" terorizam sedamdesetih godina i današnji "globalni" terorizam imaju zajedničko samo ime i cilj, dok se njihovi domeni, destruktivnost, brutalnost i žrtve koje nose, razlikuju u vrijednostima koje se množe indeksom i više stotina puta. Isto tako promijenjena je struktura terorizma osamdesetih godina, budući da je nestalo sponzorstvo i podrška supersila i drugih država terorističkim grupama istog ideološkog osnova.

Pored toga, došlo je do širenja nacionalnog i etničkog separatizma, kao posljedica premještanja stanovništva, neravnomjernog demografskog razvoja, izbjeglištva i drugih oblika migracija stanovništva. Isto tako, primijetno je jačanje vjerskog fanatizma i vjerske indoktrinacije pojedinih potencijalnih terorista.

Takvu tendenciju prati povećanje terorizma religiozne provenijencije, koji nastoji da vjerska osjećanja naroda i određenih intelektualnih sredina privrženih određenoj vjeri poveže s frustracijama siromašnih i poniženih i da na toj osnovi organizuje otpor prema određenim (obično drugim) društvenim i religijskim grupama.⁸

⁷ Vejnović, D., Šikman, M., *Defendologija – društveni aspekti bezbjednosti moderne države*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2007, str. 167.

⁸ Milašinović S., Milašinović R., *Uvod u teorije konflikata*, Fakultet civilne odbrane Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2004, str. 71.

Takođe, razvoj informativnih tehnologija omogućio je izuzetno brzo širenje vijesti o terorističkim napadima, čime efekti terorizma dobijaju na značaju, što kao rezultat daje veću spektakularnost akcija i ostvarivanje principa ekonomičnosti u smislu utroška sredstava i ostvarenog cilja. Time dolazimo do novog pojma koji je već zaživio u bezbjednosnoj terminologiji, a to je pojam transnacionalne prijetnje, kojom nisu ugoržene samo države, već i čitava međunarodna zajednica.

Praktično ne postoji država koja za sebe može reći da je direktno ili indirektno van uticaja tih bezbjednosnih prijetnji⁹. Sigurno je da je terorizam transnacionalna prijetnja u pravom smislu riječi, uključujući i prijetnju nacionalnoj i međunarodnoj bezbjednosti. To znači da danas ne postoji država u svijetu koja nije opterećena terorizmom bilo kao izazovom, rizikom ili prijetnjom.

Među teoretičarima savremenih međunarodnih odnosa postoji visok stepen saglasnosti da terorizam, posebno međunarodni terorizam, predstavlja globalnu bezbjednosnu prijetnju, posebno terorizam inspirisan idejama radikalnih religijskih pokreta, da je sve veća prijetnja od korišćenja oružja za masovno uništenje u terorističke svrhe (nuklearni, hemijski i biloški terorizam), kao i povezanost terorizma sa organizovanim kriminalitetom i korupcijom, pojava narkoterorizma, zloupotreba savremenih informatičkih tehnologija u terorističke svrhe (sajberterorizam), i drugo¹⁰. Globalni terorizam karakteriše masovnost, kako njegove primjene, tako i masovnost po broju žrtva koje on sa sobom nosi. Zbog toga je strah od globalnog terorizma poprimio globalne razmjere, što je nepoznato u dosadašnjem razvoju terorizma kao oblika ugrožavanja bezbjednosti.

Takođe, o terorizmu kao obliku ugrožavanja bezbjednosti govori se kao i o obliku ugrožavanja lica i imovine preduzeća¹¹. Zapravo, govori se o terorizmu kao najopasnijem obliku napada na potencijalno ugrožena lica i imovinu preduzeća iz oblasti političkog kriminaliteta.

Terorizam koji ugrožava lica i imovinu preduzeća je u stvari isti onaj koji ugrožava društvo u cjelini, a čiji su nosioci najčešće motivisani željom da se nanese šteta ustavnom poretku i društveno–ekonomskom sistemu.

⁹ Stajić, Lj., *Postmodemi terorizam, organizovani kriminal i korupcija kao savremeni bezbednosni izazovi, rizici i pretnje*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 2006, br. 2, str. 381-382.

¹⁰ Bajagić, M., Manojlović, M.: *Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja*, Zbornik radova "Terorizam u savremenim uslovima", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2003, str. 48.

¹¹ Daničić, M.: *Obezbjedenje lica i imovine u Republici Srpskoj*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2005, str. 72.

Terorizam kao oblik ugrožavanja lica i imovine preduzeća može se izvršiti izazivanjem eksplozije, ili izazivanjem požara, zatim preduzimanjem druge opšteopasne radnje, odnosno drugim aktom nasilja, te prijetnjom upotrebe nuklearnog ili drugog sličnog sredstva za masovno ubijanje ljudi. Takođe, može se izvršiti i nekim klasičnim oblicima, kao npr. atentati i paljevine, pa ispoljavanje kroz oblike koji su nastali razvojem terorizma, kao što su razni vidovi eksplozija, otmice, ucjene, otmice vazduhoplova i zadržavanje talaca radi ucjena, pa do novijih oblika kao što su napadi i otmice brodova ili napadi i pokušaji osvajanja policijskih stanica.

II NASTANAK, RAZVOJ I KARAKTERISTIKE VEHABIZMA

1. Istorijski razvoj vehabizma

Vehabizam, kao reformističko – konzervativni i izuzetno radikalan vjerski pokret, pojavio se u 18. vijeku i vezan je za njegovog osnivača Muhameda ibn Abdela Vahaba (Muhammed ibn Abdul–Vehhab).¹² Muhamed ibn Abdel Vahab, prema ne baš preciznim podacima (biografije o Muhamedu ibn Abdelu Vahabu pisane su nakon njegove smrti, pojedini podaci su često protivrječni, a neki prilagođavani u skladu sa političkom situacijom), vjerovatno je rođen 1703. godine n.e. u oblasti Nedžd, u selu Ujajni u blizini današnjeg glavnog grada Saudijske Arabije Rijada,¹³ iz kojeg je poticala njegova porodica, koja je, prema nekim navodima, tu bila vladajuća.

Nedžd je oblast koja je u to vrijeme bila odsječena od uticaja drugih civilizacija. U njoj se odvijao primitivni pustinjski život, koji nije napredovao niti znao za nauke i umjetnosti, sa kojima su Arapi došli u kontakt tokom svojih osvajanja. Nedžd je uglavnom bio nenaseljen. Njegova jedina ljudska živost bila je ograničena na Hadare, koji su živjeli u stalnim naseobinama i za koje je bilo karakteristično nepostojanje stalne vlasti. Za Nedžd se borilo nekoliko porodica, često istog porijekla i beduini, koji su bili nomadi.

Što se tiče beduina, može se reći da oni nisu predstavljali neku vrstu beskućnika koji besciljno lutaju samo radi lutanja. Oni su predstavljali najbolju adaptaciju ljudskog života u uslovima pustinje. Gdje god da nađe zeleno zemljište, beduin će tamo otići radi ispaše svoga stada, jer ono što je nomadstvo predstavljalo za beduine moglo bi se uporediti sa važnošću industrije za život i funkcionisanje nekog savremenog, današnjeg grada. Opšta slika beduina uvijek je bila ista. Beduin je bio otporan prema prodiranju egzotičnih ideja i običaja, on je uvijek živio kako su živjeli i njegovi preci, među stadom, stalno tražeći zelene ispaše, živeći u šatoru od kozjih i kamiljih dlaka – „kućama od dlaka”.

Za beduine je pustinja bila više nego zavičaj. Ona je za njih bila čuvar njihove svete tradicije, zaštitnik čistote njihovog jezika i krvi i njihova prva i najistaknutija odbrambena linija protiv prodiranja spoljnog svijeta.

¹² Trifunović, D., Stojaković, D., Vračar, M., *Terorizam i vehabizam*, Filip Višnjić, Beograd, 2011, str. 60.

¹³ Algar, H., *Wahhabism: A Critical Essay*, Oneonta, New York, 2002, p.5.

Oskudica u vodi, nesnosne vrućine, neprohodni putevi i nestašica životnih namirnica – u normalno vrijeme predstavljaju sve same neprijatelje, ali se u vremenu opasnosti pokazuju kao odani i nepokolebljivi prijatelji.

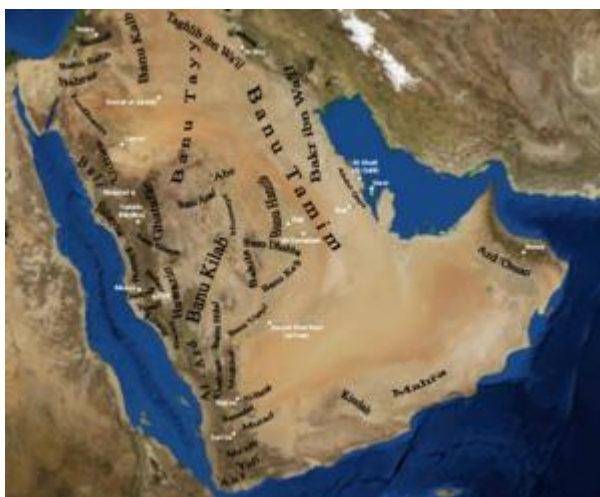
Sama pustinja i ono što ona donosi sa sobom vjerno se odražavaju na beduinsku fizičku i mentalnu strukturu.

Anatomski gledano, beduin je predstavljao skup žilavosti i izdržljivosti u pogledu nerava, kostiju i mišića. Njihova svakodnevna hrana bile su datule, nekakva smeša brašna ili prženo žito sa vodom ili mlijekom. Njihova odjeća je takođe bila oskudna i sastojala se iz: duge košulje (thavvd) sa pojasom i lepršavom gornjom haljinom (aba), šalom (kufijah) koji je pokrивao glavu i uzicom koja ga drži (igal), kao i obućom, koja se rijetko nosila. Ovakav život beduina svodio se na to da gajenje ovaca i kamila, lov i pljačka predstavljaju glavno zanimanje i, po njihovom shvatanju, jedino zanimanje dostojno čovjeka.

Beduini su slabo vjerovali u život poslije smrti, te su se trudili da do maksimuma iskoriste ovozemaljski život. Pošto su bili preosjetljivi na uvrede, i najmanje čarke su prerastale u ratove, koji su se nastavljali krvnom osvetom, koja je prelazila sa koljena na koljeno, jer se za prolivenu krv moralo osvetiti drugom krvlju, koju je opet trebalo osvetiti. Sem krvne osvete, ratovalo se i radi prostora za ispašu, zatim radi pljačkanja susjednih zemalja, pljačkanja karavana, hodočasnika, kao i naselja koja su bila pod turskom kontrolom. Ovakve bitke su bile idealna prilika za iskazivanje junaštva i pojedinačne smjelosti.

Među beduinskim plemenima važno mjesto je zauzimao kahin, osoba koja se bavila gatanjem i proricanjem, a on je predstavljao neku vrstu plemenskog vrača, koji je konsultovan u svim važnijim pitanjima, kao što su otpočinjanje rata, funkcionisanje plemena itd. Kahin je bio i tumač snova, smatran je natprirodnim bićem koje ima tajnu snagu i moć, što se vezivalo za njegova druženja sa džinima (tj. duhovima). Svako pleme je moralo imati po jednog kahina, jer je tako osigurano dalje postojanje plemena. Beduinska plemena su osećala veliko strahopoštovanje prema „znanju i nadarenosti" proroka i vjerovali su da bi njihova umješanost u ubistvo takve osobe mogla donijeti neku nesreću plemenu. Upravo zbog ovakve široke zastupljenosti praznovjerja i misticizma, beduini se nisu pominjali u pohvalnom svjetlu, i to posebno beduinska plemena iz središnjih oblasti Arabijskog poluostrva, kao što je Nedžd.

U ovakvom nomadskom sistemu temeljnu jedinicu toga društva nije činio pojedinac, nego grupa. Pojedinac je imao prava i dužnosti samo kao član klana. Više klanova – bratstava činilo je porodicu, a više porodica je činilo pleme. Na čelu plemena bio je šeik, izabrani vođa, koji je rijetko bio nešto više nego prvi među jednakima.

Slika 1. *Raspored plemenskih zajednica na Arabijskom poluostrvu tokom perioda predislamske Arabije*

(Izvor: sr.wikipedia.org/wiki/Predislamska_Arabija)

On je više slijedio nego vodio plemensko mišljenje. Šeik nije mogao nametnuti dužnosti niti izvršiti kazne. Prava i dužnosti su se odnosili na pojedinačne porodice unutar plemena, ali ni na koga izvan plemena. Funkcija šeikove vlasti bila je više posredovanje nego zapovjedanje.

On nije imao nikakve prinudne vlasti, pa su i sami pojmovi vlasti, izricanje javnih kazni itd. bili nepoznati arapskom nomadskom društvu. Šeika su birale starješine plemena, obično među članovima samo jedne porodice, koja je bila neka vrsta šeičke kuće, poznata kao Ahl ul Bayt – „ljudi od kuće“. Šeika je savjetovalo vijeće starješina, zvano medžlis, koje se sastojalo od poglavara porodica i predstavnika rodova u plemenu. Vrijeme trajanja šeikove vlasti zavisilo je od naklonosti izbornog tijela.

Sam Abdel Vehab je poticao iz klana Mušaraf (Bani Sinan), ogranka plemena Bani Tamim, koje je u potpunosti sljedilo stavove hanbalitske škole, za koju je rečeno da pripada jednom od najradikalnijih i najkonzervativnijih pravaca u islamu.

U uslovima krvne osvete, dugogodišnjih ratova, međusobne pljačke i zastupljenosti praznovjerja i misticizma vehabizam će, na čelu sa svojim osnivačem Abdelom Vehabom, uhvatiti čvrste korijene i izvršiti ogroman uticaj na dalji razvoj Arabijskog poluostrva, a kasnije, kako se radikalno širio, i na čitavu svjetsku istoriju. S pojavom vehabijskog pokreta za muslimane je nastupilo vrijeme kada su se olako uništavali ljudski životi, napadala i uništavala naselja, rušili kulturni spomenici, spaljivale knjige itd, a sve s ciljem, kako su govorili zastupnici vehabizma, da se ljudi vrate na „čistotu islamskog vjerovanja“.

Muhamed Abdel Vehab je prva svoja vjerska obrazovanja spoznao zahvaljujući svom ocu, koji je bio alim,¹⁴ a izvjesno vrijeme je obavljao i funkciju kadije.¹⁵ Otac je Abdela Vehaba podučavao iz sljedećih oblasti vjerskog obrazovanja:

1. *Hanbalitskom fikhu* – sam fikh bi u prevodu trebalo da označava znanje, razumijevanje ili primjenu Kurana, hadisa i za njih vezanih disciplina na široku oblast zakonskih pitanja. To je koncept i zakona koji obuhvata sve ljudske djelatnosti. Tradicionalno islamsko shvatanje istorije pravne nauke tvrdi da postoji neprekinut lanac i zakonske prakse od Muhamedovog doba do pojave pojedinačnih pravnih škola tokom prvog i početkom drugog vijeka islamske ere. Njihovo je uvjerenje da je Muhamed ustanovio praksu tumačenja Kurana i utvrđivanja oblika ponašanja, kao odgovor na postavljena pitanja i određene okolnosti. Ovu praksu nastavljaju prorokovi pratioci (sahaba) nakon njegove smrti, koristeći se sjećanjem na njegova djela i riječi sačuvanim u obliku hadisa. Budući da je vladalo uvjerenje kako oni slijede Muhamedovo, od Boga im Alaha nadahnuto ponašanje i Alahove zapovijesti. Njihove odluke, donošene na ovaj način, smatrane su obaveznim za zajednicu vjernika.

Kad je riječ o fikhu, pravna teorija smatra da fikh ima četiri izvora, i to:

- Alahovu objavu, koju nalazimo u Kuranu,
- Muhamedovu sunu,
- zaključivanje po sličnosti (kijas) i
- saglasnost (idžma).

2. *Hadisima* – hadis predstavlja obično kratku pripovjest ili „predaju“, koja prenosi šta je Muhamed uradio, rekao, odobrio ili osudio, kako se ponašao i čime se odlikovao. Hadis se ne odnosi samo na pojedinačna predanja već, kao zbirka imenica, na cjelokupan korpus tradicija sačuvanih i zabilježenih među muslimanima.

¹⁴ Alim – učenjak.

¹⁵ Kadi – sudija.

Među muslimanima, naročito sunitima, hadis, zajedno sa Kuranom, sačinjava osnovni izvor prema kojem se ustanovljava pravilno ophođenje. Na osnovu ova dva izvora utvrđuju se zakonske norme i regulišu ostali vidovi života pojedinca i zajednice. Ako ulogu Kurana u životu muslimana možemo uporediti sa ulogom koju za hrišćane imaju Gospod Bog i Isus Hristos, onda se može reći da hadis za muslimane predstavlja isto što i Novi Zavjet za hrišćane.

Istorijske informacije, zakonske odredbe, propisi o pobožnosti, pravila lične higijene i ritualnih radnji, priče o Alahu, njegovim anđelima, prorocima, sudnjem danu – sve to predstavlja hadis, kao detaljan vodič za muslimane u vezi s porukom koju im upućuje Kuran i na kojoj se zasnivaju ideja islama, kao i njegove institucije, vjera i društveno uređenje, koji postoje već četrnaest vijekova.

3. *Tefsiru* – što bi predstavljalo tumačenje Kurana.

Abdel Vehab je svoje školovanje nastavio u Medini, gdje se tokom školovanja prvi put upoznao sa djelima Takija al Dina Ibn Tajmije (1263-1328), koji je živio u jednom od najburnijih perioda muslimanske istorije, kada su Mongoli koji su se prethodno preobratile u islam osvajali muslimanske zemlje. Sem Ibn Tajmije, veliki uticaj na dalji rad i djelovanje Abdela Vehaba imao je i Tajmijin učenik Ibn Kajim al Džavzija. Naime, rad Ibn Tajmije se zasnivao na tome da se on izjašnjavao protiv svih teoloških i filozofskih metoda dokazivanja, kada su u pitanju Kuran i hadisi, a pozivao je na povratak načinu ponašanja Salafa as Salifa (vrljih predaka) i uvažavanju prve tri generacije muslimana, to jest Muhamedovih sadrugova.

Za Ibn Tajmiju su sva kasnija tumačenja ili teološki, filozofski i mistički stavovi nastali nakon ove prve tri generacije muslimana predstavljali bidu (jeres). Ibn Tajmija je kritikovao i filozofe, ne štedeći pri tome nijednu od filozofskih nauka, uključujući i logiku. Po Ibn Tajmiji, aristotelovska teorija definicije, koja predstavlja da je od kamena temeljaca logike, neodrživa je, jer postoji problem određivanja neograničenog broja vrsta i osnovnih svojstava po kojima se one razlikuju, a bez njegovog rješenja definicija nije moguća.

Po Ibn Tajmiji, teorija silogizma¹⁶ takođe je neodrživa, jer prava valjanost silogizma zavisi od neposredno spoznatih očiglednih tvrdnji, tako da će, imajući u vidu različitost ljudskih sklonosti, takva spoznaja uvijek biti predmet sumnji ili osporavanja.¹⁷

¹⁶ Silogizam (grčki: *sylogismos*), što bi u prevodu značilo: posredni zaključak, zaključak iz dva suda ili iz više sudova (polisilogizam).

¹⁷ Espozito, Dž., *Oksfordska istorija islama*, Clio, Beograd, 2002, str. 303.

Ono što je posebno privuklo pažnju kod Abdel Vehaba, kad su bili u pitanju određeni stavovi koje je zastupao Ibn Tajmija, zasnivalo se na postavci pitanja je li u skladu sa zakonom da muslimani objave džihad protiv drugih muslimana.

Odgovor je bio potvrđan s obzirom na to da su Mongoli, koji su se prethodno preobratili u islam, osvajali muslimanske zemlje i dalje slijedili „Jasa – zakonik Džingis Kana“, umjesto šerijata, tako da prema Ibn Tajmiji oni nisu predstavljali prave muslimane, već apostate,¹⁸ koje treba kazniti smrću u skladu sa šerijatom.

Naime, ovakvo razmišljanje je po sudu Ibn Tajmije bilo ispravno, to je čak bila i dužnost muslimana da pokrenu džihad protiv svih muslimana čije ponašanje nije u skladu sa šerijatom, što su kasnije upotrebljavali i sam Abdel Vehab i njegove pristalice ne jedino na muslimane već i na sve one koji nisu podržavali vehabizam.

Nakon završenih studija Abdel Vehab je počeo da putuje po okolnim mjestima u potrazi za naukom, šireći svoju novu viziju učenja, pri tome odbacujući ono što je za njega predstavljalo novotarije i legende koje je čuo i vidio, kao i nauke koje se nisu uklapale u način njegovog razmišljanja. Na tim putovanjima je obilazio gradove i boravio u mjestima kao što su Damask i Bagdad; najviše se zadržao u Gasri, a neki izvori čak govore da je boravio i u Indiji.

Ovakav način širenja islama i zastupanja novih vizija učenja bio je na djelu u mnogim muslimanskim društvima (posebno u perifernim oblastima muslimanskog svijeta), u kojima su muslimanski trgovci i putujući učitelji, krećući se po raznim oblastima, a posebno odlazeći i vraćajući se sa hodočašća iz Meke, radili na „obnavljanju“ izvorne islamske vjere i njenog ispovjedanja u svojoj zemlji. To je u većini slučajeva dovodilo do napetih odnosa i sukoba između vladara i zvanično priznatih vjerskih stručnjaka, koji su smatrani posebno bliskima Bogu i sposobnima da vrše duhovno usmjeravanje sljedbenika koji su se potčinili njihovom autoritetu, sa jedne strane, i vizionara „novog“ učenja, sa druge strane.

Pošto Abdel Vehab nije odustajao od svoje namjere „obnavljanja“ islamske vjere, već se, naprotiv, u tom svom novom predanju još više obrušio na lokalne vjerske uleme, nipodaštavajući čak i Muhameda, kao vjerovjesnika islama, osuđujući pri tome i posjećivanje svetih muslimanskih mjesta, predlažući surovo kažnjavanje za svako grešno ponašanje (preljubnike kamenovati na smrt, lopovima za krađu odsjecati ruke, kriminalce vešati pred očima javnosti, objavljujući džihad za sve „nevjernike“, koje pri tome treba ubijati na svakom

¹⁸ Apostata (grčki: *apostates*; latinski: *apostata*), u prevodu znači „otpadnik, odmetnik od pravog učenja ili prave vjere“.

koraku itd), dovelo je do toga da je on, ne uživajući podršku ni kod većinskog stanovništva ni kod svojih najbližih, oca i posebno rođenog brata Sulejmana ibn Abdela Vehaba, koji je bio njegov žestoki protivnik, morao da pobjegne, te utočište i svoje do tada malobrojne sljedbenike pronađe na nekom drugom mjestu.

Pribježište za svoje stroge religiozne stavove pronašao je 1744. godine, kada uspostavlja kontakt sa Muhamedom ibn Saudom (1726-1765), koji je bio starješina plemena Darija.¹⁹

Ovakav potez Abdela Vehaba, kojim je sklopio savez sa Muhamedom ibn Saudom, odrediće budućnost vehabijskog pokreta, koji sve do danas traje kao moćna vjersko-politička asocijacija u Arabiji pa će postaviti okvire za razvoj Saudijske Arabije, gdje dinastija Saudita i vehabijski fundamentalizam imaju potpunu prevlast. Ovaj savez je ovjenčan i brakom između sina Muhameda ibn Sauda i ćerke Abdela Vehaba, a trend ovakvih brakova između ove dve porodice ostao je tradicija i do današnjih dana, pri čemu su potomci Abdela Vehaba odgovorni za pitanje vjere, dok su potomci Muhameda ibn Sauda odgovorni za upravljanje državom. Upravo se period od 1744. do 1818. godine smatra za period nastanka prve saudijske države.

Uvidjevši obostranu korist, Abdel Vehab je u koaliciji sa Muhamedom ibn Saudom krenuo u postepeno osvajanje Arabije, uspostavljajući svoje viđenje islama. Povelili su džihad protiv svih onih za koje su po njihovom viđenju degradirali islam. U tom svom gnjevu, vehabiti su nametali svoja uvjerenja sa najvećom surovošću i oštrinom, oduzimali su imovinu, demolirali su grobnice (šiitski muslimani vehabijama nikada neće zaboraviti sknavljenje i demoliranje šiitskog svetišta i grobnice prvog šiitskog imama Alije, kao i šiitskog svetišta i grobnice trećeg šiitskog imama Huseina ibn Alije), sknavili su sve ono što su smatrali lažnim i idolopokloničkim svetim mjestima.

U ovim svojim zvjerskim pohodima ubijali su veliki broj muškaraca, žene i djecu koji nisu zadovoljavali njihove kriterijume „islamske čistote“ i autentičnosti, a takav trend širenja „islamske čistote“ zagovornici vehabizma su nastavili i do današnjih dana. Još jedna praksa koju su uveli Abdel Vehab i njegovi sljedbenici bila je osuda i spaljivanje knjiga. Ova osuda i spaljivanje knjiga uglavnom su uključivali sva islamska i neislamska teološka i pravna djela koja se nisu slagala sa formom vehabijskog učenja i često su bili praćeni dodatnim pogubljenjem onih koji su ih pisali, prepisivali ili iz njih podučavali.

¹⁹ Današnja Al Darija se nalazi na sjeverozapadnom izlazu iz Rijada, glavnog grada Saudijske Arabije.

Od svog nastanka pa do današnjih dana, većina sljedbenika islamske zajednice pokušavala je da na razne načine diskredituje vehabijski pokret i njegovog osnivača Abdela Vehaba.

2. Karakteristike vahabitskog fundamentalizma

Ova forma islama često se dovodi u vezu s vjerskim fanatizmom i fundamentalizmom. Fanatizam se kroz istoriju uvijek pojavljivao kao poseban način praktikovanja vjere. Njegov najpoznatiji oblik afirmacije su sekte i vjerski pokreti.

Vjerski fanatizam obično nastaje kod ljudi sa iskrivljenom i veoma lošom interpretacijom vjerske poruke, misleći da će se tako riješiti svog nezadovoljstva, svojih problema i nesigurnosti. Kao što je poznato, vahabiti ne priznaju posrednika između sebe i Boga, stoga sami tumače Kuran. Njega najčešće i najlakše prihvataju mlađi ljudi, neuspješni i revoltirani, emotivno ili civilizacijski posrnuli. Prema Brusu Hofmanu, vjerski fanatizam je novi zastrašujući multiplikator sile koji teroristi koriste da bi uvećali svoju borbenu moć (ostali su: tehnologija, transnacionalna podrška i medijsko izvještavanje). Hofman takođe ističe da fenomen religije mijenja prirodu terorizma. Vjerski teroristi se u ponašanju razlikuju od etničkih ili nacionalističkih terorista. Kod njih se pobjeda ne postiže u političkim okvirima, već je čitav svijet neprijatelj koji mora biti uništen. Ubijanje je za njih obredni čin. Nasilni ekstremisti su religiju pravde i mira preobrazili u onu koja mrzi i ubija, a njeni protivnici nisu ljudi različitih pogleda već đavolja djeca. „Religiozno vjerovanje je isfabrikovan izgovor za pravdanje terorizma, i može terorizmu da dâ oreol svetosti”.²⁰ Dakle, očigledan je zaključak da vahabizam jeste vrsta vjerskog fanatizma.

Priča o fundamentalizmu je nešto drugačija. On se obično koristi u negativnom kontekstu, što ne mora uopšte biti ispravno. Vjerski fundamentalizam, prije svega islamski, za vjernike predstavlja težnju da žive po fundamentu vjere, odnosno da se striktno pridržavaju vjerskih načela. To ne mora da znači da su oni ekstremisti.

Većina vahabita ne brije brade (haram) i nosi tradicionalnu odjeću, zbog čega, na primjer, u južnoj Aziji pripadnike vahabitskog i sličnih islamističkih pokreta, nazivaju Ahlul Hadis („ljudi tradicije”).

²⁰ Vajt, R. Dž., *Terorizam*, Alexandria Press, Beograd, 2004, str. 64.

Vahabiti propisuju skromnost u odjevanju i za muškarce i za žene, u skladu sa Kuranom. Oni su prepoznatljivi po svom specifičnom izgledu i načinu odjevanja, posebno žene.²¹ Vahabiti zabranjuju mnoge vjerske običaje i obrede širom islamskog svijeta, uz obrazloženje da su oni direktno suprotstavljeni islamu. Na primjer, u molitvama je zabranjeno pominjanje poslanika ili proroka, (sufijskih) svetaca ili anđela, jer su takva pominjanja, prema vahabitima, u suštini politeistička. Posebno se protive praksi posjećivanja grobova proroka, imama i (sufijskih) svetaca (zijarat) i sličnim običajima. Ne prihvataju bilo kakvu inovaciju o pitanjima vjere i vjerske prakse (na primjer, novim oblicima molitvi i slično).

Klanjaju se raširenih nogu i laktova, udarajući o pod, što simbolizuje odlučnost za borbu i dobrovoljno žrtvovanje za islam.²² Vahabiti se protive pominjanju čak i Vjerovjesnika Muhameda u molitvama ili obilježavanju njegovog rođendana (mavlid), što danas mnogi muslimani praktikuju. Oni smatraju da je Božji poslanik bio čovjek smrtnik, naglašavajući da se on sam protivio vjeri u druge ljude, jer je to, zapravo, poricanje Boga.

Najstrožije zabranjuju slike, fotografije (misli se na živo biće koje ima dušu), muziku, igru, alkohol, pušenje, kocku, televiziju, radio, bioskope, pozorišta i mnoge druge stvari, čak i korišćenje tradicionalnih brojanica (za molitve) ili nošenje svile ili zlatnog nakita. Zabranjuju i glasan smijeh, naricanje i jake emocije odnosno sve ono što remeti skroman način života. Kao primjer njihove doslovne interpretacije islama često se navodi zabrana ženama da voze automobile kako bi se i na taj način „zaštitilo dostojanstvo žene”.²³ Žene vehabija nose feredže kojima prikrivaju cijelo lice, dok se muškarci ne rukuju sa ženama. Protive se, isto tako, obilježavanju grobova na bilo koji način, posebno postavljanju spomenika, zatim podizanju minareta (na džamijama) i slično. Isto tako, zabranjuju nošenje amajlija i vjerovanje u njihovu isceliteljsku moć, kao i magiju i djelovanje vračeva i vračara, jer je sve to praznovjerno bogohuljenje.

3. Salafizam

Vahabiti tvrde da oni nastavljaju tradicije i put Salaf as Saliha („Pobožnih predaka”), što je bio cilj koji su nekoliko vijekova ranije u Siriji zagovarali Ibn Tajmija (1263–1328) i njegovi učenici Ibn al Kajim i Ibn al Katir.

²¹ Potežica, O., *Vahabiti–pridošlice na Balkanu*, Politikologija religije, Beograd, 2007, str. 210.

²² Gaćinović, R. *Vehabije na Balkanu*, Politika, 18. novembar 2006.

²³ Potežica, O., *Vahabiti–pridošlice na Balkanu*, Politikologija religije, Beograd, 2007, str. 209.

Njihova djela, kao i djela drugih srednjovekovnih zagovornika povratka na izvorni islam, na put „Pobožnih predaka“, bila su malo poznata u islamskom svijetu sve dok Muhamed ibn Abdel–Vahab nije počeo da ih zagovara, navodi u svojem učenju i širi po Arabijskom poluostrvu. U 20. vijeku njihove ideje nastavili su: Hasan al Ban (1928. u Egiptu osnovao „Muslimansko bratstvo“), Mavlana abu al Ala Mavdudi i Seid Kutb, a danas žive zahvaljujući Osami bin Ladenu. Najbolji termin za objašnjenje takvog učenja je salaf.

Zagovornici vraćanja na izvorni islam i sljedbenici puta prve tri generacije Muslimana nazivaju se salaf ili salafiti. Salafiti odnosno vahabiti tvrde da upravo njihova uvjerenja predstavljaju onaj izvorni i čisti islam koji su praktikovale prve tri generacije muslimana. Uvažavanje prve tri generacije muslimana proizlazi iz hadisa o Božjem poslaniku Muhamedu, koji je jednom prilikom rekao: „Najbolji među ljudima su ljudi moje generacije, zatim su oni koji dođu poslije njih, a zatim su oni koji dođu posle njih“. Salafiti odnosno vahabiti posebno ističu da dosljedno slijede islamski monoteizam (tevhid), vjerovanje u jednog, jedinstvenog Boga. Navode da oni, stoga, nisu sekta ili ogranak, već su, najjednostavnije rečeno, istinski i pravi muslimani.

Svako ko slijedi put Kurana i Sunu proroka Muhameda, koristeći njegov put i put njegovih sljedbenika kao primjer, oslobođen devijacija i novotarija je salaf.²⁴ Mnogi stanovnici Saudijske Arabije imaju slično mišljenje o vahabizmu i vide ga samo (i jedino) kao izvorni islam, islam koji je pročišćen od onoga što mu ne pripada, što mu je pridodato. Dakle, sami vahabiti (salafiti) ne vide vahabizam (salafizam) kao neko posebno učenje u okviru islama, već samo kao izvorni islam.

Vahabiti odnosno salafiti pripadaju isključivo sunitskom ogranku islama i predstavljaju, zapravo, sunitsku reakciju na onovremeno širenje sufijskih i šiitskih učenja i prakse i njihov uticaj koji su za vahabite bili i ostali jeresi prvog reda.

4. Cilj selefija/vehabija – Balkanski kalifat

Na osnovu dostupnih činjenica, danas u islamu egzistiraju sedam mezheba (pravaca)²⁵ – pravnih škola koje su u funkciji razumijevanja tekstova Kurana.

²⁴ Sejdžmen M.: *Terorističke mreže*, Udruženje diplomaca Centra Džordž K. Maršal, Beograd, 2006, str. 11.

²⁵ Zejdijjski mezheb, Hanefijski mezheb, Malikijski mezheb, Safijski mezheb, Hanbelijski mezheb, Šiitski mezheb i Ibadijski mezheb" (Hasan Ali Sekkaf, *Vehabizam/Selefizam*, Srebreno pero, Sarajevo, 2005, str. 26–28).

Muslimani na Balkanu vijekovima slijede Hanefijski mezheb, ali na izmaku 20. vijeka na Balkan su počeli da pristižu misionari, poznati kao vehabije ili selefije,²⁶ koji su sljedbenici Hanbelijskog mezheba i propagiraju da su oni na pravcu dobrih prethodnika (selefu salih).

Suština vjerovanja selefija i vehabija je da su oni zastupnici izvorne religije i autentične islamske civilizacije, dok su ostali muslimani zastranili sa pravog puta islama.

U skladu s tim ističu da je njihova vizija islama jedino prihvatljiva a oni spasena skupina, dok su sljedbenici drugih mezheba novotari (vjeroostupnici). Njihova ultimativna poruka „Ko sumnja u ovo (Hanbelijski mezheb) on je nevjernik“²⁷ i sugestija da se „sumnja otklanja bespogovornim prihvatanjem njihovog učenja, a ukoliko se pruža otpor, dozvoljena su sva sredstva za njegovo slamanje“, pouzdano ukazuju da takvom svojom isključivošću predstavljaju opasnost po bezbjednost muslimana sljedbenika drugih mezheba i, naravno, građana drugih vjeroispovjesti i ateista.

Tekst o vehabizmu koji je štampan u zvaničnom organu Islamske zajednice za BiH, u kojem se, osim ostalog, kaže: „Njihov vjerski, socijalni i politički princip svodi se na parolu: Ili ćeš biti vehabija ili ćemo te ubiti, oteti ti imetak i porobiti ukućane“,²⁸ razotkriva suštinu tog ekstremističkog učenja u islamu. U tom smislu, njihova strategija i taktika radi nametanja svog mišljenja sljedbenicima drugih učenja u islamu predstavlja izraženu bezbjednosnu prijetnju.²⁹

Karakteristične metode su: izolacija novotara (njihovim sljedbenicima se zabranjuje da čitaju knjige drugih mezheba ili da čuju njihovo mišljenje, da se upoznaju i druže sa njima i slično); smutnja i širenje glasina o suparnicima (prebacuju svojim neistomišljenicima da su novotari, da su neprijatelji islama, da su Jevreji i ubačeni među muslimane da ih pokvare, vjerovanje da su nevjernici i slično); svađa, tuča, destrukcija i oružani obračun (pribjegavaju tuči i razaranju radi zatiranja protivnikovog mišljenja, ubijaju druge, odnosno upotrebljavaju fizičku silu kao sredstvo za nametanje vjerovanja i zastrašivanje neistomišljenika među muslimanima); falsifikuju djela islamske baštine i druge.

²⁶ Činjenica je da nema razlike između selefija i vehabija i da su to dva naličje jedne kovanice. Svi oni vjeruju u iste dogme i nose iste ideje. Unutar arapskog poluostrva to su vehabije hanbelije, dok se van njega to naziva selefizam". (Hasan Ali Sekkaf, *Vehabizam/Selefizam*, Srebreno pero, Sarajevo, 2005, str. 33.)

²⁷ Isto, str. 39.

²⁸ To je vahabizam, „Preporod“, Sarajevo, 1. 11. 1991, str. 18.

²⁹ Tanasković, D., *Islam i mi*, 4. dopunjeno izdanje, Partenon, Beograd, 2010, str. 367.

Na takvoj isključivoj i agresivnoj doktrini stvorena je Al Kaida, koja smatra da „jedina prihvatljiva forma džihada jeste oružana borba, a islam je borbena religija i uvijek se nametao silom”³⁰ radi uspostavljanja islamske države, odnosno pretvaranje čitavog svijeta u zemlju islama (dar al islam), gdje bi na snazi bio jedan zakon (šerijat) i jedan vladar, nasljednik Muhameda i predstavnik Alaha.

To je potvrdio uticajni vehabija Ahmed ibn Nafi iz Meke, kada je prije početka rata u BiH (1992), pozivajući muslimanske zemlje da pomognu bosansko–hercegovačkim muslimanima, rekao: „Pred nama je uspostavljanje kalifata na Balkanu, jer je Balkan put ka osvajanju Evrope... Znajte, prema tome, braćo da vrijeme radi za nas. Kalifat je pred vratima”.

U skladu sa tom idejom, prije dve decenije mnogi pripadnici vehabija i Al Kaide, naoružani radikalnim idejama i puškama, uputili su se na Balkan, koji je predstavljao „samo jedno od poprišta njihove borbe za osvajanje podrške muslimanskih naroda širom islamskog svijeta”, gdje su „pomiješali svoju krv sa krvlju Bosanaca”. Ne postoje precizni podaci o razmjerama invazije Al Kaide u BiH. Procjene ukazuju da je riječ od 10.000 do 12.000 mudžahedina koji su bili organizovani u posebne vojne sastave ili u sastavima tzv. Armije BiH učestvovali u terorističkim i borbenim dejstvima.³¹

Njihov prvi ešelon došao je na Balkan sa prioriternim zadatkom da „reislamizuje” balkanske muslimane, koji „ništa ne znaju o islamu”. Abu Abd al Aziz, prvi vođa mudžahedina u BiH, krenuo je iz Kabula na Balkan sa četiri veterana avganistanskog džihada – da podučava „zabludjele bosanske muslimane istinskom islamu, a to je nešto što se ne smije poništiti”.³² Kasnije je izjavljivao da je takvo angažovanje bilo izazovnije nego u borbenim dejstvima i smatrao da bi „najgori scenario bila ...mješovita država ili mješoviti parlament ili mješovita vlada muslimana i hrišćana”. Budući da su uspjeli da pridobiju respektabilan broj muslimana na Balkanu za vehabijsko shvatanje islama, kao i da se broj njihovih pobornika sistematski povećava, njihov uspjeh je očigledan, a time i prijetnja bezbjednosti Balkana, prvenstveno jer su stvorili pouzdanu bazu za regrutovanje pripadnika tzv. „bijele” Al Kaide, koji su prethodnih godina na Balkanu i van njega pokušali da izvedu ili su izveli terorističke napade.

³⁰ Jeftić, M., *Savremeni džihad kao rat*, 3. izdanje, Nikola Pašić, Beograd, 2001.

³¹ Mlivočević, I., *Al Kaida se kalila u Bosni i Hercegovini*, Naša ognjišta, Tomislavgrad, 2007, str. 127.

³² Džon R. Šindler, *Nesveti teror*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 118.

O kakvoj je vrsti prijetnje bezbjednosti multietničkom Balkanu riječ dovoljno govori stav prvog predsjednika najbrojnije vehabijske organizacije u BiH Adnana Peza: „Nema koegzistencije sa katolicima i pravoslavicima, kao ni sa muslimanima ateistima”.³³

Procjene ukazuju da se u BiH broj Bošnjaka „reislamiziranih” u duhu vehabizma kreće od 10 do 20 odsto od ukupnog broja, odnosno između 200.000 i 400.000 ljudi.³⁴

Nezavisno od toga da li je procjenjeni broj vehabija na neintegrisanom dijelu Balkana precijenjen, potcjenjen ili realističan, imajući na umu da su prije dvadeset godina to bili samo pojedinci, odražava važan pomak u realizaciji plana selefija i Al Kaide na uspostavljanju islamističke države na Balkanu.

Naime, balkanski i vanbalkanski radikalni islamističko–teroristički kolektiviteti u do sluhu sa Al Kaidom procjenjuju da imaju idejne, finansijske, infrastrukturne, programske, obrazovne i kadrovske resurse na Balkanu koji im omogućavaju da efikasno sprečavaju stabilizaciju političkog, ekonomskog i bezbjednosnog stanja u svim državama Balkana, uključujući i mogućnost da izazovu oružane konflikte širih razmjera. Uvjereni su da će u ostvarivanju svojih ciljeva, kao i u bliskoj prošlosti, imati podršku moćnih zapadnih hrišćanskih zemalja, koje zasljepljene svojim trenutnim geopolitičkim interesima nisu u stanju(?) da razotkriju njihovu podvalu ili je registruju ali potcjenjuju.

³³ Prema: Novi list, Rijeka, 30. 12. 2002, str. 3.

³⁴ Potežica, O., *Vehabije između istine i predrasude*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 183.

III DJELOVANJE VEHABIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sistematski prodor vehabijskih ideja među Muslimanima u Bosni i Hercegovini, započeo je u prvoj polovini osamdesetih godina 20. vijeka, a djelovanje ovog vjerskog pokreta se ispoljilo, do sada, u četiri faze³⁵.

U prvoj fazi, koja je trajala do 1992. godine, tačnije rečeno do izbijanja građanskog rata u Bosni i Hercegovini, nosioci vehabijskih učenja na ovim prostorima su bili neki svršeni studenti islamskih nauka sa ovih prostora, školovanim u Saudijskoj Arabiji i na islamskim univerzitetima pod vahabitskim uticajem u drugim zemljama. Za ovu fazu je karakteristično i značajno povećavanje (zvaničnih) donacija iz islamskih zemalja za izgradnju i otvaranje na prostorima nekadašnje Jugoslavije islamskih centara, džamija i vjerskih škola ili za obnavljanje ili širenje rada već postojećih vjerskih institucija. Karakterističan primjer takvih donacija je pomenuta izgradnja islamskog centra u Zagrebu, u čijem je finansiranju Saudijska Arabija imala ključnu ulogu. U istom periodu, pojačane su i aktivnosti „Rabite“ i drugih panislamskih asocijacija i organizacija na našim prostorima, kao i učvršćivanje njihovih veza i usklađivanje aktivnosti sa našom islamskom ulemom.

Za posljednje godine ove prve faze karakterističan je porast tenzija između lokalnih Muslimana i nosilaca vahabitskih ideja, jer su Muslimani sa prostora Balkana doživljavali puritanski i konzervativni „arapski“ vahabizam kao „strano tijelo“ i kao neku vrstu prijetnje sopstvenom identitetu.

Arapske misionare i lokalne Muslimane koji su pali pod njihov uticaj balkanski muslimani su vidjeli kao „fundamentalistički“ tip islama, suprotstavljen njihovim tradicijama³⁶. Primjera radi, na opasnosti od vahabizma ukazivljen članak sa naslovom „To je vahabizam“. Riječ je o jednom od najsnažnijih i najargumentovanijih kritika vahabitskih učenja i djelovanja objavljenih na prostorima Balkana, naročito vehabijsko učenje o nevjerništvu i otpadništvu od vjere (takfir). U pomenutom članku se ističe da se „vjerski, socijalni i politički principi vehabija svodi na parolu: ili ćeš biti vehabija, ili ćemo te ubiti, oteti imovinu i porobiti ukućane“³⁷.

³⁵ Potežica, O., *Vehabije između istine i predrasuda*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 170.

³⁶ Jevtić, M., *Džihad u domaćoj i svetskoj javnosti*, „Zbornik Matice Srpske za društvene nauke“, br. 116-117/2004, Novi Sad, 2004, str. 18.

³⁷ Jevtić, M., *Džihad u domaćoj i svetskoj javnosti*, „Zbornik Matice Srpske za društvene nauke“, br. 116-117/2004, Novi Sad, 2004, str. 18.

Drugu fazu prodora vahabitskih ideja i učenja na prostore nekadašnje Jugoslavije predstavljao je period građanskog rata u Bosni i Hercegovini (1992–1995), kada su bile u potpunosti prevaziđene „nesuglasice“ između tradicionalnog islama na prostorima nekadašnje Jugoslavije, s jedne strane, i vahabizma i brojnih islamističkih pokreta, koji su iskoristili priliku da snažno i, po svemu sudeći, za duži period stupili na tlo Balkanskog poluostrva. U Bosnu i Hercegovinu je došlo na hiljade „dobrovoljaca“ iz čitavog islamskog svijeta, među njima mnogo sljedbenika vahabitskih učenja. Uprkos tome što se veliki broj ovih mudžehedina poslije 1996. godine vratio u svoje zemlje ili je, nešto kasnije, otišao u Čečeniju ili na prostore južne srpske pokrajine Kosova i Metohije, izvjestan broj njih je ostao, do danas, da živi u Bosni i Hercegovini, što u posljednje vrijeme predstavlja sve veći unutrašnji politički problem i teško spoljnopoličko opterećenje za tu zemlju.

U ovom master radu se nećemo detaljnije baviti pitanjem mudžahedina i njihovih aktivnosti u Bosni i Hercegovini i tokom tamošnjeg rata, niti u periodu poslije potpisivanja Dejtonsko–Pariskog sporazuma 1995. godine, o čemu su već napisane brojne knjige i studije. Treba posebno pomenuti knjigu sarajevskog novinara Esada Hećimovića Garibi – Mudžehedini u BiH 1992–1999, koja predstavlja ozbiljan pokušaj jednog muslimanskog novinara da „dokaže da dolazak islamskih ratnika u Bosnu i Hercegovinu nije bio slučajan, već da predstavlja dio šireg koncepta čiji je krajnji cilj mijenjanje društva u Bosni i Hercegovini i odnosa među tamošnjim vjerskim grupacijama“.

Za drugu fazu širenja uticaja vahabizma na teritoriji BiH od posebnog značaja bilo je djelovanje brojnih dobrotvornih, humanitarnih i „nevladinih“ islamskih organizacija, koje su tih godina pristigle u Bosnu i Hercegovinu u tolikom broju da ni do danas nije moguće napraviti njihov stvarni spisak. Islamske dobrotvorne i humanitarne organizacije, sa ogromnim finansijskim sredstvima na raspolaganju, imale su ključni značaj u širenju vahabitskih ideja u Bosni i Hercegovini tokom građanskog rata. Direktno donacije samo iz Saudijske Arabije mjerene su stotinama miliona dolara, dok su za raspodjelu finansijskih sredstava iz islamskih zemalja bile vezane brojne malverzacije i afere u samoj Bosni i Hercegovini, utičući i na duboko društveno raslojavanje. U ovoj fazi je posebno uočeno povećanje broja mladih ljudi sa prostora nekadašnje Jugoslavije upućivanih na studije na islamskim obrazovnim institucijama u Saudijskoj Arabiji, prije svega na čuveni vahabitski Islamski univerzitet u Medini, kao i u druge arapske zemlje u Persijskom zalivu.

Najupadljivija karakteristika *treće faze prodora vahabizma na prostore BiH*, u periodu od 1996. do 2002. godine, bila je povećavanje broja sljedbenika vahabitskih ideja i učenja među lokalnim Muslimanima u Bosni i Hercegovini, kao i formiranje prvih lokalnih organizacija vahabitskih opredjeljenja. Od njih je vjerovatno najpoznatija „Aktivna islamska omladina“, osnovana krajem 1995. godine u Zenici, gradu koji je postao jedno od vehabijskih uporišta u Bosni i Hercegovini.³⁸ Organizaciju su formirali bosanski Muslimani koji su se zajedno sa arapskim mudžahedinima borili u poznatoj jedinici „El Mudžehid“ Armije Bosne i Hercegovine. Prema nekim izvorima, formiranje ove organizacije je bilo „iznenađenje za šire društveno okruženje“, ali ova konstatacija nije utemeljena na činjenicama. Dovoljno je samo podsjetiti, između ostalog, na primjer žestoke kampanje vođene krajem 1996. godine protiv „Deda Mraza“, „simbola koji je stran muslimanskom narodu“.

Cilj „Aktivne islamske omladine“ je bio „nastavljanje u miru islamskog buđenja koje je započeto u ratu... kao i da islam zauzme mjesto koje mu pripada u životu pojedinaca, porodica i društva u cjelini, a da islamska omladina postane kvalitetan faktor u muslimanskom životu“. U realizaciji tog cilja najznačajnije mjesto ima da'ava („islamski poziv“). U jednom programskom materijalu „Aktivne islamske omladine“ napisano je: „Naš cilj je uspostavljanje islamske države u Bosni i Hercegovini, koja će biti izgrađena na šerijatu, a najpogodniji uzor nam je Saudijska Arabija. Da bismo ostvarili ovaj cilj, mora biti promjenjen, pored ostalog, školski sistem u Bosni i Hercegovini“.

„Aktivna islamska omladina“ je držala brojna predavanja i edukativne skupove širom Bosne i Hercegovine, dok je njen sektor za medije distribuirao audio i video kasete, CD–romosome, knjige, publikacije i druge vjerske i propagandne materijale.

Ova organizacija je posebno intenzivirala aktivnosti kada je 1997. godine rukovođenje preuzeo Adnan Pezo, posle čega su formirani njeni ogranci u svim većim mjestima Bosne i Hercegovine. „Aktivna islamska omladina“ je dobijala značajne finansijske donacije od Kancelarije Saudijskog komiteta za pomoć Bosni i Hercegovini u Zenici. Bilten „Aktivne islamske omladine“ pod nazivom „Risala“ („Poslanica“) prerastao je u časopis „Saff“ (po suri iz Kur'ana – As Saff– doslovno „Redovi“, u smislu „Poredak“). Časopis je bio, i ostao, vrlo čitan širom Bosne i Hercegovine, a izdavačko preduzeće „Saff“ je štampalo brojne islamske knjige i publikacije.

³⁸ Škrbić, Ž., *Uticaj islamskog fundamentalizma na terorizam u Bosni i Hercegovini, monografija*, Komesgrafika, Banja Luka, 2011, str. 60.

Pored „Aktivne islamske omladine“, u periodu poslije građanskog rata u Bosni i Hercegovini formirano je više drugih pokreta i organizacija vehabijskih opredjeljenja, kao što su na primjer udruženje građana „Džemalijet Furkan“, omladinska organizacija „Nedva“, udruženje građana „Vahabiti“ ili organizacija „Elbard Bosna“, posebno aktivna u Velikoj Kladuši, gdje se njene aktivnosti vezuju za ime Osmana Galijaševića, kao i druge grupacije, od kojih su neke direktno povezane sa Saudijskom Arabijom³⁹.

Ako se posmatra regionalna rasprostranjenost vehabijskog pokreta, može biti uočeno da su njihove aktivnosti bile najizrazitije na području Zenice, Bihaća, Maglaja, Travnika, Mostara, Bugojna, Teslića, Brčkog, Zavidovića, Kalesije, Tuzle, Goražda, u okolini Prijedora, a ima indicija da se jedan njihov ogranaka nalazi i u Banja Luci. Dakle, vehabijska uporišta su bila najsnažnija na prostorima Srednje Bosne.

1. Osnovni oblici indoktrinarnog djelovanja vehabija u Bosni i Hercegovini

Indoktrinacija podrazumijeva želju i stremljenje nekog pokreta da nametne svoja shvatanja ciljnoj grupi, a jedan od oblika indoktrinarnog djelovanja u BiH je kroz školovanje. Vehabije su u decembru 2006. godine u uzurpiranim školskim prostorijama u naselju Maoča kod Brčkog organizovale ilegalnu školu po jordanskom školskom sistemu i školu trenutno pohađa 20 djece. U Ministarstvu obrazovanja Tuzlanskog kantona ne znaju da u Maoči postoji ikakva osnovna škola takvog tipa. Gornjomaočani su oformljenje ove škole obrazložili "udaljenošću sela od većeg naselja gdje se nalazi škola" i time što "pojedini predmeti nisu u skladu sa islamskim propisima".⁴⁰ U ovoj školi predavač je Nusret Imamović, "profesor šerijatskog prava", nekada predavač i u sarajevskoj džamiji Kralj Fahd.

Naredni oblik indoktrinarnog djelovanja je putem sredstava javnog informisanja. U posljednje vrijeme najaktivniji oblik ovog djelovanja je putem interneta. Na različitim veb adresama, nalaze se razne informacije o veličanju islama i svih islamskih vrlina.

³⁹ Vidjeti: Dragomir Andan, *The Development of Islamic Terrorism in Bosnia and Herzegovina (Razvoj islamskog terorizma u Bosni i Hercegovini)*, „The International Conference on Terrorist Threats in South-East Europe“ („Međunarodna konferencija o terorističkim prijetnjama u Jugoistočnoj Evropi“), Belgrade, 8. maj 2005. godine.

⁴⁰ Magazin "Dani", Sarajevo, od 23.10.2009. godine

Takozvani „Džihadistički veb portali“ i internetske „sobe za četovanje“ glavno su oruđe za indoktrinaciju mladih muslimana. Njima se šalje poruka da su svi muslimani u svijetu napadnuti i da moraju da ustanu protiv svojih tlačitelja. Čak i ako se takvim regrutovanjem privuku neuki amateri, njihovi nespretni teroristički napadi ipak mogu počinuti znatnu štetu. Internet stranice, uz to, daju mogućnost sasvim nezavisnim ljudima ili ćelijama koje nikad nisu bile u neposrednom kontaktu sa teroristima, da uče iz grešaka svojih idola, pa čak i iz izvještaja o suđenjima uhvaćenih terorista. Jedan od ekstremnijih je "web magazine, bosnjaci.net" i "www.putvjernika.com". Prvi poništava vrijednosti svih drugih koji nisu islamski vjernici, na vrlo uvredljiv i agresivan način pisanog izražavanja, dok drugi objavljuje video zapise terorističkih kolektiviteta sa jasnim komentarima i preporukama.

Neophodno je istaknuti da ispad Imamovića koji je zaprepastio širu javnost jeste izjava da samoubilački napadi nisu zabranjeni ali ih treba koristiti za izuzetne prilike.

Stav je obrazložen kao odgovor na pitanje – Da li je grijeh opasati se dinamitom i raznijeti među grupom kjaфіra? –⁴¹ Indoktrinacija se vrši i kroz organizovanje raznih okruglih stolova sa jasno definisanom tematikom – o Islamu. Posjete stranih državnika iz islamskih zemalja, takođe za cilj imaju veličanje Islama.

2. Propagandni oblik djelovanja vehabija u Bosni i Hercegovini

Otpočinjanju terorističkih dejstava prethodi jaka propagandna djelatnost. Usmjerena je, prije svega, na pridobijanja pripadnika terorističkih organizacija, a potom i na mobilisanje javnog mnjenja za ideje terorista. Propagandna aktivnost podrazumijeva jednu sinhronizovanu djelatnost iz jednog ili više centara, preko kojih se plasiraju ideje terorista, grade argumenti za krivicu države za navodno težak položaj ugrožene nacionalne manjine, predstavlja lažna slika o akcijama i zločinima terorista, mjere države koje se sprovode, u skladu sa Zakonom, prikazuju se kao dodatni vid represije. Propaganda se u BiH vrši otvorenim putem, u formi reklamnih poruka, a preko medija koji imaju programski sadržaj zasnovan na islamskim vjerskim načelima.

⁴¹ Magazin "Dani", od 23.10.2009, str. 43.

Ahmed Džinović, imam iz austrijskog grada Grac, drži predavanja bosanskim muslimanima po "kampovima za edukaciju" (u Austriji, skandinavskim zemljama i BiH) sa nedvosmislenom porukom u kojoj kaže: "Ako bismo dozvolili samoubilačke napade kao vid borbe protiv okupacije u Palestini, morali bismo dozvoliti i kod nas i ići u Banjaluku i druga oduzeta mjesta, opasati se eksplozivom i ubijati i vojnike i civile... naša situacija u Bosni nije ništa drugačija nego u Palestini.

I mi smo okupirani i naše teritorije su sve manje i manje, jedino što mi nismo svjesni situacije i pogubnosti zajedničke države sa neprijateljem, kao što su to shvatili muslimani u Palestini".⁴² Propaganda se odvija dvojako, odnosno u određenim vremenskim intervalima, (zavisno od političkih, nacionalnih ili drugih nesuglasica) pasivno i aktivno.

Pasivan način se ogleda kroz upotrebu svih oblika medijske i štampane komunikacije, dok je aktivni način organizovan kroz javne tribine, skupove itd. Jedan od primjera ove vrste propagande se desio nakon otvorenog sukoba u jesen 2006. godine u Gračanici (kod Živinica, BiH) između muslimana koji praktikuju islam po pravilima Islamske zajednice BiH i vehabija koje su tražile da se vjerska služba i molitva izvode na drugačiji način, a u kojem je došlo do upotrebe vatrenoga oružja i ranjavanja više osoba.

Rijaset Islamske zajednice je početkom novembra 2006. donio novu, dopunjenu verziju (adendu) islamske rezolucije za pravilno tumačenje islama. Uz ostalo u njoj se navodi da je "Rijaset odlučan zaštititi originalnost vjekovne tradicije Islamske zajednice u BiH. Predstavljajući rezoluciju na konferenciji za novinare u Sarajevu, poglavar Islamske zajednice u BiH, reis-ul-ulema Mustafa Cerić je rekao: "Islamska zajednica nije policija. Mi smatramo da su svi građani koji dođu u džamiju ravnopravni. Mi nemamo pravo ispitivati šta je u čijem srcu, ali očekujemo da se u Bosni i Hercegovini provodi opšte stanje mira i sigurnosti. Ko dođe u BiH treba da zna da ovdje vladaju pravila Islamske zajednice u BiH. Ko može to da prihvati dobrodošao je. Ko ne može to da prihvati, nije morao doći i, naravno, ne mora ni ostati".⁴³

Bitno je napomenuti da je organizovana od najviših političkih vlastodržaca i funkcionera, preko stranaka, udruženja građana, vjerskih sekti i pojedinaca.

⁴² Nezavisne novine, Banja Luka, 26.09. 2006.

⁴³ Mirna Sadiković/ "Reis poručuje – niko nam neće nametati pravila", Radio Slobodna Evropa, 08.11.2006.

Najmoćnija teroristička mreža današnjice – "Al-Kaida" – posjeduje plan "Balkan 2020", kojim je, tvrde američki obavještajni izvori, predviđeno uspostavljanje centara za širenje islamskog terorizma na zapadnu Evropu i to na prostoru Raške, Kosova, BiH i Hrvatske. Ovo su objavljivali skoro svi mediji u Bosni i Hercegovini u septembru 2006.godine.

S obzirom na to, uvaženi profesor Radomir Milašinović u intervju za Glas Srpske je rekao: „Taj plan nije novi u političkoj teoriji i praksi. Ranije su pojedine ekstremne vođe govorile da će se stvoriti nova otomanska imperija do Jadranskog mora. Plan "Balkan 2020" je upravo nastavak te priče".⁴⁴

Propagandna aktivnost koliko je važna prije otpočinjanja terorističkih dejstava, još je važnija u toku sprovođenja terorističkih akcija, koje se, oslanjajući se na propagandu, predstavljaju, ne kao zločin, već kao legitimni odgovor na navodni "teror države". Teroristima je jedan od osnovnih ciljeva da se o svakoj njihovoj akciji "čuje", jer bez toga, nema straha, nema panike, tako da akcija i djelovanje terorista gube smisao.

⁴⁴ Radomir Milašinović: Bijeli terorizam ima regrutne centre u BiH, Glas Srpske, Banja Luka 30.03.2011.
http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Radomir-Milasnovic-Bijeli-terorizam-ima-regrutne-centre-u-BiH/lat/55498.html (pristupljeno 24.01.2014.)

IV ISLAMISTIČKO–TERORISTIČKI KAMPOVI U BOSNI I HERCEGOVINI

U ovom master radu centralno interesovanje predstavljaju teroristički kampovi i teroristi koji egzistiraju u okviru globalnog islamističkog pokreta, koji je obično vezan za ime Al Kaide, tako da nećemo razmatrati terorističke kampove koji su vezani za terorističke aktivnosti grupa poniklih iz miljea koji nije vezan za islam. Iz tog razloga, izraz teroristički kamp u ovom radu će se koristiti kao sinonim za teroristički kamp baziran na idejama fundamentalnog islama, i ovdje nas ne interesuje stroga distinkcija između kampa, logora, vojne baze itd.

Kampovi u kojima se obučavaju teroristi, u većini slučajeva, nalaze se u kriznim područjima širom svijeta, u zemljama gdje je državni aparat nemoćan da im se suprotstavi, ili koji ih na ovaj ili onaj način podržava i koristi. U većini slučajeva ti kampovi su locirani duž same linije ratnih dejstava, u državama kao što su Avganistan, Pakistan, Somalija, Irak, Sirija i Bosna. Za vrijeme ratnih dejstava na teritoriji Bosne i Hercegovine, postojali su kampovi kroz koje su prošli teroristi čija imena će biti povezana sa terorističkim napadima u SAD, Španiji ili Velikoj Britaniji, ta čak i u Siriji. Neki od tih kampova posjeduju već ustanovljenu reputaciju i u njima se ne obučavaju samo teroristi čiji se ideali baziraju na principu radikalnog islama. Nakon prestanka ratnih dejstava na teritoriji BiH dio tih kampova je nestao ili se transformisao, te danas uglavnom služe kao regrutni centri, koji iza raznih paravana usmjeravaju potencijalne teroriste na dalju obuku u već pomenute zemlje.⁴⁵

1. Ihvan–tradicionalno saudijsko vojno bratstvo

Budući da je milje koji nas prvenstveno interesuje vezan za vehabizam i specifično saudijski kolorit, zahvalno je posebno zapažanje Olivera Potežice, koji u svojoj studiji o vehabijama obrađuje već pomenutu instituciju ihvana, tradicionalnog saudijskog vojnog bratstva. Potežica pretpostavlja da je model tog militantnog bratstva poslužio kao paradigma u organizaciji kasnijih terorističkih ćelija.

⁴⁵ Potežica, O., *Vehabije, između istine i predrasude*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 94.

Ta bratstva su predstavljala zadruge poljoprivrednog tipa, slične kolonijama i selima, koje su se obično nalazile blizu izvora vode, rijeka ili u oazama. U tim zadrugama mogli su da žive pripadnici različitih plemena.

Kolonisti, pored toga što su se bavili zemljoradnjom, bili su organizovani tako da u slučaju potrebe mogu da stupe u džihad. Ta bratstva su predstavljala svojevrsnu stajaću vojsku koja je bila u stanju da se mobiliše u veoma kratkom vremenskom periodu.

Ono što je važno napomenuti odnosi se na činjenicu da je u tim bratstvima vjerska pripadnost odnosila prevagu nad plemenskom pripadnošću. U isto vrijeme, kada nije bilo vojnih dejstava, pripadnici ihvana su se, pored zemljoradnje, bavili trgovinom i misionarskom djelatnošću⁴⁶.

Potežica dalje ističe da su mudžahedini, porijeklom arapskih zemalja, koji su odlučili da ostanu u BiH, svoja naselja upravo organizovali na principu ihvana. U nekoliko sela, koja smo u ovom radu definisali kao islamistički kampovi, kao što su Donja Bočinja, Gornja Maoča itd., primjetno je da su se mudžahedini organizovali po modelu saudijskog ihvana. Postoje indicije da su u tim zajednicama organizovane paravojne vježbe i borbena obuka, te ne čudi što je Bosna i Hercegovina u medijima definisana kao spavaonica terorista⁴⁷.

2. Mehurići /Poljanice

Jedan od prvih, kako ih uvaženi dr Darko Trifunović naziva, džihad kampova nalazio se u mjestu Poljanice, u blizini sela Mehurići, između Zenice i Travnika⁴⁸. Tim logorom komandovao je Abu Abdelal Muntseba, poznatiji pod nadimkom Barbarosa, koji je svojevremeno bio jedan od glavnih ljudi Al Kaide.

Slika 2. Vehabije u Bosni i Hercegovini

(Izvor: <http://www.javno.ba/bih/zapad-strahuje-od-balkanskih-vehabija.html>)

⁴⁶ Potežica, O., *Vehabije, između istine i predrasude*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 95.

⁴⁷ Potežica, O., *Vehabije, između istine i predrasude*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 175 (spavaonica podrazumijeva teroristička mirovanja dok se ne steknu uslovi za akciju).

⁴⁸ <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-06-08-2007/od-genocida-i-ratnih-zlocina-do-terorizma> (pristupljeno: 27. 12. 2013).

Glavna funkcija tog kampa, navodi dalje Trifunović, bila je vjerska indoktrinacija i obuka domaćih fundamentalista. U drugoj polovini 1992. godine u osnovnoj školi u Mehurićima smješteno je desetak mudžahedina, uz obrazloženje da oni pripadaju humanitarnoj organizaciji.

Dolaskom vojske BiH, dio mudžahedina odlazi u Poljanice, gdje su bazu našli u prostorijama jedne staje. Vježbe, kao i namaz, obavljali su na obližnjoj livadi. Po nekim izvorima, u tom logoru je bilo oko 100 mudžahedina, ali ne postoji podatak koliko njih su činili domaći a koliko uvezani borci.

3. Orašac

Mudžahedini koji su imali svoj logor u Poljanicama organizovali su se i u Zenici i Travniku, da bi polovinom 1993. godine došli i u mjesto Orašac, hrvatsko selo u opštini Travnik. U selu su izgradili četvorospratnu zgradu, u koju su se smjestili, dok su neki od njih zauzeli napuštene hrvatske kuće. Unutar tog kampa nalazila se i zgrada za sastanke, molitvu, kao i prostorije u kojima su držali zarobljenike.⁴⁹

4. Kamp Pogorelica

U bosansko–hercegovačkom građanskom ratu, uticaj obavještajnih mreža koje su postavile iranske službe bio je od ključnog značaja za dotur naoružanja i ljudstva na teritoriju Balkana. Krajem 1995. godine, Vivak i Pasaran imali su preko stotinu obavještajaca, koji su koristili razne maske kako bi zaštitili suštinu svoje djelatnosti. Predstavljali su se kao diplomate, radnici NVO, novinari itd. Iranski instruktori su posijali veliki broj kampova za obuku u centralnoj Bosni, u kojima su obučavali lokalne, ali i muslimane pridošle sa strane. Iako je sarajevska tajna policija poslala neke od svojih kadrova u Iran na specijalnu obuku, na stotine mudžahedina su prošli kroz kampove u kojima su ih obučavali pripadnici Vivaka i Pasarana. Ta praksa se nastavila i nakon 1995, kada je rat završen a zemlja se našla pod okupacijom NATO-a.⁵⁰

⁴⁹ <http://www.sredisnjabosna.com/kolumne/1846-zlocin-bez-kazne-html> (pristupljeno:10. 12. 2013).

⁵⁰ Šindler, R. Dž.. *Bosanski rat i terror*, Al Kaida i uspon globalnog džihada, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 202.

Jedan od tih kampova smješten je u blizini Sarajeva, u mjestu Pogorelica, u bivšem lovačkom domu. Zvanično, taj kamp se predstavljao kao poljoprivredno dobro na kojem se proizvodi krompir za Armiju BiH. Nezvanično, radilo se o terorističkom kampu pod nazivom Centar za obuku šehida Irfana Ljubljankića.

Tim kampom upravljala je iranska obavještajna služba a sam kamp su osnovali borci islama Bakir Alispahić, Irfan Ljevaković i Enver Mujezinović. U tom kampu iranski operativci su obučavali polaznike konvencionalnim špijunskim vještinama, ali su u program spadali i sabotaža, pravljenje eksplozivnih naprava, atentati i crna propaganda. Prava funkcija tog kampa, zbog nedostatka profesionalizma, nije strogo skrivana, tako da su mještani okolnih sela znali da se na obližnjem brdu nalazi kamp u kojem Iranci obučavaju buduće teroriste. Jedinice za specijalne operacije IFOR-a upale su u Pogorelicu 1. februara 1996. i zatekle instruktore Vivaka, zgradu punu automatskog oružja, granata, mina, bacača raketa itd. Ta akcija je usloвила da Vašington zaume krući stav prema sarajevskoj vladi zbog iranskog prisustva u zemlji. Isto tako, iranski operativci više nisu mogli da otvoreno i bez bojazni sprovode svoje akcije.

5. Guča Gora

Kao rat unutar rata, hrvatsko-bošnjački sukob trajao je deset mjeseci, od aprila 1993. do februara 1994. godine. Taj sukob je okončan podjelom 9 od 11 opština na području centralne Bosne, kada je oko 80.000 Bošnjaka i Hrvata raseljeno kako bi utočište našlo unutar svoje vjersko-etničke enklave. Iako je Sporazum iz Vašingtona, koji je potpisan u proljeće 1994. godine, okončao sukobe između bošnjačke Armije BiH i Hrvatskog vijeća obrane, pokušaji suživota u centralnoj Bosni pokazivali su se kao neuspješni. Za vrijeme bosanskog rata, i nekoliko mjeseci nakon svršetka ratnih dejtava, Guča Gora, mjesto u blizini Travnika, bila je glavno uporište mudžahedina u Bosni, u kojoj je, po procjeni povratnika Bošnjaka, 1993. godine živjelo oko 300 ratnika inostranog porijekla, od kojih je njih oko pedeset bilo sa ženama i djecom. Ti ratnici, nakon zauzimanja sela, bili su oni koji su dozvoljavali novopridošlicama, uglavnom ratnim izbjeglicama, da se na teritoriji sela i nasele, djeleći im, već po procijeni, kuće prognanih Hrvata.

Vođa tih boraca bio je Abu Hamza, za kojim je bila raspisana potjernica federalne policije, koji je neposredno nakon stacioniranja u ovo, prije rata hrvatsko, selo primorao stanovnike sela da se ponašaju u skladu sa šerijatskim zakonima, koje stanovnici sela definišu kao arapski zakoni. To je podrazumijevalo različit način klanjanja, zahtjev da žene budu potpuno pokrivena čadorom, zabranu razgovora ili bilo kakvog druženja sa *kjafirima*, tj. nevjernicima, koje su predstavljali Srbi i Hrvati.

Slika 3. Abu Hamza Imad el-Husein

(Izvor: <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Abu-Hamza-prijetnja-i-problem-za-BiH-206669.html>)

Strahovlada koju su uveli Abu Hamza i njegovi ljudi pasivno je prihvaćena od strane mještana, koji, kako i sami priznaju, nisu mogli da im se suprotstave, dijelom zbog opšte neimaštine, zbog koje su bili primorani da prihvate zahtjeve novopridošlica, koji su im zauzvrat davali hranu ili novac. Za vrijeme ratnih dejstava pripadnici te grupe vrbovali su Bošnjake koji su bili na liniji fronta da za sumu od 150 njemačkih maraka i redovno sledovanje paketa sa namirnicama, napuste borbu i pristupe njihovom odredu. Evidentna je tenzija koja je postojala između Abu Hamze i njegovih gerilaca, Armije BiH i odreda El Mudžahid, koji je kasnije oformljen. Po svjedočenju mještana, glavni cilj te grupe, pored skromnih ratnih dejstava, bila je indoktrinacija lokalnog stanovništva, kao i vrbovanje omladine, prije svega muškaraca između 18 i 20 godina, u njihove redove. Dio pripadnika te grupe je kasnije zatvoren, uglavnom zbog kriminalnih aktivnosti u koje su bili umješani, u KP dom Zenica. Preko Hamzine grupe, dio onih koji su vrbovani upućivan je na obuku u Zenicu, koja je trajala 45 dana, i gdje su, između ostalog, polaznici bili indoktrinirani filmovima sa ratišta u Avganistanu.

Nakon Zenice, slijedila je vojna obuka u Orašcu. Slično, bilo je i pokušaja da se neki od novovrbovanih prebace u Saudijsku Arabiju. Nekima od njih Abu Hamza je nalazio i žene, koje su takođe indoktrinirane i čija je (obično nova) religioznost bila vidljiva prije svega preko crnog hidžaba koji su nosile.

Centar cjelokupnog života u selu odvijao se u džamiji koju su mudžahedini, nakon dolaska u selo, izgradili na štali koja je pripadala hrvatskoj porodici i u kojoj su mještani bili primorani da učestvuju u molitvenom životu zajednice.

Model vrbovanja je bio ustaljen. Nakon vrbovanja jednog od sinova, pristupalo se vrbovanju porodice, kojoj se nudila materijalna nadoknada i od čijih se ženskih članova, pogotovo onih koje su bile zaposlene, tražilo da napuste posao uz nadoknadu, budući da je on obično podrazumijevao otkrivenost tijela, komunikaciju sa nevjernicima i onima koji nisu bili, po shvatanju Abu Hamze, pravovjerni muslimani.

Abu Hamza, sam porijeklom iz Tunisa, u razgovorima sa lokalnim stanovništvom otkrio je da pripadnici njegove grupe nisu bili porijeklom muslimani. Dio njih su činili preobraćenici, među kojima je bilo i katolika i Jevreja, ljudi sjevernoafričkog porijekla, kao i onih koji su odrasli u predgrađima Londona itd.⁵¹ Međutim, sam identitet tog čovjeka bio je pod znakom pitanja budući da su se četvorica ljudi javljala pod tim imenom. Između ostalih, pominje se i imam u Londonu, Abu Hamza al Misri, veteran ratova u Avganistanu i Bosni, koji je navodno izdao fatvu po kojoj je dozvoljeno (*haddal*) otimati svu onu imovinu koja nije muslimanska.⁵²

Grad Travnik je jedan od gradova centralne Bosne koji predstavljaju nerazdvojivi elemenat bosanskog katoličkog identiteta.

Takođe, jedan od najstarijih katoličkih samostana nalazi se u Gučkoj Gori, te je povratak raseljenih Hrvata bio zadatak za one koji su nastojali da izgrade mostove pomirenja između katoličkog i muslimanskog stanovništva. Prijetnja ostvarenju tog plana bili su upravo mudžahedini naseljeni u tom selu, koji su potom raseljeni, tako da, kao što prenose mediji, mudžahedina u Gučkoj Gori više nema.

⁵¹ Izvor: <http://bhdani.com/arhiva/7/tekst567-hm> (pristupljeno 27. 12. 2013).

⁵² Hećimović, E., *Garibi mudžahedini u BiH 1992-1999*, Beograd, 2009, str. 26.

6. Bočinja i Gornja Maoča

Bočinja je prije sukoba u Bosni bila srpsko selo, nedaleko od Maglaja, koje se danas nalazi u Zeničko–dobojskom kantonu Federacije BiH, u koje su se nakon rasformiranja jedinice El Mudžahid naselili mudžahedini i vehabije bošnjačkog porijekla. Međutim, kada su se u selo počeli vraćati prognani Srbi, vlasti BiH su početkom 2000. godine uticale na to da se mudžahedini koji su bili u selu rasele. Tadašnji načelnik opštine Maglaj Dževad Galijašević donio je hrabru odluku te iselio pridošle mudžahedine i povratio kuće predratnim srpskim stanovnicima sela. On navodi da je njihovo naseljavanje u tom kraju bio dio projekta Alije Izetbegovića da se stvori islamska republika u budućoj BiH. Po Galijaševiću, Haris Silajdžić je bio onaj koji je doveo mudžahedine u Bočinju.

Silajdžićeva uloga bilo je animiranje ne samo vlada islamskih zemalja nego i pokreta u islamskim zemljama i humanitarnih organizacija. Uloge su bile podijeljene. Dok je Silajdžić to radio kao i Irfan Ljevaković, Hasan Čengić je imao ulogu logističara, da naoružava određene jedinice. Ovakva BiH je Izetbegovićovo životno djelo.

Godine 1994. Izetbegović je u Maglaju za glavnog imama postavio hodžu Izudina efendiju Kruška, koji je bio glavni organizator vojnih ćelija Al Kaide u srednjoj Bosni. Kruško je i dalje hodža u Maglaju. A policajac i SDA–ovac Šemsudin Mehmedović je prvi operativac Al Kaide u BiH.⁵³

Zajednica mudžahedina u Bočinji brojala je 1.500 članova, od čega 150 stranaca. Bočinja je bilo mjesto u kojem su teroristi mijenjali svoj stari identitet i gradili novi. Tu su se odmarali nekoliko mjeseci nakon sprovedenih akcija. Kako navodi Galijašević, oni su digli u vazduh diskoteku u Malmeu u Švedskoj.

Sve to je rađeno uz pomoć predstavnika vlasti, od kojih se pominje tadašnji ministar policije Šemsudin Mehmedović.

Mudžahedini koji su boravili u Bočinji djelovali su u okviru legalnih humanitarnih organizacija, koje su služile za ubacivanje instruktora koji su vršili vjersku i operativnu radikalizaciju Bosne i Hercegovine. Oni su prije svega bili zaduženi za obuku, tj. radikalizaciju domaćeg kadra.

⁵³ Objavljeno u Nacionalu br. 574., 14.11. 2006; <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu> (pristupljeno: 11.12.2013)

Prvobitno, većina doseljenika u to srpsko selo činili su Arapi koji su se poženili Bošnjakinjama, među kojima i Imad el Misri i Ebu Hamza i drugi, čija će imena doći u žižu svjetske javnosti nakon terorističkih napada koji su počinjeni u Americi, Engleskoj i Španiji. Ipak, u selu je ostalo nekoliko bivših mudžahedina, koji su sagradili i džamiju uz regionalni put Zavidovići–Maglaj, koji prolazi kroz selo, u koju se slivaju vjernici iz Zavidovića, Travnika i Zenice. Kako kažu izvori, između preostalih mudžahedina i pridošlih Srba vlada primirje, pri čemu lokalne vehabije pred novinarima propagiraju retoriku mira i koegzistencije, zalaganje za ulazak u EU itd.⁵⁴

Nakon raspada zajednice u selu Bočinja radikalna struja vehabizma je novo utočište našla u selu Gornja Maoča, kod Srebrenika, koje je tako postalo nova baza vehabija u BiH. Drugi su otišli u Mehuriće kod Travnika, dok su malobrojni otišli u veće gradove. Gornja Maoča, koja je poznata i pod nazivom Karavlah, bila je prije rata naseljena Romima pravoslavne vjeroispovesti, dok danas teritorijalno potpada pod distrikt Brčko, odnosno administrativno pripada Tuzlanskom kantonu. Ekstremne stavove te vehabijske zajednice propagirao je Nusret Imamović. Evidentno je da kroz zajednicu prolazi veliki broj ljudi; neki od njih odlaze na studije u Egipat ili Siriju, dok se u džihad šalju oni koji nemaju porodice, kako kasnije teret izdržavanja porodica, u slučaju njihove smrti, ne bi pao na zajednicu.

Slika 4. Gornja Maoča—centar vehabija i mudžahedina u BiH

(Izvor: <http://www.hrhb.info/showthread.php?t=4851>)

Među polaznicima kampa, po riječima izvora koje donose Vjesti–onlajn, nalaze se i bivši kriminalci, koji ukradene stvari prodaju ili poklanjaju ženama koje su ostale bez muževa. To su uglavnom Arapi, koji to predstavljaju kao brigu o svojim sestrama.

⁵⁴ Izvor datira od 25.1. 2006. <http://www.nezavisne.novine.com/novosti/društvo/Bocinja-mirni-suzivot-vehabija-i-Srba-povratnika-2720.html> (pristupljeno 12. 12. 2013).

U ovom mjestu održava se paralelna nastava po školskom planu iz Jordana, a to je, između ostalog, došlo u žižu javnosti nakon što je Smajo Abdurahmanović optužen za ubistvo Valida Zahirovića, koji je odbio da mu da ruku svoje desetogodišnje ćerke. Evidentno je da sve veći broj, prvenstveno ženske djece porijeklom iz ruralnih područja Zeničko–dobojskog i Srednjobosanskog kantona napušta škole kako bi se obrazovalo u privatnim kuranskim školama. Pomenuti Nusret Imamović je samozvani vođa vehabijske zajednice u Gornjoj Maoči.

Slika 5. Nusret Imamović—vođa vehabijske zajednice u Gornjoj Maoči

(Izvor: <http://www.zvornikdanas.com/2012/01/vehabije-iz-beca-kupile-cijelo-kalesijsko-selo-gornja-dubnica/zvornikdanas-nusret-imamovic/>)

Ovaj profesor šerijatskog prava bio je jedno vrijeme propovjednik u džamiji Kralj Fahd u Sarajevu, koja je povezana sa radikalnim vehabijskim učenjem.⁵⁵ Njegovi radikalni stavovi i agresivni ispadi u javnosti potvrđeni su i izjavom koja se odnosi na samoubilačke terorističke napade. Po Imamovićevom tumačenju, samoubilački napadi nisu zabranjeni ali ih treba koristiti za izuzetne prilike.⁵⁶ Ovaj propovjednik radikalnog islama nanovo je na sebe skrenuo pažnju javnosti nakon terorističkog napada koji je izveo Mevlid Jašarević, i tom prilikom jedan od bivših pripadnika te zajednice iznio je pred javnost, putem nezavisnog informativnog časopisa Slobodna Bosna, način na koji Imamović sprovodi vlast u toj zajednici, koja je definisana kao ona koja ne poštuje zakone države i koja se nalazi van njene kontrole. Gornja Maoča je izolovana od ostalog svijeta i vodi se striktnim pravilima šerijatskog prava, a služi i kao tranzitna stanica za ratnike koji odlaze u džihad po raznim dijelovima svijeta.

⁵⁵ <http://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Bocinja-mirni-suzivo-vehabija-i-Srba-povratnika-2720.html> (pristupljeno 12. 12. 2013).

⁵⁶ Objavljeno u Nacionalu br. 574, 14.11. 2006; <http://www.nacionaln.hr//clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu> (pristupljeno 16. 12. 2012).

Svi koji dolaze u Gornju Maoču naići će na gostoprimstvo primitivnog karaktera—hladnu sobu sa prljavom spužvom, deku, jastuk i lošu hranu. Ipak, većini posjetilaca to ne smeta, jer je njihova ideologija zasnovana na odricanju od ovosvjetskih dobara.⁵⁷

Iz toga proizilazi da članovi te zajednice očekuju ponovno izbijanje sukoba na teritoriji BiH, kada će ponovo doći do potrebe da se vodi sveti rat, te se za tu svrhu spremaju, nastojeći da ljudstvo zadrže na teritoriji BiH. Oružje, koje je prebačeno iz Bočinje, krije se na više mjesta u okolnim šumama. Na nekoliko mjesta se pominju imena ljudi koji služe kao veza sa vehabijskim centrom koji se nalazi u Beču, i preko kojeg se dobija logistička i finansijska pomoć.

Iz navedenog proizilazi da je opstanak zajednice doveden u pitanje nakon terorističkog napada Novopazarca Mevlida Jašarevića, koji je u akciju krenuo upravo iz Gornje Maoče, budući da je država preduzela radikalnije akcije protiv te zajednice. Zanimljivo je primjetiti da izvor navodi mjesta u kojima deluje jaka vehabijska zajednica. Na teritoriji BiH navode se: Zavidovići, Maglaj, Zenica, Kakanj, Bugojno, Doboj, Sarajevo i Krajina, dok se od džemata koji djeluju na Sandžaku pominju Rožaje, Novi Pazar i Sjenica, odakle su odabrani bili slati na školovanje u Egipat i Siriju, od kojih su trojica studenata i ranije boravila u Gornjoj Maoči.

Regrutacija se, kako Galijašević navodi u svom intervjuu za hrvatski Nacional, vrši i u džamijama.

Pojedine džamije u Federaciji su centri za regrutaciju i procjenu psiholoških profila. Najjeftiniji terorist je vjerski fanatik. Takva je džamija Kralja Fahda u Sarajevu.

Slika 6. džamija Kralja Fahda u Sarajevu

(Izvor: http://zlj13051967.wordpress.com/2013/05/22/posvjed_uhicenja3-_484457s0-jpg/)

⁵⁷ Objavljeno 30.3.2012; <http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/gornja-maoča-je-tranzi-za-vehabije-koje-odlaze-u-sveti-rat-5401.html> (pristupljeno: 13. 12. 2013).

Tragično je što za sve to zna Islamska zajednica u BiH. Jedan dio te zajednice svjesno je opredjeljen da razvija i tu ideju. Poglavar Islamske zajednice Mustafa Cerić dopustio je dijelu mešihata te zajednice da se nekoliko džamija opredijeli za učenje s vehabijskim pristupom. Cerić je političar koji je političkim prevratom preuzeo Islamsku zajednicu u BiH. Zeničko–dobojski kanton je najveći kamp Al Kaide u jugoistočnoj Europi danas. Tamo u većini sela postoji jako mnogo džamija. Na svim područjima gdje nema reflektora javnosti nalaze se teroristički centri, kao što su Olovo, Zavidovići, Željezno Polje, Šerići, Maglaj, tešanjaska područja, Breza, Vareš. Al Kaida u BiH još je uvijek u fazi regrutacije i takozvanog spavanja. Bosanski muslimani još nisu upotrebljivi za terorističke akcije u zapadnoj Evropi jer veoma teško dobivaju vize. Cilj Al Kaide je da ima svuda svoje baze, baš kao što Amerika ima bazu blizu Kube. Ovo je najdublje locirana teroristička baza u Evropi. U njoj se još obavljaju samo organizacioni poslovi. Ovdje se događa proces pogrešne islamizacije, pokušava se raskinuti s tradicionalnim pristupom islamu. Tome je pridonijela i Izetbegovićeva knjiga Islamska deklaracija⁵⁸, jer su njene osnovne postavke bile – drukčija i radikalnija islamizacija muslimana, te da treba vjerovati i boriti se. Što znači biti dio džihada. Odsijecanje glava je dio te druge faze o kojoj je Izetbegović pisao.⁵⁹

⁵⁸ Tanasković, D., *U dijalogu s islamom*, Dječije novine, Gornji Milanovac, 1992, str. 93.

⁵⁹ <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu>.

V UGROŽAVANJE BEZBJEDNOSTI OD STRANE VEHABIZMA

Vehabijski pokret u Bosni i Hercegovini nije autohton, "uvezen" je sa strane kao posljedica rata iz devedesetih (1992–95). Balkanski muslimani su najvećim dijelom hanefijski suniti, a tokom XX vijeka su u velikoj mjeri bili sekularni, mada konzervativni. Konzervativna struja je prevladala (kao i u drugim nacijama bivše Jugoslavije) u borbi za prevlast unutar elite iz koje je izrasla i Stranka demokratske akcije (SDA) – ona je promovisala tradicionalni islam kao središnju tačku bošnjačkog identiteta.⁶⁰

Vehabijski je pokret u Bosni brojčano beznačajan (oko 3000), a njegove pristalice uglavnom žive u izolovanim sredinama i selima u zabitima. Tokom ratnih godina, naročito u početku Muslimani–Bošnjaci su bili nenaoružani i nisu mogli da se odupru srpskoj agresiji. Ta očajnička situacija privukla je vehabije, islamske agencije za humanitarnu pomoć, kao i mudžahedine–veterane, uključujući i Al–kaidu. Mnogi su nakon rata ostali u Bosni gdje su pomagali devastiranoj muslimanskoj zajednici. Ali, sa njima je došlo i do širenja vehabizma. Saudijska Arabija je bila najistaknutija u pružanju humanitarne pomoći sa više od 373 miliona dolara za "bosanski džihad". Ta pomoć kao i Bošnjaci koji su se školovali u inostranstvu doprinjeli su stvaranju vehabijskog pokreta. Mada je tokom rata vladala neka vrsta solidarnosti unutar islamskih grupa, tenzije između vehabija i sunita su nakon rata odmah izbile na površinu.

Stefan Švarc, svjetski poznati islamolog, ističe da su oni nakon rata ostali u Bosni sa ciljem da "obnove" islam⁶¹. Većina bosanskih i balkanskih muslimana, kako on ističe, preziru vehabije i ne prihvataju njihov diktat. Međutim, vehabije, Muslimanska braća i drugi radikali su svojim novcem korumpirali deo lidera bosanske Islamske zajednice što je imalo veoma negativne posljedice. Tako sada dio vjernika na bosanske uleme gleda kao na gangstere i neprijatelje muslimana.⁶²

Zahvaljujući inostranoj pomoći vehabije su uspjele da veoma agresivno provociraju dominantnu islamsku zajednicu.

⁶⁰ Jeftić, M., *Džihad u Bosni i vreme globalizacije*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd, 2013, str. 179.

⁶¹ Huntington, S., *Sukob civilizacija i preoblikovanje svjetskog poretka*, CID Podgorica, Romanov Banja Luka, 2000, str. 140.

⁶² <http://www.islamicpluralism.eu/WP/?p=1629>.

U ovom pokretu ističu se dve ličnosti – Jusuf Barčić i Muhamad Porča, bosanski imami koji su studirali u Saudijskoj Arabiji.⁶³ Početkom 2007. godine Barčić i njegovi sljedbenici su privukli pažnju javnosti kada su, bez uspjeha, pokušali da polože pravo na jedan broj džamija u Tuzli i u Sarajevu.

Kad je Barčić dva mjeseca kasnije poginuo u saobraćajnoj nesreći na njegovoj sahrani je bilo 3000 ljudi. Akademik i profesor orijentalistike Esad Duraković je još prije nekoliko godina javno upozoravao na opasnost od terorizma u Bosni i Hercegovini, koga mogu proizvesti radikalni stavovi "izopačene religije". On kaže da je "teroristički napad u Sarajevu gotovo prirodna, logična i očekivana posljedica razvoja situacije među bosansko–hercegovačkim muslimanima nakon agresije na BiH". Duraković je ukazivao i na tendenciju eufemiziranja tumačenja vehabizma.

Prema njemu, najveća je odgovornost na Islamskoj zajednici (IZ) BiH, jer je zauzimala potpuno pogrešan stav prema vehabijama. Ona ih je, kaže, tetošila; iz Rijasetu su stizale kvalifikacije o njima kao o „finim muslimanima iz naših džemata“, kao o „novim muslimanima“, što bi trebalo shvatiti čak kao isticanje njihove avangardnosti. Ističe da su "vehabije u BiH u funkciji unutrašnje agresije, a da toga uglavnom nisu svjesni ni sami njeni protagonisti, jer oni svojom zaslijepljenošću i aktima poput onoga pred američkom ambasdom, zapravo, najviše štete nanose samim Bošnjacima i državi BiH budući da upravo time daju krunski argument onima koji su u toku agresije 'tumačili' svijetu kako su ovdje muslimani nepodobni i kako ih treba eliminisati". Duraković takođe ističe da "Bošnjaci mogu biti ponosni što u vrijeme agresije na BiH – kada nam je čitav svijet tokom nekoliko godina bio okrenuo leđa i prepustio nas na milost i nemilost četvrtoj armijskoj sili u Evropi – nismo bili osvetnici ni teroristi, što smo sačuvali ljudsko dostojanstvo u borbi, odnosno u pogromu gotovo epskih razmjera. Time su Bošnjaci pokazali svoj pravi karakter, svoju prirodu, jer u tim stravičnim i iracionalnim 'momentima' moglo se očekivati uzvratanje agresoru istom mjerom, ali nije se to dogodilo, srećom".⁶⁴

Atlantska inicijativa u svojoj analizi "Sigurnosni rizici" ističe da je očigledno da BiH ranjiva u pogledu opasnosti od unutrašnjeg i transnacionalnog terorizma, ali da ta opasnost nije veća od opasnosti u bilo kojoj drugoj zemlji u Evropi. Statistički, BiH je godinama bila rangirana kao zemlja sa najmanjim brojem terorističkih incidenata.

⁶³ Saudijska Arabija je u arapskom svijetu jedina zemlja gdje su vehabije dominantne.

⁶⁴ DEPO Portal, 5. novembar 2011.

Takođe iznose tezu da "neutemeljene priče o pojačanom riziku od terorizma u BiH bazirane na besmislenim tvrdnjama da oko 100.000 vehabija živi u zemlji nisu usmjerene na ukazivanje na opasnost nego više na to da se Bošnjaci definišu kao teroristi i time njihovi politički ciljevi pokušaju delegitimizirati".⁶⁵

Bosanski Srbi i njihovi mediji su veoma često igrali na kartu izjednačavanja vehabija s teroristima, posebno u situacijama kada je zemlja prolazila kroz kritične procese (reforma policije, lokalni i opšti izbori, ustavni amandmani, mogućnost referenduma o sudstvu i sl.). Njihovo agresivno ponašanje i retorika su u značajnoj mjeri doprinjeli stvaranju percepcije da su vehabije, pa, onda, i Bošnjaci, po samoj svojoj prirodi, skloni terorizmu.

Svjesni činjenice da su vehabije pod svjetskom lupom, bosanski lideri su odmah osudili napad na američku ambasadu. Alija Behman, gradonačelnik Sarajeva je rekao da je događaj šok za sve građane i da je bitno da je policija reagovala i da je taj ljudi čovjek imobiliziran.⁶⁶ Član Predsedništva BiH Bakir Izetbegović je osudio teroristički napad na ambasadu i pozvao na brzu istragu.

On je izrazio podršku američkom ambasadoru i osoblju ambasade naglašivši da je Amerika dokazani prijatelj BiH. Dodao je da su američka vlada i narod bili uz BiH u najtežim trenucima u istoriji i da "niko nema pravo da ugrožava prijateljske odnose naše dve zemlje".

Lideri islamske zajednice i lokalni političari su dugo terorističke akcije u BiH karakterisali uglavnom kao izolovana "kriminalna djela", a ne kao posljedicu rastućeg islamskog ekstremizma. Često su pokušaje da se istraži vehabijski pokret kvalifikovali kao islamofobiju. Cerić je svojevremeno branio pravo vehabija na vlastitu interpretaciju islama. Rekao je tako, između ostalog: "Razumijevanje vjere je svačije pravo. Mi se možemo složiti ili ne složiti sa njima ali nemamo pravo da sudimo bilo koga sve dok ne krše pravo".⁶⁷

Neophodno je posebno istaknuti da postoje dokazi da je Saudijac Osama bin Laden boravio u kabinetu Alije Izetbegovića, među mudžahedinima poznatijeg kao Ali Izat. Svjedok njihovog susreta je novinarka lista "Špigl". Bin Laden se više puta sreo sa predsjednikom SDA i muslimana u BiH, a tamo je boravio sa ciljem osnivanja mreže terorističke Al Kaide u Evropi. Postoje i materijalni dokazi da je najtraženiji svjetski terorista dobio pasoš Bosne na inicijativu samog Izetbegovića.

⁶⁵ <http://atlantskainicijativa.org/images/stories/ai/pdf/ai-dpc%20bih%20security%20study%20final%2010-9-11.pdf>

⁶⁶ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=10&dd=29&nav_category=167&nav_id=553232.

⁶⁷ Daily.tportal.hr [Zagreb], Septembar 8, 2010.

Ne smije se zaboraviti da je Alija Izetbegović bio jedan od najcjenjenijih svjetskih teoretičara islamizma, predan pobjedi svjetskog islama i spreman da učini bukvalno sve u tom cilju. Nekadašnja Jugoslavija se visoko kotirala u takozvanom nesvrstanom svijetu, i mnogi krediti iz tog doba veoma su dobro iskorišćeni od režima Alije Izetbegovića 90-ih godina. U nesvrstanim zemljama, pa tako i u Tanzaniji i Keniji, njegovi ljudi su imali zeleno svjetlo.

U ovom momentu, komandni centar za cijelu mrežu finansijske pomoci i logističku podršku islamskih i ekstremnih ćelija u Evropi je u Sarajevu, glavnom gradu Bosne i Hercegovine. Njihov vođa reis-ul-ema Mustafa Cerić je rekao da su muslimani protiv demokratije i da su borci armije BIH u ratu 1992–1995 vodili džihad, dakle ne svjetovni rat već vjerski. A džihad nikada nije oslobodilački rat. Cerić kaže da se muslimani nalaze u procesu tzv. islamizacije, te da i na Istoku i na Zapadu odbijaju sekularizaciju i zapadni model demokratije. Muslimani na Balkanu su imali dve mogućnosti: hidžru ili džihad. Reis borbu ljudi za goli život, za opstanak sebe i svojih na svom, za odbranu osnovnih prava (među njima i na vjeru), svodi na džihad.

U tom reisovom tumačenju vjersko-etničke tragedije Bosne i Hercegovine nema mjesta za branitelje BiH koji nisu Bošnjaci, kao ni za Bošnjake koji nisu vjernici. Na upozorenje profesora Hafizovića sa Fakulteta za islamske studije o narastajućoj opasnosti vahabizma i kritici saudijskog režima, Mustafa Cerić mu je odgovorio da ne treba da siječe granu na kojoj sjedimo. Saudijska ambasada u Sarajevu polako ispostavlja račun za pomoć te države u ratu u Bosni i Hercegovini. Muslimanima su u pomoć već od 1992. godine, pristizali sunarodnici iz bliskoistočnih zemalja koji su bili ne samo vični baratanju oružjem već i posebnom tumačenju religije. Svi oni su uglavnom činili nekoliko posebnih jedinica u okviru Armije BIH, a svakako najpoznatiji je odred El Mudžahedin sastavljen najprije isključivo od svetih ratnika– mudžahedina, a zatim i od lokalnog življa koje je postepeno počelo da prihvata njihovo tumačenje islama, ali i ratovanja. Ne treba podsjećati da je upravo ova jedinica u toku rata činila najmonstruoznije zločine. Većina mudžahedina je na kraju, po potpisivanju Dejtonskog sporazuma, nagrađena za doprinos u ratu tako što im je vlada Federacije BIH na insistiranje tadašnjeg predsjednika Izetbegovića dodjelila bosansko državljanstvo. Donedavno vehabijski vođa u BIH Jusuf Barčić iz Kalesije (gdje se zvanično nalazi jedina džamija koju su u potpunosti zauzele vehabije) otvoreno je najavio da će tražiti otcjepljenje od zvanične islamske zajednice BIH i formiranje svoje.

Glavni pomagač Barčičevog vahabističkog pokreta je Adnan Buzar sa sjedištem u Beču, inače zet Palestinca Sabri al Bana, poznatijeg kao Abu Nidal, osnivača Revolucionarnog Savjeta Fatah i najtraženijeg teroriste krajem 80-ih godina. Al Bana je ubijen u Iraku 2002. godine. Interesantno je da se na jednom od posljednjih video snimaka pred smrt Barčića u pozadini vidi čuveni Abu Mali komandant El Mudžahedina.

Prema zvaničnim podacima evidentirano ih je oko hiljadu na prostorima opština Hadžići i Brčko, odnosno selima Pazarići i Maoča, kao i u Zeničko–dobojskom kantonu, na planini Ozren u selu Bočinja. Predstavnici NATO–a u BiH su poslije upada i pretresa kancelarija Visokog saudijskog komiteta za pomoć u Sarajevu tokom 2002. godine pronašli kompjuterske fajlove sa slikama objekata meta septembarskih terorističkih napada na Njujork i Vašington, zatim američkih ambasada u Keniji i Tanzaniji koje su teroristi napali 1998., kao i slike američkog razarača Kol koji je napadnut u Jemenu. Pronađen je tada i program kojim se objašnjava kako avioni koji se koriste u poljoprivredi mogu biti upotrebljeni za razbacivanje hemikalija, kao i podaci o materijalima za pravljenje lažnih propusnica u Stejt Department i kreditnih kartica. Na suđenju Slobodanu Miloševiću u Hagu, svjedok Patrik Bario, francuski pukovnik i ekspert za borbu protiv terorizma, iznio je podatak da postoje dokazi u Ministarstvu unutrašnjih poslova BiH da je vođa terorističke grupe Al Kaida koja je izvela napad na SAD 11. septembra Mohamed Ata posjećivao Bosnu (pominje se boravak u selu Bakotić) gdje se sastajao sa svojim istomišljenicima.

Islamski teroristi, čije organizacije djeluju na teritoriji BiH posebno su zainteresovane za Sandžak i Kosovo.

1. Metode regrutovanja članova terorističke mreže islamskih fundamentalista

Terorističke aktivnosti u koju se uključeni članovi "Bosanske terorističke mreže" islamskih fundamentalista u sebi kao glavnu komponentu imaju religijsku indoktrinaciju u funkciji motivacije. Naučnicima i istraživačima širom svijeta bilo je nejasno i tragalo se za odgovorom na pitanje: kako jedan čovjek može da u samoubilačkoj akciji usmrti veliki broj drugih ljudi? Ili još više, kako jedan čovjek postaje terorista i terorista samoubica?

Teroristička organizacija "Al kaida", kao i pripadnici VEVAK-a (iranskog Ministarstva bezbjednosti i obaveštajnih poslova) godinama su prisutni na prostoru BiH. Njihove aktivnosti bile su i još su usmjerene da u što većem broju regrutuju posebno mlade muslimane (Bošnjake) za ideju islamskog fundamentalizm.

Njihov cilj je da od muslimanske djece stvore vojsku fanatika koju će moći da koriste u svoje svrhe. Internet i stranice Facebooka su pune ovakvih primjera.⁶⁸

Islamski fundamentalisti iz BiH obučeni su da primjenjuju sofisticirani metod „ispiranja mozgova“ regrutovanim članovima, koji su većinom obučeni i pripremani da u budućnosti izvode terorističke akcije samoubilačkog tipa. „Ispiranje mozgova“ se izvodi u nekoliko faza:

1. faza – Okupljanje

Potrebno je na određeni način okupiti mlade ljude kako bi se izvršila selekcija. Okupljanje se vrši tako što se održavaju „seminari konferencije“ u organizaciji različitih islamskih fundamentalističkih organizacija. Novac za ovakve potrebe po pravilu se pribavlja od „humanitarnih organizacija“.⁶⁹ Svaki od pomenutih seminara i konferencija ima sličnu strukturu, koja podrazumijeva međusobno upoznavanje učesnika, učenje Kur’ana i upoznavanje sa programom rada. Program rada se sastoji iz četiri komponente:

- A – obaveza da se radi u svrhu i za ciljeve islama;
- B – metodi Dave (širenje islama);
- C – uticaj "Zapada" na muslimane;
- D – islam i politika.

2. faza – Selekcija

Selekcija kandidata obavlja se kroz rad "radnih grupa". Mladi ljudi ili kandidati opredjeljuju se za jednu od četiri radne grupe, a najzainteresovaniji kandidati se upućuju u članstvo nekog od udruženja islamskih fundamentalista.

3. Članstvo u nekom od udruženja islamskih fundamentalista

Većina udruženja islamskih fundamentalista, posebno onih koja regrutuju mlade članove, po pravilu, sastavljena su iz dva dijela:

A – Odeljenje za Dovu (koje je zaduženo za religijska učenja, aktivnosti itd). Ovo odeljenje je ključno za operacije „ispiranja mozgova“. Namjerno i tendenciozno se citiraju sure iz Kur’ana, koje izvučene iz konteksta imaju drugačije značenje, obećava se „dženet“ – raj – u kojem onoga kojem se posreći da pogine na Alahovom putu očekuju kao nagrada 72 djevice itd.

⁶⁸ Galijašević, Dž., *Terorizam u Austriji*, Filip Višnjić, Beograd, 2012, str. 81.

⁶⁹ „Benevolence International Foundation“ „Global Relief Agency“ „Al Furqa „Al Haramain“ i druge

B – Odjeljenje za kulturu, medije i sport (zaduženo za fizičku obuku mladih ljudi). Uobičajene aktivnosti ovog odjeljenja čine zajedničke vježbe, od gađanja oružjem, rada na internetu, do vježbanja borilačkih vještina – sve ovo u cilju prilagođavanja kandidata timskom radu, ulaska u fizičku kondiciju i sticanja osnovnih vještina.

4. Izvođenje akcija

Nakon vjerske indoktrinacije i fizičke obuke, članovi pomenutih udruženja tih organizacija islamskih fundamentalista izvođe zajedničke pojedinačne akcije, tipa ljepljenja postera i plakata sa porukama vjerske sadržine, napade na neistomišljenike, kako verbalne tako i fizičke, kao i organizovanje posebnih kampova za obuku budućih „instruktora”.

5. Grupa

Važno je napomenuti da cjelokupna obuka za mlade ljude izgleda veoma zabavno, sadržajno i bezazleno. Često se u velikom broju slučajeva putem "humanitarnih organizacija" obezbjeđuju finansijska sredstva za novčane nadoknade aktivistima. Formirana grupa mladih, sada već islamista, sa instruktorom–predvodnikom na čelu, planira buduće ozbiljnije akcije, sve do momenta kada jednog od članova grupe po instrukcijama predvodnika snime video–kamerom.⁷⁰

Ovaj trenutak je veoma bitan, jer od tog trenutka grupa, snimkom jednog od članova na kojem se on obavezuje da će izvršiti određenu terorističku akciju, preuzima na sebe dvostruku obavezu:

A – Ukoliko član grupe izvrši terorističku akciju, on ovim činom obavezuje druge da učine isto.

B – Ukoliko član grupe ne izvrši terorističku akciju, ostali članovi grupe obavezni su da ga likvidiraju, kao izdajnika.

S obzirom na značajno prisustvo pripadnika iranskog VEVAK-a i „Hezbollah” na prostorima BiH, kao i na činjenicu što su teroristi uspjeli da razviju široko razgranatu mrežu „humanitarnih organizacija” i pratećih nevladinih organizacija islamskih fundamentalista, kao što su to npr. „Aktivna islamska omladina” časopis Saff i druge, može se zaključiti da su islamisti u BiH trenutno u završnoj fazi „školovanja” terorista samoubica.

⁷⁰ Pripadnici terorističkih organizacija „Hezbollah” i „Hamis” nakon izvođenja terorističkih akcija puštaju u javnost da se emituje snimak poginulog teroriste ili šehida, na kojem se vidi kako u jednoj ruci drži Kur’an, a u drugoj automatsku pušku, objašnjavajući razloge zbog kojih se odlučio na samoubilačku akciju.

Ako se uzme u obzir i to da u BiH postoji više udruženja vehabija, te da su islamisti fundamentalisti godinama radili i rade na obuci i indoktrinaciji, kako ih nazivaju, „jetimima" ili „siročadi", ostaje samo pitanje: gdje, a ne kada će tako tempirane „bombe" eksplodirati?

2. Potencijalni teroristi u džematu Gornja Maoča

U noći između 1. i 2. februara 2010. godine u združenoj policijskoj operaciji BiH u selu Gornja Maoča, nedaleko od Tuzle, uhapšena su devetorica vehabija⁷¹ zbog osnovane sumnje da su od 2002. godine, u okviru vehabijske zajednice, formirali zločinačku organizaciju sa ciljem ugrožavanja teritorijalne cjelovitosti BiH, napada na ustavni poredak i izazivanja rasne ili vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti. Tokom hapšenja i pretresa njihovih prostorija zaplijenjeno je 18 pištolja, sedam pušaka, 30 okvira za pištolj, 40 računara i laptopova. Uhapšenima je određen jednomjesečni pritvor. Pobožnici vehabizma su u nekoliko zaselaka tog mjesta organizovali život po šerijatskom pravu, odnosno svojevrstu svoju državu u državi. Na prilazima svoje države uspostavili su kontrolne punktove, na kojima su legitimisali svaku njima nepoznatu osobu, a unutar nje sprovodili raznovrsne djelatnosti, težišno vjersko–indoktrinarnu, i propagande i obrazovne (radila je škola prema programu Jordana). Tu su dolazile i držale predavanja vođe nekih džemata iz Austrije – Muhamed Porča,⁷² Nedžad Balkan (za sarajevski „Saff", 2007. godine, izjavio je da je „svakom muslimanu džihad ... postao obaveza") i Adnan Buzar,⁷³ a vjeruje se i da su se tu skrivale i osobe koje se zbog terorizma nalaze na međunarodnim potjernicama.

O kakvoj je vrsti džemata (džemat – lokalna muslimanska zajednica, opština) riječ ukazuje konstatacija i poruke njenog vođe Nusreta Imamovića, saopštene u avgustu 2009. na jednom skupu u tom mjestu:

⁷¹ Lišeni su slobode: Nusret Imamović (39), Eldin Imamović (34), Džemal Kazaferović (25), Safet Barčić, Edis Bosnić, Dževad Hodžić, Hajrudin Ribić, Senad Midžić i Mersed Čekić (Boro Marić, „Udar na uporište vehabija", Politika, Beograd, 3. 2. 2010).

⁷² Imamović je živio u Beču i često putovao na relaciji Austrija – Bosna i bio je povjerenik Muhameda Porče, hodže bosanske džamije u 12. bečkom okrugu. Porča se školovao za hodžu u Saudijskoj Arabiji. Prema pisanju bečkog Standarda, koje su prenijele banjalučke Nezavisne novine (7. 2. 2010), „Samostalna zajednica muslimana u Beču, koju predvodi hafiz Muhamed Porča mogla bi da postane rasadnik vehabija koje dolaze iz BiH."

⁷³ Bošnjak Adnan Buzar 1988. godine oženio se Palestinkom, kćerkom Abu Nidala, nekada najtraženijeg teroriste na svijetu. Na računima Niddalove supruge (Badija Halil) u švajcarskim bankama bilo je 18 miliona dolara. Dio tog novca je odblokiran i Badija je podigla osam miliona dolara i navodno od tog novca se finansiraju vehabije u BiH, pisao je sarajevski nedeljnik Slobodna Bosna u martu 2007. godine.

„Gornja Maoča je najbolji primjer kako se može raditi i puno uraditi u pravljenu islamske, šerijatske države. Braća u Gornjoj Maoči su najbolji primjer odricanja onih koji vjeruju samo u Alaha.

Musliman koji vjeruje u Alahov zakon, a poštuje i državne zakone, samo je napola musliman. Tek kada duboko zanevjeruje u sve druge zakone osim Alahovog, tek tada je pravi musliman. Imamović je na vehabijskom portalu „Put vjernika“, 12. decembra 2008, odgovarajući na pitanje jednog posjetioca o samoubilačkim terorističkim napadima, odnosno da li je grijeh opasati se dinamitom i raznijeti među grupom nevjernika, odgovorio: „Ovakav vid borbe ne smatramo zabranjenim, ali isto tako ne mislimo da ga treba koristiti kao što se koristi klasično uobičajno oružje, nego samo u izuzetnim prilikama i situacijama“. ⁷⁴

Raspoloživa saznanja ukazuju da vehabijska zajednica u Gornjoj Maoči predstavlja samo jednu od mnogih u BiH i da je povezana sa vehabijama izvan BiH. Kao vehabijska uporišta u BiH, uglavnom razmještena na međuentitetskoj liniji Federacije BiH i Republike Srpske, pominju se: selo Željezno Polje kod Zenice, Mehurići kod Travnika, Kamenica nedaleko od Teslića i druga. Bošnjaci koji su formirali ovakve džemate predstavljaju bezbjednosni rizik za podsticanje međunacionalnih sukoba, smatra Esad Hećimović, novinar iz Zenice, i upozorava da je grupa iz Gornje Maoče povezana sa napadima na Srbe i Hrvate u okolini Brčkog, napadima na novinare ili širenje mržnje. ⁷⁵

Bivši vojni kontraobaveštajac Mikajlo Mitrović upozorio je u vezi sa tzv. Unijom džemata, osim ostalog: „Unija islamskih džemata u BiH nastala je kao odraz nezadovoljstva vehabija i Aktivne islamske omladine procjenom re–islamizacije BiH koju je započeo Izetbegović postavljanjem reisa Cerića i dovođenjem stranih plaćenika – mudžahedina. Nezadovoljstvo je takođe izraženo i zbog rezultata rata. Naime, očekivali su da će BiH biti islamska, a ne demokratska, liberalno–građanska država. Unija džemata je paralelna Islamska zajednica, sa sedištem u Beču. Džemati koji priznaju navodno paralelnu Islamsku zajednicu, organizovani su u šezdesetak mjesta, u oba bosansko–hercegovačka entiteta, a njihove aktivnosti su raznovrsne aktivnosti tipa 'izleta' i boravka u prirodi gdje se organizuju izviđanja, streljaštva, borilačke vještine i slično...

⁷⁴ Slobodna Bosna (Sarajevo), prenijela Politika, Beograd, 6. februar 2010.

⁷⁵ Novinar zagrebačkog Večernjeg lista sredinom septembra 2005. boravio je u Gornjoj Maoči i u objavljenom tekstu naveo je da su vehabije rekle da su „Hrvati najgora vrsta krstaša i da ih treba što pre potamaniti“, te da vehabije snjevaju o danu kada će „Alahova vojska“ poraziti „krstaše – sinove majmuna i svinja“ i ući kroz vrata Vatikana i Rima i zaprijetili da „kada Alahova vojska krene iz Bosne prema Rimu proći i kroz Hrvatsku“, pa će Hrvati tada „osjetiti Alahovu moć“.

Unija džemata je ustvari njihova baza za regrutovanje kadra za potrebe Al Kaide. Odavde se ustvari i vrši popuna takozvane bijele Al Kaide".⁷⁶

I mnoge druge činjenice o vehabijama ukazuju na to da je riječ o potencijalnim teroristima. Na primjer, pripadnici Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA) BiH su, 18. februara 2010, na području Jablanice i šireg područja Mostara (FBiH) zaplijenili 54 kilograma eksploziva, nekoliko pištolja i veću količinu puščane municije i u vezi s tim uhapsili Elviza Aličića, poznatog kao Abu Džafir, pripadnika zloglasne mudžahedinske jedinice „El Mudžahid". Aličić se smatra sljedbenikom vehabija, a javnosti je poznat od 2006. godine kada je hapšen zbog prijetnji da će dići u vazduh krst na brdu Hum iznad Mostara. Tada je priznao da je od određenih osoba afro–azijskog porijekla još 2004. godine dobio 9.000 dolara za taj teroristički napad, radi osvete za hapšenje u Jablanici i izručenja Egiptu Šeika Imada.⁷⁷

Kod aktiviste vehabijskog pokreta u Jajcu (Federacija BiH) Elvira Mukića prilikom hapšenja (30. septembra 2010), pronađena je i oduzeta određena količina oružja i vojne opreme.⁷⁸

3. Teroristički napad u Bugojnu

U snažnoj eksploziji, u 04.50 časova 27. juna 2010. godine, pored zgrade Policijske stanice u Bugojnu, BiH, poginuo je jedan policajac, a teško je povređeno više osoba, od kojih najteže jedna službenica policije.⁷⁹

Policija je uhapsila osam osoba osumnjičenih za ovaj teroristički napad, a Sud BiH odredio je jednomjesečni pritvor Naseru Palislamoviću, organizatoru terorističkog napada, Harisu Čauševiću⁸⁰, neposrednom izvršiocu napada i trojici koji su Palislamoviću pomagali da se skriva od policije – Eminu Osmanagiću, Nedžadu Kešku i Harisu Špagu.

Ustanovljeno je da je eksplozivnu napravu (oko 15 kilograma eksploziva) postavio i aktivirao Haris Čaušević (to je i sam priznao), a sa njim je u pripremanju i izvršenju terorističkog napada učestvovao Naser Palislamović.

⁷⁶ Vlado Azinović, Maja Bjelajac, *Islamska radikalizacija – stvarnost ili fatamorgana*, 19. 11. 2007 (<http://www.danas.org/content/article/719739.html?page=1&s=1&x=1#relatedInfoCont...>).

⁷⁷ Sanja Bjelica, „Pronađen eksploziv, privedene vehabije“, *Politika*, Beograd, 19. 2. 2010.

⁷⁸ Pretresom kuće imenovanog pronađene su automatske puške, pištolj, municija, ručna bomba, ručni bacač granata RPG, određena količina eksploziva, šest maskiranih vojnih taktičkih prsluka i mobilni telefoni (NN, „Uhapšen vehabija Elvir Mukić“, *Nezavisne novine*, Banja Luka, 1. 10. 2010).

⁷⁹ *Dnevni avaz*, Sarajevo, 3. 2. 2010.

⁸⁰ Jeftić, M., *Džihad u Bosni i vreme globalizacije*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd, 2013, str. 208.

Slika 7. Naser Palislamović i Haris Čaušević osumnjičeni za napad na policijsku stanicu u Bugojnu

(Izvor: <http://www.hercegbosna.org/vijesti/bih/utvrditi-nalogodavca-terorista-iz-bugojna-1484.html>)

Javnost je obavještena da je Haris Čaušević pripadao radikalnoj grupi vehabija, na svom fejsbuk profilu je stavio sliku na kojoj piše da se „Alah sprema za pobjedu“, bio je registrovan u bezbjednosnim službama kao mogući pripadnik terorističkih grupa, u februaru 2006. godine u Bugojnu verbalno je napao visokog zvaničnika BiH prijetnjom uvođenja „talibanskog režima i kalifata“ u BiH, upućivao je pozive na džihad, prijetio „nevjernicima i protivnicima islama“ itd. Haris Čaušević družio se sa Naserom Palislamovićem i obojica su podržavali i promovisali tekvir ideologiju, za koju su karakteristični izrazito radikalni i ekstremni islamski stavovi, odnosno zalaže se za društveno uređenje na normama šerijata. Riječ je o pobornicima koji smatraju da svaki musliman koji živi u društvu uređenom po normama različitim od onih koje oni vide kao islamske prestaje da bude musliman, jer je odabrao sistem vrijednosti koji nije muslimanski.

Takvo svoje opredjeljenje potvrdili su prilikom prvog suočavanja sa sudijom. Naime, Palislamović nije želio da ustane pred sudijom, jer ukoliko bi to učinio, kako je objasnio, „prestao biti musliman“, a u vezi sa dodjeljenim advokatom po službenoj dužnosti rekao je: „Utrpali ste mi ovog čovjeka bez mog znanja. On meni ne treba, meni je Alah dovoljan“.⁸¹

O glavnim akterima terorističkog napada u Bugojnu (Čaušević i Palislamović) iznjete su mnoge činjenice koje, pored ostalog, ukazuju na njihovu povezanost sa osobama – članovima grupa osumnjičenih za terorizam u BiH prethodnih godina, čime je potvrđen kontinuitet vehabijske agresije na Balkan i dosluh njenih nosilaca sa Al Kaidom.

⁸¹ Stanišić Dragan, *Od terorista strahuju i sudije i tužioci*, Politika, Beograd, 6. 7. 2010.

Riječ je o povezanosti sa Rijadom Rustempašićem u opštini Bugojno, koji je osumnjičen za terorizam i sa članovima svoje grupe uhapšen 2008. godine. Čaušević i Rustempašić često su viđani u opštini Bugojno kako pronalaze zaostale mine, iz kojih su vadili eksploziv, dok su Palislamović i Rustempašić u februaru 2007. godine pokušavali da na području Bugojna kupe veću količinu eksploziva, sporogorećeg štapina, automatskih pušaka i municije.

Sud BiH ukinuo je 15. oktobra 2010. godine pritvor Rijadu Rustempašiću (33), Abdulahu Handžiću (30) i Edisu Veliću (30) i odredio im mjere zabrane – kućni pritvor⁸² (oni su, sa još dve osobe uhapšeni 20. marta 2008. i osumnjičeni za terorizam, nedozvoljeno posjedovanje eksploziva i vojne opreme). Tužilaštvo BiH uložilo je žalbu na pomenutu odluku suda, uz napomenu da je riječ o opasnoj grupi ljudi koji se terete za teško krivično djelo terorizma, udruživanja radi činjenja krivičnih djela i neovlašćenog prometa oružjem i vojnom opremom.

Slika 8. Rijad Rustempašić

(Izvor: <http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/109043-Rijad-Rustempasic-pokusao-ubiti-Adnana-Causevica.html>)

Optuženi Rijad Rustempašić organizovao je grupu čiji su članovi postali i optuženi Abdulah Handžić, Edis Velić, Muhamed Rustempašić i Edis Stroil. Grupa je nabavljala i posjedovala oružje, eksploziv i različite proizvode dvojne namjene, podobne za izradu improvizovanih eksplozivnih naprava, video-snimke obuka za rukovanje oružjem i za borbena djelovanja. Namjeravali su da izvrše bombaške napade na katedralu u Sarajevu i franjevački manastir u Fojnici, te da pripreme napade na snage NATO-a u BiH i kontingent Oružanih snaga BiH koji je trebalo da bude upućen u Avganistan.

⁸² Nebojša Tomašević, „Sud BiH pustio teroriste na slobodu“, Glas Srpske, Banja Luka, 16. 10. 2010.

Inače, optuženi Rijad Rustempašić je tokom rata bio pripadnik zloglasne mudžahedinske jedinice „El Mudžahid“, gdje je završio kurs za pravljenje improvizovanih eksplozivnih naprava. Poznat je kao radikalni islamista, koji je posle rata prošao obuku u jednom od kampova u Saudijskoj Arabiji, a po povratku u BiH organizovao je pomenutu grupu. Godine 1996. bio je osumnjičen za brojne napade na Hrvate u Bugojnu, FBiH. Izvjesno vrijeme je proveo u Austriji, a 2000. godine pokušao je, ali nije uspio, da se pridruži teroristima u Čečeniji.

Najozbiljnija istraga protiv Rustempašića vođena je tokom protivterorističke operacije „Maksimus“, krajem 2005. godine. Tu grupu činili su Šveđanin bosanskog porijekla, turski državljanin i dva državljanina BiH. Sud BiH u Sarajevu izrekao je 10. januara 2007. kazne četvorici pripadnika „Maksimusa“ optuženih za krivično djelo terorizma. Mirsad Bektašević (20) osuđen je na 15 godina, Abdulkadir Cesur (22) na 13 godina i četiri mjeseca, Bajro Ikanović (31) na osam godina zatvora i za krivično delo nedozvoljeno držanje eksplozivnih sredstava, Senad Hasanović (20), na dve i po godine zatvora. Ranije, na osnovu priznanja krivice i nagodbe sa tužiocem, na dve godine zatvora osuđen je Amir Bajrić, koji je nabavio eksploziv Bektaševiću, Cesuru i Ikanoviću.

Neke činjenice, saopštene prilikom izricanja presude Bektaševiću, Cesuru i Ikanoviću, argumentovano potvrđuju obim i karakter terorističke pretnje Bosni i Hercegovini. Naime, Bektašević i Cesur doputovali su u BiH u septembru 2005. i u saradnji sa Bajrom Ikanovićem, Amirom Bajrićem i Senadom Hasanovićem pripremali samoubilačke terorističke napade na diplomatska predstavništva zemalja u Sarajevu čiji vojnici su u Avganistanu. Prilikom pretresa stana navedenih lica pronađeno je: 19.482 grama eksploziva i tri trotilska metka od 100 grama, kao i drugi predmeti – detonatorska kapisla, tajmeri, samoubilački prsluci i video–traka, snimljena samo nekoliko sati prije hapšenja, na kojoj tri muškarca traže oprostaj od Boga zbog svoje „žrtve“.

Važan materijalni dokaz koji ukazuje da su planirali takve napade bila je pronađena video–kaset, koja sadrži način izrade improvizovane eksplozivne naprave. Audio–snimak sadržaja te trake jasno ukazuje da su osumnjičeni pripremali i planirali samoubilačke terorističke napade, što je potvrđeno i forenzičarskim vještačenjem u laboratoriji FBI u Vašingtonu. Na video–kaseti, pored ostalog, Bektašević govori: „Alahu ekber. Ovdje se braća pripremaju za napade. Pokazuju nam stvari koje će koristiti za narod. Ova braća su spremna da napadnu. Inšalah oni će napasti Al–Qufar, koji ubijaju našu braću muslimane u Iraku, Avganistanu i mnogim drugim zemljama.“

Ovo oružje će biti upotrebljeno protiv Evrope, protiv onih čije snage su u Iraku i Avganistanu. Ova dva brata, oni su predali svoje živote da udovolje Alahu, da pomognu svojim braćama i sestrama. Oni su muslimani, njihovi sati dolaze. Oni su spremni da napadnu zato nemojte misliti da smo Vas zaboravili. Mi smo ovdje i mi planiramo i imamo sve spremno. „Ovo je poruka za vas“, a na audio-zapisu zabilježene su sljedeće riječi: „Samoubilački napad je efikasno oružje jer unosi paniku među neprijatelje. Ništa ne može posijati strah kao ono što se dogodilo u Vašingtonu, Palestini... Zbog toga, odazovite se džihadu i krenite. Muslimani vas zovu u pomoć, morate krenuti“.

Uhapšeni su 19. i 20. oktobra 2005. godine zbog sumnje da su počinili krivično djelo pripremanja terorizma. Sud BiH tada je odredio pritvor od 30 dana Mirsadu Bektaševiću, rodom iz Crne Gore a švedskom državljaninu i turskom državljaninu Abdulkadiru Cesuru, a državljanina BiH Ikanovića pustio je na slobodu.⁸³ Povodom hapšenja trojice potencijalnih terorista, policija Danske saopštila je da osumnjičeni pripadaju mreži koja je planirala da izvede terorističke napade u Evropi, napominjući da je protivteroristička operacija danske policije povezana sa istragom u BiH.

S tim u vezi navedeno je da je Bektašević, dok je boravio u Švedskoj, pod pseudonimom Maksimus, preko interneta održavao vezu sa vođom Al Kaide u Iraku Musabomal Zarkavijem. Na Bektaševićevom računaru bio je i folder, napisan arapskim slovima, iz čijeg je sadržaja evidentno da je u septembru 2005. osnovana ćelija Al Kaide za Sjevernu Evropu. Takođe, utvrđeno je da je održavao vezu sa svojim saradnicima u Danskoj, od kojih je dobio novac za nabavku eksploziva.

U vezi sa osumnjičenima za terorizam, jedan međunarodni zvaničnik blizak istrazi, koji želio da ostane anonimn, kazao je da su članovi te grupe željeli da regrutuju potencijalne bombaše samoubice iz postojećih imigrantskih zajednica na Zapadu: „Oni su indoktrinirani tako da misle da za svoj narod mogu da budu veoma značajni. Mladi su, osjetljivi i moguće je da nemaju pravo glasa u zajednici u kojoj žive“. To je potvrdila i majka nekadašnjeg „Bosanca“, naturalizovanog Šveđanina Mirsada Bektaševića (Hanifa), izjavom da njen sin nikada ranije nije bio religiozan, ali je u Švedskoj počeo da ide u džamiju, gdje su ga zavrbovala trojica ljudi – jedan Palestinac iz Sirije, Kurd i Somalijac, koji su i napravili od njega „radikalnog vjernika“.

⁸³ NN, „Spriječena planirana teroristička akcija u BiH – pritvoreni švedski i turski državljani“, Dnevni Avaz, Sarajevo, 23. 10. 2005.

U tom smislu je i konstatacija njemačkog eksperta za Balkan Franca Lotara Altmanna, koji je povodom hapšenja tročlane grupe u Sarajevu u izjavi za radio Dojče Vele (27. IX 2010. godine) rekao da „postoje naznake da se nedavno hapšenje tri osobe osumnjičene za pripremanje terorističkih napada u BiH može posmatrati kao djelovanje Al Kaide u toj zemlji”.

Navedene činjenice i izveštaj direktora Obaveštajno–bezbjednosne agencije BiH Almira Džuva na sjednici Zajedničke komisije za odbranu i bezbjednost Parlamenta BiH (11. VII 2010) u vezi sa terorističkim napadom na policijsku stanicu u Bugojnu, ukazuju na nivo ugroženosti bezbjednosti Balkana terorizmom vehabija, odnosno odmaklost i efektivnost selefijske agresije u ovom predvorju Evrope. Naime, Džuvo je konstatovao: „U BiH vreba opasnost od oko 3.000 potencijalnih terorista pripadnika vehabijskog pokreta, od kojih je 97 odsto lokalno stanovništvo, dok je 30 do 40 stranaca. Izuzetno su dobro opremljeni, i to mnogo bolje nego policija. Vidim potencijalnu opasnost od 3.000 osoba koje u svakom momentu mogu napraviti teroristički akt koji će imati mnogo veće posljedice od ovog u Bugojnu. Haris Čaušević i Naser Palislamović, osumnjičeni kao počiniooci terorističkog napada na policijsku stanicu u Bugojnu, pripadaju radikalnim grupacijama selefija u BiH”.⁸⁴

4. Bečka veza

Vođe lokalnih vjerskih zajednica bosanskih muslimana u dijaspori imenuje Rijaset Islamske zajednice BiH, koji djeluje u Sarajevu, a izbor se vrši na osnovu konkursa koji se raspisuje nakon uspostave džemata ili drugog vida organizacije kroz koje djeluje Islamska zajednica BiH.

Sandžačke vehabije okupljaju se u džamiji Sahaba u 7. bečkom okrugu, koju vodi hodža Nedžad Balkan, ili Ebu Mohamed, kako sam sebe naziva. Balkan, zajedno sa šest drugih vehabija od kojih su tri austrijski državljani, bili su umješani u prebijanju Bosanskog Srbina Mihajla Kisića u Brčkom 2006. godine.

Slika 9. Nedžad Balkan (Ebu Mohamed)

(Izvor: <http://www.source.ba/clanak/2563068220/>)

⁸⁴ Prema: Dnevni Avaz, Sarajevo, 13. 7. 2010. i Glas Srpske, Banja Luka, 12. 7. 2010

Nakon kratkog suđenja, data im je simbolična kazna nakon čega su se vratili u Beč. Nadležne vlasti u Austriji okarakterisale su ga kao ekstremnog hodžu isto kao i osobe koje posjećuju ovu džamiju. U Beču su aktivne i bosanske vehabije koje imaju sjedište u džamiji Dauvild u 12. okrugu. Ovu grupu vodi Hafiz Muhamed Porča, šef Samostalne lokalne zajednice bosanskih muslimana u Beču.

Slika 10. Hafiz Muhamed Porča, šef Samostalne lokalne zajednice bosanskih muslimana u Beču.

(Izvor: <http://www.youtube.com/watch?v=VWMilbVrBT4>)

Porča je bio Barčićev kolega sa Univerziteta u Saudijskoj Arabiji a neki od zvaničnika bosanske islamske zajednice ga optužuju za organizovanje i finansiranje posjeta Bosni radikalnih muslimana iz Njemačke i Austrije.

Obe grupe vehabija važe za jedne od najekstremnijih grupacija, zbog čega su pod stalnom prismotrom austrijske policije.

Više je nego jasno, dakle, kada je riječ o Balkanu da su prisustvo vehabijskog učenja i rasprostranjenost vehabijskog pokreta najsnažniji u Bosni i Hercegovini, što se može vidjeti i po činjenici da je međunarodna islamska organizacija „Rabita“, sa sjedištem u Meki, inicirala stvaranje „Konferencije muslimana istočne Evrope“, sa sjedištem baš u Sarajevu⁸⁵.

Nema nikakve sumnje da su pomenute složene istorijske okolnosti u kojima su se našli muslimani na Balkanu, a prije svega oni u Bosni i Hercegovini, predstavljale „plodno tle“ za širenje vehabijskih učenja i za javljanje drugih militantnijih vjerskih pokreta. Poslijeratna situacija je bila vrlo teška i opterećena strašnim ratnim „nasljeđem“ i novim tenzijama.

⁸⁵ U organizaciji „Svetske islamske lige“ („Rabita“), u Islamskom centru „Kralj Fahd“ u Sarajevu održana je 15. septembra 2002. godine velika međunarodna konferencija sa temom „Jedinstvo svih muslimana i njihovo međusobno pomaganje“. U Bosni i Hercegovini su proteklih godina održavani brojni međunarodni islamski skupovi, koji su često imali i neke misionarske karakteristike.

Samo u toku 1997. godine zabilježena su 172 teroristička napada, među kojima i krajnje ozbiljni atentati u Mostaru, Brčkom i nekim drugim mjestima.⁸⁶ Teško stanje u društvu je pogodovalo jačanju vehabija, zbog čega je, smatra se, samo „Aktivna islamska omladina“ svojim aktivnostima u tom periodu godišnje pridobijala blizu hiljadu novih sljedbenika⁸⁷.

Nije, stoga, iznenađenje što su u istom periodu, islamske dobrotvorne i misionarske organizacije čak pojačale svoje djelovanje na prostoru Bosne i Hercegovine u odnosu na prethodni, ratni period. Ulagana su ogromna sredstva za izgradnju džamija, islamskih centara i obrazovnih institucija, za djelovanje omladinskih centara, „narodnih kuhinja“ i drugih dobrotvornih institucija, sportskih klubova (posebno onih za borilačke vještine), institucija za stipendiranje školovanja u inostranstvu i slično. Osnovane su i banke i kompanije pod islamističkim uticajem, kao na primjer „BBI“ banka (njen osnivač je Islamska banka za obnovu i razvoj iz Saudijske Arabije) i „BIO Banka“ ili preduzeće „Bedr Bosna“ iz Zenice. U ovoj fazi je nastavljeno, takođe, upućivanje velikog broja studenata i srednjoškolaca u inostranstvo, prije svega u Saudijsku Arabiju, Katar i druge islamske obrazovne institucije u arapskom svijetu.

5. Nasilnički akti izvedeni u Bosni i Hercegovini

U BiH do sada je nekoliko događaja okarakterisano kao (islamski) teroristički akt, odnosno kao akti koji imaju veze sa (islamskim) terorizmom ili (islamskom) terorističkom prijetnjom, ali su samo dva slučaja procesuirana pred zakonodavnim organima i izrečena je presuda za krivično djelo terorizma. Prva presuda je izrečena Ahmedu Zahariju Handali, a vezana je za podmetanje bombe u Mostaru 1998. godine, a druga, Bektašević Mirsadu i ostalima, 2007. godine. Ostali nasilnički akti izvedeni u BiH imaju obilježja KD terorizma, ali zbog reforme Krvičnog zakona (koja je djelimično završena 2003.) ne nazivaju se takvim KD.

Od događaja koji imaju obilježja terorističkog akta pomenućemo sljedeće:

- podmetanje eksploziva pri Papinoj posjeti Sarajevu, 1997. godine;
- bacanje eksplozivne naprave na upravnu zgradu Javnog preduzeća Šume Herceg–Bosne u zapadnom Mostaru, 24.07.1998. godine;

⁸⁶ Potežica, O., *Vehabije, između istine i predrasude*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 107.

⁸⁷ Vođene su vrlo vješte propagandne kampanje - na primjer, studentima je nuđena suma od 300 maraka ukoliko puste i nose bradu; bračnim parovima je davano po 700 maraka mjesečno ako muškarac nosi bradu, a žena „hidžab“ (islamsku maramu).

- ubistvo policajca Ante Valjana, 31.07.1998. godine u Travniku, postavljanjem eksplozivne naprave pored motornog vozila u kantu za otpatke;
- ubistvo ministra unutarnjih poslova F BiH 16.03.1999. godine, postavljanjem eksplozivne naprave pod motorno vozilo;
- planiranje oružanog napada na vojnu bazu SFOR IGL, kod Tuzle, tokom 2000. godine;
- planiranje oružanog napada na vojni logor KONOR, kod Srebrenika tokom 2000. godine;
- pucanje iz vatrenog oružja na zgradu UN nakon protesta zbog izručenja "Alžirske grupe" vojnim snagama SAD, januara 2002. godine;
- ubistvo četveročlane porodice kod Konjica na Božić, od strane Muamera Topalovića, 25.12.2002. godine; napad – kamenovanje vozila 01. novembra 2004. godine, na groblju «Bukovica» – područje sela Brajkovići, u oblasti Guče Gore, gdje je prije rata živelo oko 7.000 Hrvata;
- sudski proces «Bektašević i ostali», koje je Sud BiH početkom 2007. godine osudio za terorizam (Bektašević je sa svojim istomišljenicima iz Švedske došao u BiH da bi se borio za ono što nije mogao u drugim evropskim zemljama. Na suđenju je izjavio da je u BiH imao terorističku obuku i obuku za spravljanje eksplozivnih naprava, što znači da je BiH već postala poligon za obuku «bombaša samoubica»);
- detonacija eksplozivne naprave u FIS Vitez, 09.10.2008. godine, gdje je jedno lice smrtno stradalo.⁸⁸

U terorističkim aktima, najčešće se koriste vrlo sračunati metodi i načini djelovanja, a po prevalentnosti zauzimaju sljedeću zastupljenost: eksplozivna sredstva i bombe (62,8%), otmice (8%), ubistva (6,5%), skretanje vazduhoplova (3%), uzimanje talaca (2%).⁸⁹ Analizirajući navedeno, *modus operandi* vršenja terorističkih akata u BiH od strane islamskih terorističkih kolektiviteta podrazumijeva upotrebu eksplozivnih naprava različite razorne moći, kao i vršenje atentata na istaknute ličnosti vatrenim oružjem. Tom u prilog ide i već spomenuta činjenica da su pripadnici islamskih terorističkih organizacija (u prvom redu mudžahedini koji su ratovali na teritoriji BiH) obučeni i osposobljeni za rukovanje eksplozivnim sredstvima i naoružanjem.

⁸⁸ Galijašević, Dž., *Era Terorizma u BiH*, Filip Višnjić, Beograd, 2007, str. 108.

⁸⁹ Alija A. Ramljak, Omer Hadžić, *Monstruozi oblici terorizma*, Časopis za pravnu teroriju i praksu "Pravna riječ", Udruženje pravika Republike Srpske, Banja Luka, 12/07, 2007, str. 242.

Svaki nasilnički akt je izveden na način da su "ciljevi" napada birani tako da izazovu negativne posljedice po hrišćansko stanovništvo. Nasilnički akti su izvođeni (ili su bili planirani da se izvedu) na prostorima u BiH gde je naseljeno pretežno većinsko stanovništvo bošnjaka. Ovo ukazuje da na tim prostorima organizatori i izvođači nasilničkih akata, veliku podršku (bar u prikrivanju pripremnih radnji) imaju od lokalnog stanovništva.

Nasilnički akti izvedeni u F BiH (gdje je većinsko stanovništvo hrišćansko) nedvosmisleno govore da se tim aktima, lokalno stanovništvo, "požuruje" na iseljenje i stvaranje etnički čistog prostora, a nasilnički akti izvedeni na prostoru sa većinskim bošnjačkim stanovništvom (usmjereni na hrišćane) navode na zaključak da je povratak na stara ognjišta skoro nemoguć.

6. Efekti (rezultati) uticaja islamista na bezbjednost u Bosni i Hercegovini

Bezbjednosna kultura građana u BiH, institucija BiH i entiteta, kao i samih subjekata bezbjednosti nije zadovoljavajuća, što svakako može da potencira i pojednostavi planiranje, pripremanje i samo izvođenje terorističkih napada usmjerenih na određene, unaprijed konkretizovane, mete.⁹⁰

Kada su u pitanju razlozi i ciljevi potencijalnih terorističkih napada od strane islamskih terorističkih organizacija na teritoriji BiH, iste treba dovesti u vezu sa elementima procjene ugroženosti BiH od potencijalnih terorističkih napada. Naime, jasno je da su razlozi eventualnog terorističkog napada od strane pripadnika islamskih fundamentalista u BiH, bilo da djeluju u okviru terorističkih organizacija domaćeg ili međunarodnog karaktera ili samostalno, nezadovoljstvo aktuelnim nacionalno-konfesionalnim položajem muslimana u BiH, ekonomska situacija u zemlji, solidarisanje sa aktivnostima Al-Kaide na globalnom planu kao glavne islamske terorističke organizacije, odnosno sa aktivnostima tzv. Svjetskog islamskog džihada protiv Jevreja i krstaša, osveta za napade na islamske zemlje (Irak, Afganistan), shvatanje da BiH pripada samo muslimanima..., "vidljivi" njihovim javnim istupanjima putem medija.

⁹⁰ Škrbić, Ž., *Uticaj islamskog fundamentalizma na terorizma u Bosni i Hercegovini*, monografija, Komesgrafika, Banja Luka 2011, str. 71.

Ciljevi takvih napada bi svakako bili domaći političari, privrednici, istaknute javne ličnosti srpske i hrvatske nacionalnosti, ali nije isključen napad ni na pripadnike bošnjačkog establišmenta, pogotovo onog koji ne prihvata radikalnu interpretaciju islama na ovim prostorima kakvu zagovaraju pripadnici selefijskog pokreta u BiH, prevashodno pripadnici bivšeg odreda El–Mudžahid.

Tome treba dodati i činjenicu da bi i pripadnici međunarodnih snaga (NATO–a), kao i međunarodni predstavnici u BiH (pripadnici OHR–a i stranih ambasada, pogotovo SAD–a i zemalja koje su učestovale ili podržale agresiju na Irak i Afganistan) mogli biti potencijalne mete terorističkih napada, pogotovo ukoliko bi razlog ispoljavanja istog bilo, solidarisanje sa aktivnostima Al–Kaide na globalnom planu kao glavne islamske terorističke organizacije, odnosno sa aktivnostima Svjetskog islamskog džihada protiv Jevreja i krstaša, a povod, recimo, stradanja nedužnih muslimanskih civila u ratom zahvaćenim zemljama, od strane snaga koalicije koje predvodi SAD. Iako su atentati i napadi na istaknute ličnosti najizgledniji metodi i ciljevi potencijalnih terorističkih napada, svakako treba napomenuti da bi navedeni napad bio uslovljen i određenim logističkim, stručnim, materijalnim i kadrovskim elementom koji ne nedostaje pripadnicima islamskih terorističkih organizacija u BiH, ali svakako nije ni reprezentativan. Usljed toga, moglo bi se pristupiti odabiru simboličnih i za izvođenje lakših ciljeva oličenih u značajnijim objektima i institucijama, primarno Republike Srpske i stranih ambasada u BiH, ali i na institucije BiH. Nije za isključiti i napade na pripadnike bezbjednosnih i policijskih struktura u BiH (pripadnike SIPA–e, GP–e, OBA–e, CNB Interpola u Sarajevu, MUP–a RS, FMUP–a, kantonalnih MUP–ova).

S druge strane, treba imati u vidu da posljednjih nekoliko godina u svijetu, islamski militanti mijenjaju svoje mete i okreću se hotelima i drugim "mekšim" metama otkako je obezbjeđenje vojnih i drugih institucija poboljšano. Ovo je, prije svega, rezultat preobražaja Al–Kaide iz centralizovane organizacije s globalnim ciljevima u lokalne franšize s lokalnim ciljevima, za koje treba manje obuke i novca, ali zadržavajući globalnu komponentu, oličenu u programu, odnosno u ciljevima borbe. Okretanje hotelima kao primarnim metama rezultat je i toga što hotel podrazumijeva fiksnu metu (može se opservirati i planirati), frekventna je lokacija, a i obezbjeđenje je slabije, iako je u zadnje vrijeme primjetna tendencija da menadžeri hotela poboljšavaju fizičku i tehničku zaštitu hotela.

6.1. Negativni efekti

Problem sve veće fundamentalističke (terorističke) prijetnje u BiH je još više pogoršan naglašavanjem i povećavanjem frustracija i tvrdnji da su muslimani iz BiH bili predmet genocida u takozvanom bosanskom ratu. Nema značajnijih razlika između radikalnih i umjerenih fundamentalista u BiH po pitanju islamizacije BiH i mali su izgledi da će fundamentalizam da se iskorijeni.

Ukoliko se uzme u obzir stanje bezbjednosti i bezbjednosne kulture u BiH, mnoštvo bezbjednosnih agencija kojima je u opisu poslova borba i suprotstavljanje kriminalitetu, činjenica da između tih agencija ne postoji operativna koordinacija, postojanje islamskog radikalnog fundamentalizma u BiH koji je o(p)stao poslije rata, a tokom postratnog perioda je učvrstio svoje stavove među lokalnim stanovništvom, politička situacija u BiH koja se odlikuje svakodnevnim konfliktima na nacionalnim osnovama na nivou BiH ili na stranačkim osnovama unutar entiteta, pogodnosti za vršenje terorističkih napada u BiH su izrazito visoke. Može se reći da je za sada BiH baza za islamske teroriste, a ne mora značiti da jednog dana neće biti i njihova meta.⁹¹ Tvrdnja da "nisu sve vehabije (selefije) teroristi, ali da su svi (islamski) teroristi vehabije (selefije)" može se konstatovati da bi većina pripadnika selefijske zajednice u BiH (za koju se pretpostavlja da broji maksimalno do 10% muslimanske populacije u BiH aklamativno podržala potencijalne terorističke napade u BiH izvršene od strane islamskih terorista, podrazumijevajući da bi navedeni napadi bili upereni protiv nemuslimanskih ciljeva u BiH.

Ivica Mlivončić–hrvatski publicista i ekspert za međunarodni terorizam tvrdi da je Republika Srpska "trn u oku" islamskim teroristima, ali da je oni neće uskoro napasti, jer bi time privukli pažnju na sebe. Mlivončić kaže da teroristi koriste BiH kao bazu za napade na Evropu i da je Al Kaida pustila duboko korijene u BiH, u kojoj ima oko 700 do 800 "spavača" koji "čekaju mig da krenu u terorističke akcije širom svijeta". On je naveo da je BiH za ovu terorističku organizaciju "obećana zemlja", čiji članovi su se "na miru obučavali i niko ih nije dirao". Mlivončić je rekao da je visokopozicionirani član Al Kaide Saleh Medan 1992. godine dobio državljanstvo BiH, te da je za vrijeme rata u BiH boravio i Abu Dujan al Afgani, koji je preuzeo odgovornost za terorističke napade u Madridu.

⁹¹ Radulj, S., *Krivičnopravni aspekti terorizma u BiH*, Časopis za pravnu teoriju i praksu "Pravna riječ", Udruženje pravnika Republike Srpske, broj 7/2006, Banja Luka, str. 575.

Prema njegovim rečima, nepobitno je utvrđeno da je Muhamed Ata, jedan od pilota koji su izvršili teroristički napad u SAD 11.septembra, takođe ratovao u BiH i obučavao se u Bočinji.⁹² Mlivončić kaže da su "više nego smiješne" tvrdnje Mustafe Cerića, poglavara Islamske zajednice BiH da su navodi o prisustvu islamskih terorista u BiH "islamofobija". Na takav način radikalni islamski fundamentalisti ne samo da ugrožavaju bezbjednost federalnog dijela BiH, nego i drugog entiteta – Republike Srpske.

Na ovakav način ugrožena je bezbjednost na cjelokupnoj teritoriji BiH. Islamski fundamentalisti u BiH vide šansu da se radikalizacijom muslimana, kako u BiH, tako i na Balkanu stvori mostobran iz islamskog svijeta prema Evropi. Država BiH je zamišljena kao islamski satelit koji bi služio za podršku daljem širenju islama u Evropu u kojoj već živi značajan broj muslimana. Da bi takva tvorevina opstala u ovakvom okruženju, potrebno je etnički očistiti što veći dio BiH nakon čega bi bila jaka i jedinstvena iznutra. S tim u vezi konstantan je dolazak stranih državljana, islamista, koji glasno propagiraju Džihad, Islam, život po Šerijatskim pravilima i slično.

Organizacije i agencije za sprovođenje zakona sarađivale su tokom 2006. sa SAD po pitanju međunarodne borbe protiv terorizma, međutim BiH je i dalje slaba država što teroristi koriste stvarajući svoja skloništa i čineći BiH potencijalnim mjestom za planiranje terorističkih operacija širom Evrope. Ovo se navodi u godišnjem izvještaju Stejt departmenta o terorizmu.

Veliku opasnost za stabilnost BiH predstavlja i organizovanje takozvanih, mini država. Kao što smo već pomenuli prethodno u radu, primjer su vahabistički kolektiviteti, odnosno njihova naselja obrazovana u sjeveroistočnom dijelu opštine Travnik (Guča Gora i Mehurići), naselje na planini Vlašić (Vitovlje), u bivšem radničkom naselju Nemila, Željezno Polje i Šerići (kod Zenice), okolina Brčkog (Gornja Maoča, Rahić), Kamenica (kod Teslića), mjesta u okolini Konjica, te nekoliko sela oko Sanskog Mosta. Indikativno je to što su svi njihovi kampovi postavljeni na samoj međuentitetskoj liniji razgraničenja, ili u njenoj neposrednoj blizini. U entitetu Republika Srpska ovakvi kolektiviteti su organizovani u mjestu Kozarac, kod Prijedora i mjestu Janja, kod Bijeljine kao najbrojniji i nekoliko manjih u i oko Banja Luke (Vrbanja, Novoselija, Čelinac). Ove "mini države" se obrazuju radi urušavanja zvanično priznate države BiH, a veličanju "snage" islama, sve u cilju širenja straha i stvaranja nesigurnosti prema svim drugim nacijama.

⁹² Mlivončić I., *Al Kaida se kalila u BiH*, Naša Ognjišta, Tomislavgrad, 2007, <http://searchworks.stanford.edu/view/7521185>

Nastoji se da te "mini države" uspostavljaju šerijatske zakone iz čega proizilazi da na tim područjima mogu da žive samo muslimani, a u dogledno vrijeme da se ujedine u jednu državu. To bi bila islamska država BiH. Sve je veći broj državljana BiH koji sa područja F BiH dolaze u Republiku Srpsku ili zemlje okruženja (Srbija, Hrvatska i Crna Gora) da žive i rade, a prethodno su prodali svoja imanja za sumu novca koja ne odgovara stvarnoj cijeni nekretnina na tržištu (cijena je mnogo manja od stvarne vrijednosti).

Razlozi odlaska stanovnika su različiti, a najčešći su nezaposlenost i psihička i fizička maltretiranja od strane radikalnih islamista.

Evidentno je da se područje BiH u sastavu Republike Srpske do sada snažno odupiralo prodoru Islama, te da je u tim aktivnostima većim dijelom i uspjelo. Federacija BiH je prema svemu sudeći prostor koji radikalni islamisti smatraju svojim «životnim prostorom» kojega je, prema tome, nužno očistiti od nemuslimanskih elemenata. Stoga će terorističke aktivnosti islamista biti usmjerene na hrišćane i ostale neistomišljenike koji žive na područjima u kojima je bošnjačka većina. Islamski teroristi stranog porijekla na području BiH su skoro u potpunosti evidentirani, naročito poslije 11. septembra 2001. godine, stavljeni pod posebno povećalo bezbjednosnih službi. Kako su iz naprijed navedenih razloga terorističke aktivnosti stranih državljana svedene na minimum, procjena je ekstremista kako je krajnje vrijeme da taj posao na ovom području preuzmu nove snage, od kojih su najvjerniji i najvatreniji upravo pripadnici islamističkih radikalnih kolektiviteta. Najnegativniji uticaj bio bi na psihi stanovništva koji bi se manifestovao kroz posttraumatski stres nakon terorističkih akata. Ne može se sa sigurnošću znati da li je završeno sa terorističkim aktima ili takvi akti tek predstoje u neposrednoj budućnosti, te se stoga posttraumatskom stresu mora oduprijeti cjelokupno društvo svim raspoloživim sredstvima.

Borba protiv terorizma u BiH tek predstoji.

6.2. Pozitivni efekti

Nema pozitivnih efekata, osim u smislu da će osvjestiti političku elitu BiH, Republike Srpske, F BiH, EU, NATO i drugo, na način da se mnogo radikalnije i organizovanije pristupi borbi protiv islamista na ovim prostorima.

Pripadnici muslimanske populacije u BiH pretežno praktikuju tradicionalni (henefijski) vid islama, ali vjerovatno bi i u ovoj populaciji značajan procenat, ako ne javno podržao, onda se bar prećutno solidarisao sa učinjenim terorističkim aktom, pogotovo ukoliko bi meta akta bio svojevrsni simbol američke okupacije Irana i Avganistana, ugnjetavanja Palestinaca u Izraelu, "velikosrpska politika u BiH" i slično.

Tokom 2006. primetni su znaci poboljšanih operativnih sposobnosti za borbu protiv terorizma i finansiranja terorizma, te da je Tužilaštvo BiH u saradnji sa SIPA i GP uspelo da iz zemlje deportuje teroristu Saida Atmanija, Marokanca koji je ratovao u BiH. Nekolicini stranih državljana je oduzeto državljanstvo i još se nalaze u ekstradicijskom pritvoru.

Terorizam je vrlo skupa djelatnost. Za savremenu opremu, obuku terorista, naoružanje i konačno egzistenciju terorista potrebna su ogromna novčana sredstva. Potrebno je konstantno presijecanje finansijskih tokova preko kojih se terorizam finansira da bi se dobila bitka sa terorizmom. U tu svrhu efikasno se koristi funkcija poreskih aparata, finansijske istrage, kao i organi zaduženi za različite vidove nadzora ka robonovčanim tokovima. U uslovima postojanja terorizma to mora biti prvorazredan zadatak. U BiH se obrazuju Direkcije koje bi koordinisale rad bezbjednosnih agencija na poslovima suzbijanja organizovanog kriminaliteta i terorizma. U MUP Republike Srpske je obrazovano odjeljenje za borbu protiv terorizma (prati sve pojavne oblike terorizma i načine finansiranja) koje se nalazi u Upravi kriminalističke policije, Jedinica za posebne istrage. Pripadnici ovog odjeljenja prisustvuju raznim internacionalnim seminarima na kojima je tematika borba protiv terorizma, te razmjenjuju i pozitivna i negativna iskustva sa drugim pripadnicima istih ili sličnih zadataka. Pripadnici svih bezbjednosnih agencija u BiH se permanentno obrazuju u oblasti borbe protiv terorizma i međusobno sve više razmjenjuju informacije koje se odnose na terorističke aktivnosti unutar i izvan zemlje. Pozitivni uticaji koji proizilaze iz terorističkih akata direktna su "posljedica" u stvaranju i razvoju novih snaga i sposobnosti kako pojedinaca, tako i društva u cjelini da se odlučno i organizovano suprotstave borbi protiv terorista. Kao pozitivan uticaj može se posmatrati i altruizam i filantropsko ponašanje koje se ogleda kroz pomaganje žrtvama terorističkih akata (materijalno, fizički, psihički ili na bilo koji drugi način). Većina ljudske populacije, koja je imala iskustvo sa terorističkim aktima i ratom, ima drugačije poglede na život uopšte. Neki životni stilovi su sada prihvaćeniji (nije neophodno imati sve i odmah) i tempo života je usporeniji. Putovanja su svedena na neophodna, odmori se provode u krugu porodice i u sopstvenoj državi i slično.

VI SUZBIJANJE TERORIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

1. Ugroženost Bosne i Hercegovine terorizmom

Terorizam kao jedan od oblika nasilja, sve više u savremenom svijetu ugrožava kako unutrašnju, tako i međunarodnu bezbjednost. Od ovog oblika ugrožavanja nije pošteđena ni BiH. Mnogobrojni su faktori koji doprinose pojavi terorizma u BiH, a naročito oni faktori koji terorizmu u BiH daju međunarodnu konotaciju.

Analize terorističkih aktivnosti ukazuju da je prijetnja terorizmom vrlo visoka na globalnom nivou⁹³, s obzirom na to da je broj država koje su opterećene terorizmom veliki, da se povećao broj terorističkih organizacija, te da je veliki broj terorističkih napada sa znatnim brojem poginulih i povrijeđenih, kao i s pričinjenom materijalnom štetom. To ukazuje na opasnost od svih oblika terorizma, uključujući samoubilački terorizam i terorističku prijetnju svijetu oružjem za masovno uništenje, pri čemu međunarodna zajednica nema adekvatan sistem zaštite od terorizma. Tako, opasnost od mogućih terorističkih napada raste, kako u razvijenim zapadnim zemljama, tako i u BiH.

Bosna i Hercegovina je preduzela čitav niz aktivnosti u cilju zaštite od terorizma, ali su prisutni određeni problemi u ostvarivanju tog cilja. Tome je doprinijela postojeća infrastruktura BiH (institucionalna i zakonodavna) za suprotstavljanje terorizmu, koja nije u potpunosti adekvatna.⁹⁴ Nedostaje cjelovit i koordinisan pristup zaštiti od terorizma u BiH, pri čemu institucije na državnom nivou ne uspijevaju da obezbijede bolju i kvalitetniju koordinaciju i saradnju po pitanju borbe protiv terorizma, dok postojeća zakonska rješenja nisu u potpunosti našla svoju praktičnu primjenu ili pak nisu na nivou međunarodno prihvaćenih standarda borbe protiv terorizma.

Mnogi indikatori ukazuju na opasnost od terorizma po BiH. Određena bezbjednosna saznanja ukazuju da je ilegalna trgovina oružjem raširena pojava koja direktno utiče na opšte stanje bezbjednosti u BiH, s obzirom na to da krijumčareno oružje može završiti u rukama izvršilaca potencijalnih terorističkih akata. Pored toga, ne samo da se u BiH nalazi određeni broj lica, bezbjednosno interesantnih sa aspekta terorističkog djelovanja, nego je i evidentan broj njihovih kontakata sa stranim državljanima u zemlji i inostranstvu iz jednakog miljea.

⁹³ Vlački, E., *Američki teror*, Filip Višnjić, Beograd, 2013, str. 37.

⁹⁴ Šikman, M., *Terorizam*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2009, str. 363.

Takođe, zabilježeno je i kretanje i boravak stranaca na području BiH, koji su i ranije boravili u BiH kao učesnici rata, a što se dovodi u vezu sa pojedinim terorističkim organizacijama. Nadalje, organi Federacije BiH, zajedno sa predstavnicima međunarodne zajednice u BiH tokom oktobra i novembra 2001. godine došli su do podataka o postojanju nekoliko terorističkih grupa u BiH afroazijskog porijekla, koje su registrovane kao "alžirska", "egipatska", "bolonjska", "skopska" i mnoge druge grupe. Tokom oktobra 2001. godine uhapšeno je i stavljeno u pritvor šest članova "alžirske grupe" pod sumnjom da su pripremali terorističke napade na ambasadu SAD i Velike Britanije u Sarajevu, koji su kasnije isporučeni vlastima SAD. Pored toga, 21. jula 2006. izrečena je prva presuda za terorizam u BiH. licima koja su optužena da su namjeravala da na teritoriji BiH ili neke druge evropske zemlje izvrše teroristički akt, s ciljem prisiljavanja vlasti BiH ili vlade druge države da povuku svoje snage iz Iraka i Avganistana.

Potencijalne mete terorističkih napada u BiH, nažalost, su raznovrsne, počevši od bezbjednosti leta vazduhoplova, energetskih postrojenja, transportne i komunikacione infrastrukture, diplomatskih objekata i objekata od posebnog značaja za BiH i međunarodnu zajednicu, do mjesta masovnog okupljanja kao što su škole, bolnice, javni prevoz, gradski trgovi i slično. Zapravo, cijela lista Kritičnih infrastrukturnih sektora, koje je uradila Evropska komisija, 2005. godine, predstavlja moguće objekte terorističkih napada.

2. Institucionalna zaštita od terorizma u BiH

Bosna i Hercegovina se, kao članica međunarodne zajednice, aktivno uključila u suprotstavljanje globalnom terorizmu. Na to su je obavezivali usvojeni politički dokumenti i akti, prije svega rezolucije Savjeta bezbjednosti UN, koje neposredno tretiraju problem terorizma - 1189 i 2625 od 13. avgusta 1998. godine, zatim 1373 od 28. septembra 2001. godine, prema kojima se zahtijeva da sve države sarađuju u borbi protiv terorizma.

S tim u vezi je bio i Plan Savjeta ministara BiH o aktivnosti institucija BiH i entiteta na sprečavanju terorističkih aktivnosti i djelovanja, od 24. septembra 2001. godine.

Plan, između ostalog, sadrži:

- Usvajanje zakonskih propisa iz projekta CIPS (jedinstveni identifikacioni dokumenti za građane BiH),
- Utvrđivanje izmjena i dopuna Zakona o azilu i imigraciji,

- Uspostavljanje efikasne administracije civilne avijacije u BiH,
- Usvajanje državnog programa bezbjednosti vazdušnog prometa,
- Donošenje Pravilnika bezbjednosnih mjera na svim aerodromima,
- Usklađivanje s međunarodnim konvencijama sistema izdavanja dozvola za letove, licenciranje vazduhoplovnog osoblja i registracije vazduhoplovstva,
- Formiranje službe traganja i spašavanja,
- Davanje podrške Graničnoj policiji u cilju uspostavljanja potpune kontrole granica BiH,
- Uspostavljanje efikasne razmjene informacija između MUP–ova entiteta, nadležnih državnih institucija,
- Razrada projekta osnivanja agencije za istraživanje djela terorizma, drugih oblika organizovanog kriminala i zaštitu ljudi i objekata,
- Osiguranje pune carinske kontrole i temeljnog pregleda i provjere sa držanja svih uvezenih proizvoda i pošiljki,
- Preispitivanje svih rješenja o izdatim pasošima od strane svih nadležanih organa,
- Uspostavljanje potpune evidencije registrovanih međunarodnih organizacija, humanitarnih i drugih međunarodnih nevladinih organizacija na teritoriji BiH i zaposlenog osoblja, itd.

Institucionalni okvir zaštite od terorizma u BiH zasnovan je na dva nivoa: nivou Bosne i Hercegovine i entitetskom nivou (Republika Srpska i Federacija BiH). Dat je prikaz samo onih agencija koje neposredno preduzimaju operativno–taktičke radnje i radnje dokazivanja u suzbijanju terorizma, odnosno policijskih agencija (izuzetak je Tužilaštvo BiH), pri čemu nisu posebno navedena tužilaštva i sudovi u BiH i entitetima, iako je njihova uloga u zaštiti od terorizma nesporna.

2.1. Institucije na nivou BiH

Na nivou BiH, za suzbijanje terorizma neposredno su nadležne sljedeće institucije: Tužilaštvo BiH, uključujući Udarnu grupu za borbu protiv terorizma i jačanje sposobnosti za borbu protiv terorizma⁹⁵, Obavještajno–bezbjednosna agencija BiH i Ministarstvo bezbjednosti BiH, uključujući Sektor za borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala i zloupotrebe narkotika (Odsjek za borbu protiv terorizma), Službu za poslove sa strancima,

⁹⁵ <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj%kat=3&id=7&jezik=b>

Državnu agenciju za istrage i zaštitu, Graničnu policiju BiH i Kancelariju za saradnju sa Interpolom.

Parlamentarna skupština BiH, Narodna skupština RS i parlament FBiH, kao zakonodavni organi, donose propise i zakone kojim se inkriminišu pojedine radnje kojima se označava teroristički akt.

Građanski identifikacioni zaštitni sistem (*Citizens Identification Protection System*) CIPS projekat treba da omogući brži ulazak u evropske integracije, a građanima dokumenta koja nije moguće falsifikovati. Nova lična karta je u skladu sa evropskim standardima, a za nju postoji jedinstvena baza podataka unutar jednog od najmoćnijih računarskih sistema na Balkanu. Nova lična karta kao identifikacioni dokument, za razliku od dosadašnjih ličnih karata, ne može se krivotvoriti, te će kao takva pomoći u borbi protiv terorizma. To prvenstveno ako se ima u vidu da su u ranijem periodu registrovani slučajevi zloupotrebe ličnih karata, a i ostalih ličnih dokumenata kao pasoša i slično, od pojedinih lica povezanih sa terorističkim organizacijama.

Takođe, BiH treba da pokaže svim subjektima antiterorističke koalicije da Bosna i Hercegovina može kontrolisati svoje granice i garantovati za svoje građane – što je jedan od preduslova Evropske unije za uvođenje bezviznog režima, posebno poslije 11. septembra 2001. godine.

Ministarstvo bezbjednosti BiH, u okviru nadležnosti bavi se i sprečavanjem i otkrivanjem učinilaca krivičnih djela terorizma, trgovine drogom, falsifikovanja domaće i strane valute i trgovine ljudima i drugim krivičnim djelima sa međunarodnim ili međuentitetskim elementom.

Odsjek za borbu protiv terorizma prati provođenje međunarodnih konvencija i vrši međunarodnu saradnju, te radi na izradi novih zakonskih rješenja po pitanjima borbe protiv terorizma, kao i nadzor nad pravovremenim i efikasnim sprovođenjem zakona i propisa koji se odnose na: suzbijanje terorizma, suzbijanje aktivnosti grupa koje se bave krijumčarenjem oružja za potrebe terorističkih grupa, nuklearnog i hemijsko–biološkog oružja, te finansiranjem terorizma ili grupa koje ga podržavaju, itd.

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) je bezbjednosna agencija na nivou BiH, koja u svom djelokrugu obavlja poslove suzbijanja kriminaliteta, zaštite važnih ličnosti i zaštite diplomatsko–konzularnih predstavništava i objekata od državnog značaja.

Organizovana je iz tri odjeljenja, od kojih je jedno Odjeljenje za krivične informacije nadležno za prikupljanje i obradu podataka od interesa za sprovođenje međunarodnih i krivičnih zakona BiH, koji se odnose ali nisu ograničeni na: međunarodni i domaći terorizam, organizovani kriminal, nedozvoljenu trgovinu biološko–hemijskim oružjem i nuklearnim materijalima i drugo.

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), kada je u pitanju borba protiv terorizma, djeluje putem Finansijsko–obavještajnog odjeljenja i Kriminalističko–istražnog odjeljenja.

Finansijsko–obavještajno odjeljenje (FOO) prima, prikuplja, analizira, istražuje i prosleđuje Tužilaštvu BiH informacije, podatke u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti, ostvaruje međunarodnu saradnju na planu borbe protiv finansiranja terorizma, i slično. Kriminalističko istražno odjeljenje pruža operativnu pomoć FOO, radi na otkrivanju i istraživanju krivičnih djela terorizma, pronalaženju i privođenju učinilaca tih krivičnih djela prikuplja obavještenja i podatke o krivičnim djelima, te prati i analizira bezbjednosnu situaciju. U njegovom sastavu je i Odsjek za borbu protiv terorizma, Odsjek za zaštitu svjedoka, kao i Jedinica za specijalnu podršku. Granična policija BiH (GP BiH) nadležna je za nadzor i kontrolu državne granice, provođenje Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, itd.

Granična policija (GP), službeno je inaugurisana na Sarajevskom aerodromu 2000. godine, od strane Specijalnog predstavnika Generalnog Sekretara UN Žak Pol Klajna. Jedan od prioriteta u radu Granične policije je borba protiv svih oblika kriminaliteta, a posebno terorizma. Specijalni predstavnik UN je pred svoj odlazak iz BiH pohvalio rad MUP-a RS, i Granične policije jer je na graničnom prelazu aerodroma "Banjaluka" u tom periodu spriječio ulazak 22 državljana Turske i 31 državljanina Tunisa, kao i spriječili da iz Banjaluke u Zapadnu Evropu otputuje 36 lica sa falsifikovanim pasošima, među kojima su i dva državljanina Irana i jedan Turske. Granična policija je veoma značajna agencija ako se uzme u obzir da BiH ima 1.660 kilometara granice, od čega je priližno 40% "riječne granice", duž rijeka Une, Save i Drine. U BiH postoje 432 registrovana granična prelaza, od kojih je oko 40 priznato (od strane CAFAO-a) kao "međunarodni" granični prelazi, 37 kopnenih prema Hrvatskoj i SCG i četiri međunarodna aerodroma.

Obavještajno–bezbjednosna agencija (OBA) je bezbjednosna institucija, formirana marta mjeseca 2004 godine i njen zadatak je da prikuplja obavještajne podatke unutar i van BiH i da organima vlasti dostavlja informacije o aktivnostima koje mogu predstavljati prijetnju po bezbjednost BiH.

To uključuje prikupljanje informacija o svim onim nosiocima terorizma koji opravdavaju upotrebu nasilja u cilju ostvarivanja političkih, vjerskih, etničkih ili ideoloških ciljeva.

U tom kontekstu, OBA treba da osigura da BiH ne bude mjesto gdje teroristi izvode terorističke akcije, pruži garancije za suprotstavljanje terorističkim aktivnostima koje se planiraju u BiH, sprečava da BiH bude izvor sredstava ili materijala za terorističke aktivnosti, obezbijedi da BiH ne bude baza ili centar za obuku terorista, zaštiti institucije BiH i DKP u BiH, kao i zaštiti državne funkcionere i građane koji putuju ili rade u inostranstvu.⁹⁶

Aktivnosti Tužilaštva BiH, u ovom segmentu, ogledaju se prvenstveno u otkrivanju mreže koja osigurava finansijsku i svaku drugu podršku licima za koja se sumnja da su povezana sa pojedincima, pravnim licima ili udruženjima čije djelovanje ukazuje na krivična djela terorizma.

Pored toga, određene ingerencije u borbi protiv terorizma imaju i ostala ministarstva Savjeta ministara BiH-a (Ministarstvo odbrane, Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa i Ministarstvo saobraćaja i komunikacija).

Što se tiče zakonskih mjera i aktivnosti usmjerenih na zaokruživanje pravnog okvira za borbu protiv terorizma, predviđeno je usvajanje većeg broja zakonskih propisa, od kojih su neki već realizovani i u praksi zaživjeli, na primjer projekat CIPS-a, zatim organizovanje jedinstvenih agencija i drugih službi na nivou države – SIPA, GP, OBA i druge agencije koje imaju ingerencije za borbu protiv terorizma.

Bosna i Hercegovina je ratifikovala sljedeće konvencije Ujedinjenih nacija: Konvenciju o krivičnim djelima i nekim drugim aktima izvršenim u vazduhoplovima (Službeni list BiH, broj 47/70, BiH je članica po osnovu sukcesije, Službeni glasnik BiH, broj 26/98); Konvenciju o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova (Službeni list SFRJ, broj 33/72, BiH je članica po osnovu sukcesije, Službeni list R BiH, broj 15/95.); Konvenciju o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (Službeni list SFRJ broj 33/72, BiH članica po osnovu izvršene sukcesije, Službeni list R BiH, broj 15/95.); Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplomatske agente (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovor broj 54/76, BiH je članica po osnovu izvršene sukcesije, Službeni list R BiH, broj 25/93.);

⁹⁶ Vejnović, D., Šikman, M., *Defendologija društveni aspekti bezbjednosti moderne države, drugo – izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2007, str. 479.

Međunarodnu konvenciju protiv uzimanja talaca (Službeni list SFRJ–Međunarodni ugovori broj 9/84, BiH je članica po osnovu izvršene sukcesije, Službeni list RBiH, broj 25/93.); Konvenciju o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 9/85, BiH je članica po osnovu izvršene sukcesije, Službeni glasnik BiH, broj 26/98.); Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromima koji služe međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu, dopunu Konvenciji o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva 23. juna 1971. (Službeni list SFRJ –Međunarodni ugovori, broj 14/89, BiH članica po osnovu izvršene sukcesije, Službeni list RBiH, broj 15/95.); Konvenciju o suzbijanju nezakonitih djela protiv bezbjednosti morske plovidbe (u proceduri za ratifikaciju).; Protokol o suzbijanju nezakonitih djela protiv bezbjednosti stalnih platformi smještenih u epikontinentalnom pojasu, Konvenciju o obilježavanju plastičnih eksploziva u cilju otkrivanja, Međunarodnu konvenciju o suzbijanju terorističkih bombaških napada, Međunarodnu konvenciju o suzbijanju finansiranja terorizma.

Konačno, bitno je spomenuti i evropske konvencije protiv terorizma koje je potpisala i ratifikovala Bosna i Hercegovina, i to: Evropsku konvenciju o suzbijanju terorizma (ETS 90), uključujući i Dodatni protokol (ETS 190); Evropsku konvenciju o ekstradiciji (ETS 24), sa dva dodatna protokola, Prvi dodatni protokol (ETS 86) i Drugi dodatni protokol (ETS 98); Evropsku konvenciju o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima (ETS 30), kao i dva dodatna protokola, Prvi dodatni protokol (ETS 99) i Drugi dodatni protokol (ETS 182); Evropsku konvenciju o ustupanju krivičnih postupaka (ETS 73); Evropsku konvenciju o naknadi štete žrtvama krivičnih djela (ETS 116); Konvenciju o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (ETS 141); Konvenciju o kibernetičkom kriminalu (ETS 185), zajedno sa Dodatnim protokolom uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu o inkriminisanju djela ksenofobne i rasističke naravi (ETS 189); Konvenciju Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma (ETS 196); Konvenciju Savjeta Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kriminalom i finansiranjem terorizma (ETS 198).

2.2. Institucije na nivou entiteta

Na entitetskom nivou (Republika Srpska i Federacija BiH) i nivou Brčko Distrikta BiH, mjere i radnje na neposrednom suzbijanju terorizma preduzimaju agencije nadležne za sprovođenje zakona.

U Republici Srpskoj to je Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, uključujući sve osnovne organizacione jedinice (u sjedištu i van sjedišta i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske ima nadležnosti propisane Zakonom o unutrašnjim poslovima Republike Srpske⁹⁷.

Neposredne mjere i radnje na otkrivanju i istrazi terorističke aktivnosti realizuje Uprava kriminalističke policije u čijem sastavu djeluje Jedinica za posebne istrage, kao i odgovarajuće linije rada u centrima javne bezbjednosti (Sektor/Odjeljenje kriminalističke policije). U okviru Specijalne jedinice policije sistematizovan je antiteroristički tim. Uprava kriminalističke policije vrši obradu najsloženijih krivičnih djela, vrši poslove kontrole, nadzora i instruktivnog usmjeravanja rada svih organizacionih: jedinica za podršku kriminalističke policije na poslovima suzbijanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma, kao i drugih krivičnih djela u vezi sa terorizmom.

U Federaciji BiH nadležno je Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije BiH, u okviru kojeg djeluju: Odjel za borbu protiv terorizma, Obavještajni odjel. Antiteroristička jedinica. Pored toga, Federacija BiH ima deset kantona. Svaki kanton ima svoj ministarstvo unutrašnjih poslova koje se sastoji od Policijskih uprava koje su formirane na teritorijalnom i funkcionalnom principu. Policijske uprave čine dvije ili više policijskih stanica (opštinski nivo). Nadležnosti Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova (policijske uprave F MUP) su regulisane Zakonom o unutrašnjim poslovima FBiH i odnose se, na sprečavanje terorizma, međukantonalni kriminal, trgovinu drogom, organizovani kriminal, otkrivanje i hapšenje počinioca tih krivičnih djela u skladu sa pomenutim zakonom. Nadležnosti kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova su regulisane u kantonalnim zakonima o ministarstvima unutrašnjih poslova, koji su usklađeni sa Federalnim zakonom o unutrašnjim poslovima. Njihove nadležnosti su ograničene na teritoriju svojih kantona ali isto tako imaju obavezu da sarađuju sa ostalim kantonima i sa Federalnim ministarstvom unutrašnjih poslova.

⁹⁷ *Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srpske*, Službeni glasnik RS, br. 48/03.

Osim održavanja javnog reda i mira u svojim kantonima, te nadležnosti se odnose na organizovani kriminal, droge, terorizam i ostalo kako stoji regulisano kantonalnim zakonom.

Policija Brčko Distrikta BiH nadležna je za borbu protiv terorizma na području Brčko Distrikta BiH. Policija Brčko Distrikta ima punu stvarnu i teritorijalnu nadležnost na teritoriji Brčko Distrikta kao što je regulisano Zakonom o Policiji Brčko Distrikta. Jedinica kriminalističke policije izvršava svoje dužnosti u skladu sa tim zakonom fokusirajući se na borbu protiv teškog i organizovanog kriminala. U okviru Policije Brčko distrikta, odjela za borbu protiv privrednog kriminala i korupcije trenutno ima 6 istražilaca i njime upravlja pomoćnik načelnika kriminalističke jedinice za to područje i Odjel za borbu protiv organizovanog kriminala i terorizma trenutno ima 7 zaposlenih istražilaca i njime upravlja pomoćnik načelnika kriminalističke jedinice za to područje. Istražioci su takođe ovlašteni da istražuju pranje novca i finansiranje terorizma ali u praksi to ne rade često.

Kada je u pitanju borba protiv finansiranja terorizma na entitetskom nivou, nadležni su Ministarstvo finansija FBiH, uključujući Finansijsku policiju i Ministarstvo finansija RS, kao i agencije za bankarstvo FBiH i RS, pri čemu aktivno sarađuju sa Finansijsko–obavještajnim odjeljenjem (FOO–SIPA).

3. Krivičnopravna zaštita od terorizma u BiH

3.1. Krivično djelo terorizma i krivično djelo finansiranja terorističke aktivnosti

Krivično djelo Terorizma (član 201 KZ BiH) – Krivičnim zakonom BiH⁹⁸, u grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, odredbom člana 201. KZ BiH predviđeno je krivično djelo terorizma koje se sastoji u činjenju terorističkog čina s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlada drugih zemalja ili međunarodne organizacije, da što izvrši ili ne izvrši, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije. Za to djelo učiniocu se prijeti kaznom zatvora u trajanju od najmanje tri godine.

Ukoliko je djelo terorizma imalo za posljedicu smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina.

⁹⁸ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, broj: 03/03, ispravke zakona 32/03, izmjene i dopune: 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06 i 32/07.

Najteži oblik terorizma postoji u slučaju da je istom prilikom umišljajno lišeno života jedno ili više lica, zbog čega se izvršiocu prijeti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Aktuelnim zakonskim rješenjem, prvenstveno zasnovanim na određenju terorizma u Okvirnoj odluci Savjeta Evropske unije o borbi protiv terorizma iz juna mjeseca 2002. godine, a čije su odredbe preuzele i sve države članice, zakonodavac je kod krivičnog djela terorizma akcenat stavio na heterogenost i brojnost akata, tj. na teroristički čin u smislu radnje izvršenja krivičnog djela (taksativno su pobrojane namjerne radnje koje čine teroristički čin, a usmjerene su na tzv. dobra prvog nivoa – ubistvo, tjelesna povreda, otmica, uništenje ili oštećenje imovine i slično), za razliku od ranijih krivičnih zakona gdje su primarna u definisanju terorizma bila sredstva izvršenja krivičnog djela, kao na primjer sredstva za izazivanje požara, eksploziv, opšte opasne radnje ili akti nasilja i slično, a koja su i dan–danas karakteristična za promociju terorističkog ponašanja. Teroristički čin, u smislu ovog člana, podrazumijeva neku od slijedećih namjernih radnji, koja s obzirom na svoju prirodu ili kontekst može ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju:

- A) napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt,
- B) napad na fizički integritet lica,
- C) protivpravno zatvaranje, držanje zatvorenim ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja drugog lica, s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica), ili uzimanje talaca,
- D) nanošenje velike štete objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objektima, transportnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informacijski sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete,
- E) otmica aviona, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba,
- F) proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdijevanje, korištenje ili osposobljavanje za korištenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala,
- G) ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s posljedicom ugrožavanja ljudskih života,
- H) ometanje ili zaustavljanje snabdijevanja vodom, električnom energijom ili drugim

osnovnim prirodnim resursom s posljedicom ugrožavanja ljudskih života,

➤ I) prijetnja učinjenjem bilo kojeg djela iz tačaka a. do h. ovog stava.

S tim u vezi evidentno je da krivično djelo terorizma iz člana 201. KZ BiH ima dva osnovna elementa, i to radnju činjenja i cilj. I pored toga što se zakonsko određenje djela terorizma svodi na dva osnovna elementa, ono je ipak veoma komplikovano, jer osim što predviđa više mogućih oblika terorističkog akta zahtijeva ispunjenje i jednog dodatnog uslova koji se tiče značaja radnje činjenja sa aspekta efekata koje ona može prouzrokovati za državu ili međunarodnu organizaciju. S druge strane, zakonsko određenje terorizma sadržano u ovoj zakonskoj odredbi dodatno se komplikuje time što zakon za pojedine radnje, da bi se one mogle smatrati radnjama činjenja krivičnog djela terorizma, zahtijeva nastupanje konkretne opasnosti za život ljudi ili za privredne objekte, a za druge ne. Osim toga, navedene radnje po svom stvarnom značaju moraju biti takve da mogu ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju. Ozbiljnim oštećenjem države ili međunarodne organizacije zakonodavac smatra ne samo ozbiljno oštećenje njihovih struktura ili takvu destabilizaciju koja ima za posljedicu ozbiljno otežavanje izvršenja njihovih funkcija, nego kada je riječ o državi, i njenu funkciju da obezbijedi sigurnost i garantuje osnovna prava i slobode licima koja su pod njenom jurisdikcijom.

Dalje, Krivičnim zakonom BiH, zakonodavac je predvidio i krivično djelo finansiranja terorističkih aktivnosti, član 202, koje se sastoji u neposrednom ili posrednom davanju ili prikupljanju sredstava s ciljem da se upotrebe ili znajući da će se upotrebiti, u cjelini ili djelimično, za činjenje: krivičnog djela, Uzimanje talaca (čl. 191), Ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom (čl. 192), Neovlašteno pribavljanje i raspolaganje nuklearnim materijalom (čl. 194), Piratstvo (čl. 196), Otmica aviona ili broda (čl. 197), Ugoržavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe (čl. 198), Uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja (čl. 199), Zloupotreba telekomunikacionih znakova (čl. 200) Terorizam (čl. 201) ovog zakona, za svako drugo krivično djelo koje može prouzrokovati smrt ili težu tjelesnu povredu civilnog lica ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, kada je svrha takvog djela, po njegovoj prirodi ili kontekstu, zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje organa vlasti Bosne i Hercegovine ili drugih vlasti ili međunarodne organizacije da što izvrši ili ne izvrši. Osnov ove inkriminacije predstavlja Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma kojom su se države članice saglasile da čini krivično djelo svako lice koje na bilo koji način, neposredno ili

posredno, nezakonito i svojom voljom, obezbjeđuje ili prikuplja fondove u namjeri da se oni koriste ili sa znanjem da će biti korišteni za finansiranje terorističkih aktivnosti.

Radnja činjenja ovog krivičnog djela je alternativno određena, kao davanje ili prikupljanje sredstava s ciljem da se ona upotrebe ili sa znanjem da će se ona upotrebiti za finansiranje terorističkih aktivnosti. Radi se, naime, o radnjama kojima se pomažu ili omogućavaju terorističke aktivnosti obezbjeđivanjem ličnih sredstava za te aktivnosti ili se na drugi način obezbjeđuju ta sredstva skupljanjem iz drugih izvora, odnosno od drugih lica.

Krivično djelo Finansiranja terorističkih aktivnosti (član 202 KZ BiH)–finansiranje terorističkih aktivnosti može biti neposredno ili posredno. Radiće se o neposrednom finansiranju terorističkih aktivnosti u slučajevima kada se sredstva direktno daju pojedincima ili terorističkim grupama za učinjenje terorističkih aktivnosti navedenih u zakonu. O posrednom finansiranju radiće se onda kada se sredstva za terorističke aktivnosti osiguravaju, na primjer, kroz organizacije koje imaju i humanitarne, socijalne ili kulturne aktivnosti ili kada se ona osiguravaju finansiranjem drugih kriminalnih aktivnosti, od kojih se dobit, u cjelini ili djelimično, koristi za finansiranje terorističkih aktivnosti.

Sredstva koja se daju ili prikupljaju radi finansiranja terorističkih aktivnosti mogu biti bilo koje vrste ili oblika. Može se raditi o gotovinskim novčanim sredstvima, bankovnim čekovima i drugim vrijednosnim papirima (obveznice, mjenice, dionice), kreditnim sredstvima, pokretnoj ili nepokretnoj imovini, dokumentima ili instrumentima na osnovu kojih se dokazuje vlasništvo nad imovinom. Za postojanje djela nebitno je da li su data ili prikupljena sredstva u cjelini ili djelimično namijenjena za učinjenje krivičnih djela navedenih u zakonskom određenju ovog krivičnog djela.

Učinioc djela može biti bilo koje lice, pri čemu djelo može biti učinjeno samo s direktnim umišljajem, budući da sredstva moraju biti data ili prikupljena s ciljem da se upotrijebe ili sa znanjem da će se upotrijebiti za činjenje navedenih krivičnih djela.

Za postojanje dovršenog djela nije neophodno da je učinjeno neko od krivičnih djela navedenih u tačkama a i b, za čije učinjenje su sredstva data ili prikupljena, a, u slučaju da je neko od tih djela učinjeno, za postojanje dovršenog krivičnog djela iz člana 202. ovog zakona nije neophodno da su sredstva koja su data ili prikupljena s ciljem da se upotrebe za učinjenje tog djela zaista i upotrebljena.

3.2. Posebne istražne radnje u suzbijanju terorizma

Uporedo sa usvajanjem Krivičnog zakona usvojen je i novi Zakon o krivičnom postupku, gdje zakonodavac ne odvaj a teroristička od drugih krivičnih djela, niti za takva djela predviđa veća odstupanja na planu vođenja krivičnog postupka.

Zakon o krivičnom postupku BiH⁹⁹ (ZKP BiH) ne poznaje posebne načine procesuiranja terorističkih akata. Ovo konkretno znači da ne postoji razlika u procesuiranju krivičnih djela vezanih za terorizam i drugih krivičnih djela. Dakle, sve procesne radnje provode se u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, pri čemu se uvažavaju i sva ljudska prava i slobode koje proističu iz brojnih međunarodnih dokumenata, a posebno iz Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, koju je BiH preuzela i u cijelosti integrisala u svoj Ustav. Faktički ne postoje *lex specialis* odredbe ili pak posebni zakoni, koji tretiraju pitanje terorizma, dok pojedini krivičnopravni sistemi uveliko uvode posebne zakone u oblasti borbe protiv terorizma.

Zakonom o krivičnom postupku BiH, pored dokaznih radnji (ZKP BiH, Glava VIII, čl. 51–115), u istrazi je predviđeno da se mogu primijeniti i posebne istražne radnje (ZKP BiH, Glava IX, čl. 116–122), koje mogu uključivati i određene privremene restrikcije osnovnih prava i sloboda čovjeka u postupku prikupljanja podataka i dokaza neophodnih za provođenje kaznenog postupka. To su:

- nadzor i tehničko snimanje telekomunikacije,
- pristup računarskim sistemima i računarsko sravnjivanje podataka,
- nadzor i tehničko snimanje prostorija,
- tajno praćenje i tehničko snimanje lica i predmeta,
- prikriveni istražitelj i informator,
- simulovani otkup predmeta i
- simulovano davanje otkupnine i nadzirani prevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.

Iniciranje pomenutih mjera je u rukama tužioca i ovlašćenih službenih lica policije, a njihovo određivanje može odobriti samo sud, tj. sudija za prethodni postupak, koji

⁹⁹ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, broj: 03/03, ispravke zakona 32/03, izmjene i dopune: 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07.

istovremeno zadržava i kontrolu zakonitosti postupka primjene ovih mjera (načelo sudskog nadzora).

Posebne istražne radnje mogu se odrediti za krivična djela: a) protiv Bosne i Hercegovine, b) protiv čovječnosti i međunarodnog prava, c) terorizma i d) za koja se prema Krivičnom zakonu može izreći kazna zatvora najmanje tri godine ili teža kazna.

Posebne istražne radnje mogu se primijeniti protiv lica za koje postoje osnovi sumnje da je samo ili zajedno s drugim licima učestvovalo ili učestvuje u izvršenju navedenih krivičnih djela, ako se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano sa nesrazmjernim teškoćama. Takođe, posebne istražne radnje mogu se primijeniti i prema licu za koje postoje osnovi sumnje da učinio, odnosno od učinio, krivičnog djela prenosi informacije u vezi sa krivičnim djelom, odnosno da učinilac koristi njegovo sredstvo komunikacije.

Pri primjeni posebnih istražnih radnji policijski organ ili druga lica ne smiju preduzimati aktivnosti koje predstavljaju podstrekavanje na izvršenje krivičnog djela, u protivnom takve aktivnosti predstavljaju okolnost koja isključuje krivično gonjenje podstrekavanog lica za krivično djelo učinjeno u vezi sa ovim radnjama.

Posebne istražne radnje određuje sudija za prethodni postupak pismenom naredbom koju donosi na osnovu obrazloženog prijedloga tužioca. U izuzetnim slučajevima, ako se pismena naredba ne može dobiti na vrijeme i ako postoji opasnost od odlaganja, može se započeti sa izvršavanjem istražne radnje i na osnovu usmene naredbe sudije za prethodni postupak, s tim da pismeni nalog sudije za prethodni postupak mora biti pribavljen u roku od 24 časa od izdavanja usmene naredbe. U pogledu trajanja posebnih istražnih radnji, određeno je da posebne istražne radnje mogu trajati najduže do mjesec dana, a iz posebno važnih razloga mogu se, na obrazložen prijedlog tužioca, produžiti za još mjesec dana, s tim da prve tri nabrojane mjere i radnje mogu trajati ukupno najduže šest mjeseci, a sljedeće dvije, ukupno najduže tri mjeseca. Posebne istražne radnje obustavljaju se pismenim nalogom sudije za prethodni postupak, ako su prestali razlozi zbog kojih su radnje bile određene. Naredbe sudije za prethodni postupak, obrazložen prijedlog tužioca, kao i druga spisa u vezi sa primjenom posebnih istražnih radnji, čuvaju se u posebnom omotu spisa, koji se otvara samo za posebne istražne radnje.

Materijal dobijen preduzimanjem posebnih istražnih radnji (informacije, podaci, predmeti, itd.), policijski organ, zajedno sa izvještajem, predaje tužiocu, dok tužilac o preduzetim posebnim istražnim radnjama sastavlja pismeni izvještaj, koji dostavlja sudiji za

prethodni postupak, na osnovu koga sudija za prethodni postupak provjerava da li je postupljeno po njegovoj naredbi.

Podaci i informacije dobijene preduzimanjem posebnih istražnih radnji čuvaju se dok se čuva sudski spis. Tehničke snimke, isprave i predmeti pribavljeni pod uslovima i na propisan način mogu se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku, dok se prikriveni istražitelj i lica koja su provela posebne istražne radnje mogu saslušati kao svjedoci o toku sprovođenja radnji. Slučajni nalaz, odnosno informacije i podaci dobijem preduzimanjem posebnih istražnih radnji, ne mogu se koristiti kao dokaz, ako se ne odnose na navedena krivična djela.

3.3. Postupak izdavanja osumnjičenih, optuženih i osuđenih za terorizam

Imajući u vidu iskustva sa tzv. "alžirskom" i "egipatskom" grupom, zakonodavac je posebnu pažnju posvetio postupku za izdavanje osumnjičenih, odnosno optuženih i osuđenih lica (Glava XXXI–ZKP).

Tako se u propisima o izdavanju (čl.414 ZKP) ističe da se izdavanje osumnjičenih, odnosno optuženih ili osuđenih lica iz Bosne i Hercegovine u drugu državu vrši po odredbama ovog zakona, ako zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom nije nešto drugo određeno.

Postupak predaje osumnjičenih, odnosno optuženih lica protiv kojih se vodi krivični postupak pred međunarodnim krivičnim sudovima, uređuje se posebnim zakonom.

Dok su u čl. 415 ZKP predviđene pretpostavke za izdavanje, a to su:

- a) da lice čije se izdavanje traži nije državljanin Bosne i Hercegovine,
- b) da lice čije se izdavanje traži ne uživa pravo azila u Bosni i Hercegovini, odnosno da nije u postupku traženja azila u Bosni i Hercegovini,
- c) da djelo zbog koga se traži izdavanje nije izvršeno na teritoriju Bosne i Hercegovine, protiv nje ili njenog državljanina,
- d) da djelo zbog koga se traži izdavanje predstavlja krivično djelo i po domaćem zakonu i po zakonu države u kojoj je izvršeno.
- e) da djelo za koje se traži izdavanje nije političko ili vojno krivično djelo.
- f) da po domaćem zakonu nije nastupila zastarjelost krivičnog gonjenja ili zastarjelost izvršenja kazne prije nego što je stranac pritvoren ili kao osumnjičeni, odnosno optuženi saslušan, da stranac čije se izdavanje traži nije zbog istog djela od domaćeg

suda već osuđen ili da za isto djelo nije od domaćeg suda pravosnažno oslobođen, osim ako se stiču uslovi za ponavljanje krivičnog postupka propisani ovim zakonom, ili da protiv stranca nije u Bosni i Hercegovini zbog istog djela pokrenut krivični postupak, a ako je pokrenut postupak zbog djela učinjenog prema državljaninu Bosne i Hercegovine, da je položeno osiguranje za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva oštećenog,

- g) da je utvrđen identitet lica čije se izdavanje traži,
- h) da ima dovoljno dokaza za sumnju da je stranac čije se izdavanje traži učinio određeno krivično djelo ili da postoji pravosnažna presuda,
- i) da se izdavanje stranca ne traži radi: krivičnog gonjenja ili kažnjavanja zbog njegove rase, pola, nacionalnog i etničkog porijekla, religijskog uvjerenja i političkih stavova, kao i da se izdavanje ne traži za krivično djelo s propisanom smrtnom kaznom prema zakonu države koja traži izdavanje, osim ako država koja traži izdavanje da jemstvo da se neće izreći ili izvršiti smrtna kazna.

Odredbe o izdavanju osumnjičenih, optuženih i osuđenih lica zasnivaju se na savremenim načelima međunarodnog krivičnog prava, a Bosna i Hercegovina je ratifikovala i veći broj konvencija kojima se regulišu pojedini vidovi međunarodne krivičnopravne pomoći (ekstradicija, preuzimanje i ustupanje krivičnog gonjenja i slično).

3.4. Pravci unapređenja krivičnopravne zaštite od terorizma u BiH

Analiza aktuelne zakonske regulative u BiH u vezi sa odbranom od terorizma ukazuje na to da ona malo obezbjeđuje suzbijanje ove opasnosti, i još nije na nivou koji obezbjeđuje najveću moguću zaštitu vitalnih državnih vrijednosti. Evidentna je potreba njenog unapređenja, prvenstveno u segmentima, i to:

- 1) nastavak dalje ratifikacije međunarodnih konvencija o borbi protiv terorizma,
- 2) usvajanje konvencije u kojoj bi se terorizam definisao kao djelo s namjerom "da izazove smrt ili ozbiljnu tjelesnu povredu civila ili neboraca, s ciljem zastrašivanja stanovništva ili prinuđivanja vlade ili međunarodne organizacije da nešto učini ili se uzdrži od činjenja bilo kakvog djela",

3) usvajanje mjera EU u borbi protiv terorizma koje pretpostavljaju izgradnju jake bezbjednosne politike EU, prvenstveno usmjerene na područja kao što su finansiranje terorizma, prevencija, rukovođenje posljedicom i infrastrukturna zaštita,

4) izgradnju jednog sveobuhvatnog zakonskog okvira, koji podrazumijeva globalan pristup tj. strategiju predvođenu Ujedinjenim nacijama.

Na samitu zemalja članica Savjeta Evrope iz 2005. godine usvojena su tri nova instrumenta u borbi protiv terorizma – konvencija o borbi protiv terorizma, o sprečavanju njegovog finansiranja preko suzbijanja pranja prljavog novca i protiv trgovine ljudima. Konvencije usvojene od strane predstavnika evropskih zemalja predstavljaju nastavak opšte strategije UN-a u borbi protiv terorizma, koje uključuju borbu protiv terorizma:

1. Odvraćanjem neprijateljskih grupa od odabiranja terorizma kao taktike za ostvarenje ciljeva,
2. Uskraćivanjem sredstava teroristima da izvode svoje napade,
3. Sprečavanjem država da podržavaju teroriste,
4. Razvijanjem kapaciteta država da spriječe terorizam,
5. Zaštitom ljudskih prava u borbi protiv terorizma.

Takođe, jedan od prioriteta u narednom periodu je svakako usvajanje konvencije (po prijedlogu Vrhovnog odbora za prijetnje, izazove i promjene) u kojoj bi se terorizam definisao kao djelo s namjerom "da izazove smrt ili ozbiljnu tjelesnu povredu civila ili neboraca, s ciljem zastrašivanja stanovništva ili prinuđivanja vlade ili međunarodne organizacije da nešto učini ili se uzdrži od činjenja bilo kakvog djela". Na ovaj način UN nastoje inicirati sve zemlje da prihvate Konvenciju po kojoj "otpor okupaciji ne može uključivati da se namjerno ubijaju ili povređuju civili".

Od strane Evropske komisije planirane su i mjere borbe protiv terorizma koje pretpostavljaju izgradnju jake bezbjednosne politike EU, prvenstveno usmjerene na područja kao što su finansiranje terorizma, prevencija, rukovođenje posljedicom i infrastrukturna zaštita. Te mjere podrazumijevaju prvenstveno odgovornost država članica na zakonodavnom i obavještajno-bezbjednosnom planu, te njihovu međusobnu saradnju i koordinaciju.

Takođe, neophodno je istaknuti da mjere i aktivnosti, koje se budu preduzimale u funkciji zaštite od terorizma na normativnom planu, moraju biti višestruko povezane i sa drugim mjerama (obavještajno-bezbjednosnim, političko-diplomatskim, obrazovnim,

finansijskim, oružanim i dr.) i predstavljati harmoničnu cjelinu koja se neprekidno razvija, unapređuje i mijenja.¹⁰⁰

4. Strategijski pristup BiH u borbi protiv terorizma

Sprečavanje terorizma pretpostavlja poznavanje kriminalnih pojava, političkih, ekonomskih, socijalnih i društvenih uzroka i uslova koji do njih dovode. Iz tog razloga potreban je multidisciplinarni pristup suprotstavljanju terorizmu. Neophodno je izgrađivanje antiterorističke strategije, koja će moći uspješno odgovoriti izazovima savremenog terorizma.

To znači da države moraju istovremeno preduzeti niz antiterorističkih mjera, od kojih se u literaturi, kao najvažnije spominju:

- političke antiterorističke mjere–konfliktno–rezolutivnog tipa (to su mjere i radnje koje su usmjerene na rješavanje sukoba sredstvima javnog dijaloga i tzv. tajne diplomatije);
- ekonomske i socijalne antiterorističke mjere (ove mjere usmjerene su protiv monetarnog i socijalnog aspekata terorizma – sprečavanje finansiranja terorizma);
- psihološko – komunikološko – obrazovne antiterorističke mjere (to su mjere kojima se nastoji uspostaviti zajednički sistem vrijednosti radi ostvarivanja dijaloga sa političkim protivnicima i osigurati slobodno izražavanje mišljenja);
- obavještajne i vojno–policijske antiterorističke mjere (ovim mjerama obezbjeđuje se zaštita potencijanih objekata – ljudskih i materijalnih – od terorističkog djelovanja);
- pravne antiterorističke mjere (to su mjere kojima se na nivou međunarodne zajednice i u okviru unutrašnjih pravnih poredaka stvaraju pretpostavke za uspješnu prevenciju i represiju svih vrsta i pojava oblika terorizma).

Savjet ministara BiH 13. jula 2006. godine usvojio je Strategiju BiH za borbu protiv terorizma (za period od 2006. do 2009. godine), koju je predložilo Ministarstvo bezbjednosti. Strategija borbe protiv terorizma ima za cilj da sagleda trenutno stanja u BiH i da postavi prioritetne zadatke čijom će realizacijom uspostaviti cjelovit sistem borbe protiv terorizma u BiH. Strategija treba da obuhvati niz aktivnosti koje je potrebno provesti s ciljem da se unaprijedi borba protiv terorizma za period od tri godine (2006–2009), i da se pokušaju

¹⁰⁰ Đukić, S., *Institucionalni načini suprotstavljanja terorizmu sa osvrtom na mjesto i ulogu obavještajne zajednice*, Zbornik radova Bezbjednost i zaštita u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini – stanje i perspektive, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2008, str. 419.

osposobiti svi državni kapaciteti za borbu protiv terorizma, da se uoče i otklone slabosti u političkoj, legislativnoj i institucionalnoj sferi. U tom kontekstu analiziraju se glavni problemi i predlažu se načini rješavanja problema. Nadalje, strategija planira dinamiku provođenja, uključujući predviđanje rokova za donošenje akcionih planova.

Nosioci aktivnosti, predviđeni strategijom, jesu svi subjekti bezbjednosti u Bosni i Hercegovini, a prvenstveno institucije bezbjednosti na državnom nivou.

Kao glavni strateški ciljevi, navedeni su sljedeći: 1) Osposobiti sve državne kapacitete za borbu protiv terorizma, kao i za borbu protiv njegovog podupiranja, uočavanjem i otklanjanjem slabosti u političkoj, legislativnoj i institucionalnoj sferi; 2) Spriječiti zemlje, organizacije, nevladin sektor i privatne vlasnike, da kroz različite oblike protivpravnog djelovanja finansiraju terorizam ili ga na bilo koji drugi način podstiču; 3) Otkriti i onemogućiti grupe koje su odabrale terorizam kao temeljnu taktiku za postizanje svojih ciljeva; 4) Otkriti i onemogućiti podržavanje, podsticanje i odobravanje, kao i prećutno tolerisanje terorističkih aktivnosti, koje je motivisano ekstremizmom i netolerancijom i spriječiti subverzivno djelovanje terorista i njihovih pomagača kroz institucije BiH, nevladine institucije, vjerske i obrazovne organizacije; 5) U cilju pridobijanja široke podrške javnosti, povesti medijsku antiterorističku kampanju, sistemski informisati javnost o ciljevima Strategije, kao i o aktivnostima terorista i njihovim moralnim, vjerskim i finansijskim mentorima, a sve u mjeri koja neće štetiti provođenju Strategije; 6) Provoditi Strategiju na način koji neće dovođivati povređivanja temeljnih ljudskih prava i sloboda zajamčenih međunarodnim konvencijama i pozitivnim zakonodavstvom.

5. Perspektive i preporuke za zaštitu od terorizma

Na osnovu analize gore navedenih relevantnih dokumenata, u duhu globalne borbe protiv terorizma, s ciljem da BiH, uključujući i Republiku Srpsku, postane još bezbjednija, omogućavajući da njeni građani žive u slobodi, sigurnosti i pravdi, poštujući ljudska prava, kao globalne strateške ciljeve koji se mogu usvojiti i kod nas, navodimo sljedeće perspektive i preporuke za zaštitu od terorizma, koje možemo posmatrati kroz: (1) prevenciju terorizma, (2) zaštitu od terorizma, (3) otkrivanje i istragu terorističkog djelovanja i (4) odgovor terorizmu.

Prevenција terorizma treba da obuhvati aktivnosti koje su usmjerene na identifikaciju uslova i uzroka koji dovode do radikalizacije i omogućavaju regrutovanje potencijalnih terorista u BiH s ciljem djelovanja na te etiološke činioce kako bi se spriječila dalja regrutacija za terorističko djelovanje.

Pored toga, potrebno je preduzeti mjere posebno u oblasti obuke u primjenjivanju zakona od strane vlasti i drugih tijela, kao i u oblasti obrazovanja, kulture, informisanja, medija i povećanja svjesnosti javnosti, sa ciljem prevencije terorističkih akata i njegovih posljedica. Isto tako, neophodne su mjere radi poboljšavanja i razvijanja saradnje između agencija za sprovođenje zakona u BiH sa ciljem prevencije terorističkih akata i njihovih negativnih posljedica, *inter alia*: a) razmjenom informacija, b) poboljšanjem fizičke zaštite ljudi i njihove imovine, i c) jačanjem obuke i koordinacionih planova za vanredna stanja.

Takođe, potrebno je promovisati toleranciju, dijalog i kulturu u BiH, ohrabrujući međureligijski i međukulturni dijalog, uključujući, kada je to moguće, nevladine organizacije i druge elemente građanskog društva sa ciljem smanjenja tenzija koje mogu doprinijeti rastu radikalizacije pojedinih etničkih grupa. Dalje, neophodno je nastojati da se unaprijedi svjesnost javnosti o postojanju, uzrocima, težini, kao i prijetnjama od terorističkih akata, kao i nastojati da se ohrabri javnost na pružanju pomoći nadležnim vlastima, te tako doprinese sprečavanju terorističkih akata. Uporedo s tim, potrebno je stvoriti uslove za suprotstavljanje terorizmu putem mjera socijalne prevencije, socijalne, ekonomske, kriminalne politike, kulture, informisanja i slično.

Zaštita od terorizma podrazumijeva mjere i aktivnosti koje su usmjerene na zaštitu građana i infrastrukture od terorizma, kako bi se smanjila naša ranjivost u slučaju terorističkih napada, uključujući mjere fizičke i tehničke zaštite, kao i poboljšanja sigurnosti kritične infrastrukture.

Svakako je potrebna strategijska procjena terorističke prijetnje Bosni i Hercegovini, uključujući strategijsku analizu terorističke prijetnje s ciljem utvrđivanja područja koja su najpodložnija terorističkom djelovanju.

Zaštita građana i kritične infrastrukture u BiH, pored fizičke i tehnička zaštita građana i kritične infrastrukture, zaštita saobraćajne infrastrukture, uključujući drumski, željeznički, vazdušni i plovni transport, treba da rezultira i donošenjem smjernica i minimalnih standarda u cilju zaštite građana i kritične infrastrukture, kao i kreiranjem publikacija i informatora za zaštitu od terorizma u kritičnim zonama (kritične destinacije).

Otkrivanje i istraga terorističkog djelovanja podrazumijeva mjere i radnje krivičnog progona terorista, uključujući otkrivanje planiranja terorističkog djelovanja, sprečavanje povezivanja terorista u terorističke mreže, prekidanje finansijske podrške terorističkom djelovanju, te dokazivanje konkretne terorističke djelatnosti.

Neophodno je prikupljanje informacija, analiza i razmjena informacija o operativnim kapacitetima terorističkih organizacija (lideri, pripadnici, oružje, fondovi, komunikacija, propagandni materijal i drugi resursi), kao i razvijanje i unapređivanje sistema prikupljanja podataka o terorističkim aktivnostima. Uporedo s tim, treba razvijati i unapređivati tehničke kapacitete za nadgledanje i analizu otvorenih izvora informacija u vezi s terorističkim aktivnostima, kao i međusobnu razmjenu informacija agencija za sprovođenje zakona unutar BiH, kao i tih agencija drugih zemalja, uključujući i razmjenu informacija sa međunarodnim organizacijama (Evropol, Interpol, SECI centar, itd), te istražiti mogućnost formiranja zajedničkih istražnih timova. Sprečavanje kretanja i aktivnosti terorista treba realizovati preduzimanjem kriminalističko-taktičkih mjera i radnji, kao i radnji dokazivanja i posebnih istražnih radnji, prema operativnim kapacitetima terorističkih organizacija. Isto tako, neophodno je raditi na sprečavanju finansiranja terorističke djelatnosti, smanjivanjem pristupa terorista finansijskim i drugim ekonomskim resursima, razvijanjem kriminalističko-obavještajnih kapaciteta u cilju prikupljanja podataka o terorističkom finansiranju, nadzoru rada i finansiranja nevladinih organizacija koje su identifikovane kao sponzori terorističke djelatnosti, razvijanjem metoda za bolje praćenje finansijskih tokova terorista koji se realizuju preko neformalnog bankarskog sektora ili nevladinih organizacija, itd. Posebno je potrebno raditi na daljem sprečavanju pristupa oružju i eksplozivu, kao i nelegalnoj trgovini oružjem i eksplozivom, koje može biti iskorišćeno u terorističke svrhe.

Odgovor terorizmu uključuje mjere i aktivnosti koje su usmjerene na pripremanje upravljanja i minimiziranja posljedica terorističkog napada, pri čemu se akcenat stavlja na koordinaciju svih subjekata u društvu na saniranju posljedica i pružanju pomoći žrtvama.

Prije svega, potrebno je jačanje svih institucionalnih kapaciteta u BiH, kako bi se obezbijedila optimalna i efikasna njihova uloga u borbi protiv terorizma, ali i formiranje posebnih organizacionih jedinica namijenjenih isključivo borbi protiv svih oblika i formi terorističke djelatnosti. Neophodno je obezbjeđivanje odgovarajuće stručnosti i stalne specijalizacije sudskih, tužilačkih i policijskih kadrova zaduženih za borbu protiv terorizma,

kao i njihova stalna edukacija i stručno usavršavanje za borbu protiv terorizma. Uporedo sa jačanjem institucionalnih kapaciteta, nužno je razvijanje i usaglašavanje zakonodavnih kapaciteta za borbu protiv terorizma.

To podrazumijeva praćenje i insistiranje na potpunoj ratifikaciji međunarodnih povelja i konvencija, u određivanju zakonodavnog odgovora prijetnji od terorizma, kao i sagledavanje potrebne izmjene i dopune postojećih zakonskih propisa, u smislu implementiranja međunarodnih sporazuma (u prvom redu rezolucija i konvencija UN i Savjeta Evrope, kao i obaveza preuzetih potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU). Nadalje, treba raditi na unapređivanju propisa koji mogu doprinijeti efikasnijem sprečavanju terorističkih aktivnosti, pri čemu je neophodno predložiti Zakon o borbi protiv terorizma i finansiranja terorizma kao „*lex specialis*” i u njega uvrstiti zaštitu, pomoć i odštetu žrtvama terorističkog napada, posebne istražne radnje u skraćenoj proceduri, zaštitu svjedoka, itd. Odgovor terorizmu podrazumijeva i jačanje civilnih kapaciteta u borbi protiv terorizma (zdravstvo, mediji, škole, itd.), od obuke i osposobljavanja za postupanje u slučaju terorističkog napada, do saniranja eventualnih posljedica takvog napada.

ZAKLJUČAK

Esencijalna svrha ovog rada je bila, da kroz jedan cjeloviti teorijsko–praktični pristup, prikaže vehabizam kao činioce ugrožavanja bezbjednosti Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Sagledavši cjelokupnu situaciju na prostoru Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, evidentno je da pripadnici vehabijskog pokreta, kako „neotekfirske” tako i „reformističke” frakcije, teže da od BiH naprave islamsku državu, čije bi uređenje bilo zasnovano isključivo na principima „šerijatskog zakona”, poput Saudijske Arabije. U tome snažnu podršku dobijaju kako od muslimanskih predstavnika vlasti tako i od predvodnika IVZ BiH, koji nikada do sada nisu značajnije javno osudili prisustvo i djelovanje vehabija i ideologije vehabizma ni na prostoru BiH niti u širim okvirima – već, naprotiv, radije su se sa njima poistovjećivali u saosjećanju „mučeništva” pri čemu zapravo na jedan perfidan i prikriven način daju podršku u zastupanju ideje vehabizma.

S obzirom na prethodno, gotovo nijedna vlada u ovom trenutku nije u stanju da kontroliše svoje terorističke organizacije. Akcenat u ovom master radu smo dali na radikalni islamističke pokret vehabije i misionarsku ulogu koju imaju na teritoriji Bosne i Hercegovine. Misionari ovog pokreta se finansiraju od strane Saudijske Arabije i drugih islamskih zemalja. Bezbjednosne službe u Republici Srpskoj i BiH prave mrežu sa drugim bezbjednosnim službama u Evropi da maksimalno kontrolišu radikalni islamizam.

Po saznanjima bezbjednosnih službi ne postoje saznanja da može da dođe do veće eskalacije radikalnog islamizma na Balkanu. Međutim navedeni primjeri u radu govore da je situacija takva gdje imamo tinjajuće prijetnje gdje u svakom trenutku može da dođe do eskalacije. Bezbjednosne službe smatraju da radikalni islamizam kontrolišu neki inostrani centri moći koji procjenjuju vrijeme, mjesto i obim zaoštavanja ukupne bezbjednosne situacije. Susrećemo se sa velikim problemima sve većeg odlaska mladih školovanih ljudi na školovanje u centre koje je bezbjednosna služba locirala kao centre za obuku terorista. Po povratku u svoje sredine šire ideje među svojim vršnjacima.

Zabrinjavajuća činjenica, zašto se ne istražuju finansijski tokovi finansiranja vehabijskog pokreta i gradnje džamija gdje mogu samo molitveni obred da izvode pripadnici vehabija.

Prema procjenama političkih analitičara i analizama bezbjednosnih službi islamski ekstremizam će nesumljivo nastavljati da jača.

Incidenti i njihova čudna ponašanja toliko su učestali da to prevazilazi vjersku toleranciju i prerasta u kriminalni akt najcrnje vrste. Islamski ekstremizam u Bosni i Hercegovini će nesumnjivo nastaviti da jača.

On je već dugo u procesu jačanja kao posljedica raspada Jugoslavije, stava spoljnih sila, ratova i sveopšteg osjećaja islamske zajednice da je ona u usponu a da su njeni suparnici i protivnici, a prije svega Srbi, u opadanju. To sve ne znači neminovno i nužno jačanje vehabizma. Vodeće ličnosti u islamskoj zajednici u samoj BiH smatraju da bi bilo nepromišljeno dopustiti im da se odveć razmahnu, jer bi time ugrozili svoje sopstvene pozicije. Ne treba zaboraviti da su politikom prikrivene subverzije s jedne strane i prividne saradnje sa vlastima sa druge oni već na putu da budu gospodari situacije na svom području. Sa stanovišta dugoročnih interesa pobornika islamizma u Bosni i Hercegovini nije uputno dopustiti usijanim glavama, vehabističkim, ili ma kojim drugim, da krenu putem direktnih terorističkih akcija, jer kako sada stvari stoje lideri islamske zajednice imaju razloga da vjeruju da će svoje ciljeve daleko efikasnije ostvariti po principu "tiha rijeka breg roni".

Problem vehabija je mnogo složeniji nego što izgleda, jer se oni ne mogu tretirati kao teroristička organizacija, već kao "vjerski pokret koji svuda u svijetu legalno djeluje". Kada bi se ovaj pokret zabranio, to bi bio udar na vjerske slobode, i to vehabije veoma vješto koriste za promociju svog učenja. Jedini način da mu se stane na put jeste puna pomoć države Islamskoj zajednici, jer sve ono što muslimanskim vjernicima ne pruže muftije, hoće vehabije.

Naime, nastoji se ostvariti islamska predominacija kojom treba potisnuti Srbe i Hrvate i BiH pretvoriti u pretežno muslimansku. Zatim, djeluje se na vjernike muslimane da što više svoj život saobraze sa propisima islama: da ne piju alkohol, da ne jedu svinjetinu, da bračne i porodične odnose regulišu isključivo prema šerijatu.

Težeći globalizaciji i demokratizaciji svijeta Zapad je „širo otvorio vrata“ ekspanziji pokreta koji su, u načelu, primitivni, agresivni i destruktivni, kao vahabizam. Načela i principi od kojih on polazi jesu nazadni i neprilagođeni savremenom životu, ali to nije ono što njega negativno karakteriše u shvatanjima stručnjaka i ljudi koji ga proučavaju. Takva je većina vjerskih pravila i kanona. Problem je u činjenici što je ta struja sebi dala za pravo da tumači pravila bez obzira na neki viši vjerski autoritet.

Njegovo detaljnije i podrobnije proučavanje pruža potvrdu ove konstatacije. Nije pametno generalizovati i smatrati sve pristalice tog pokreta fanaticima, ali opravdanje za to daje samo to učenje, prije svega njegovo nepriznavanje „posrednika” između njih kao vjernika i Boga. Tako ostaje prostor za slobodno tumačenje Kurana te se samim tim rađaju potencijalne opasnosti. Objašnjenje za to je u činjenici što se Kuran kao sveta knjiga islama sastoji od dva dijela.

Prvi, dok je Muhamed bio u Meki (do 622) i zapovjesti iz tog perioda uglavnom su miroljubive sa strogim stavom odricanja sile i drugi, pisan po njegovom dolasku u Medinu (od 622) gdje se borio (i oružjem!) za širenje svog učenja, tako da su pravila i norme iz tog perioda mnogo oštrije, agresivnije sa elementima nasilnosti i nemilosrdnosti.

S obzirom na slobodno tumačenje Kurana, svaki pristalica vahabizma može u njemu za svoje postupke (čak i nasilne i destruktivne), naći opravdanje. Otuda elementi terorizma u tom pokretu, a posljedice mogu biti katastrofalne, što se pokazalo na primjerima iz bliske prošlosti.

Svesrdna finansijska pomoć Saudijske Arabije dovela je taj pokret i na prostore Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Mada je sloboda ispovjedanja vjere jedna od osnovnih prava i sloboda čovjeka, ipak ne može da se ostane imun na njegovu pojavu i implementaciju u pojedinim područjima Bosne i Hercegovine, kao i u njenom neposrednom okruženju.

Konačno, razloga za zabrinutost svakako ima. Budući da se u tu grupu mogu svrstati i oni koji ne dijele takve stavove, za vahabitski pokret na ovim prostorima mora da se kaže da je militantan i opasan. Za takvu konstataciju ima puno potvrda koje svakodnevno stižu iz našeg društveno-političkog ambijenta.

LITERATURA

1. Algar, H., *Wahhabism: A Critical Essay*, Oneonta, New York, 2002.
2. Ali Sekaf, H., *Vehabizam/selefizam – ideološka pozadina i historijski korjeni*, Srebrno pero, Sarajevo, 2005.
3. Daničić, M., *Obezbjedenje lica i imovine u Republici Srpskoj*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2005.
4. Espozito, Dž., *Oksfordska istorija islama*, Clio, Beograd, 2002.
5. Elzeser, J., *Kako je džihad stigao na Balkan, sveti ratnici i tajne službe*, Jasen, Beograd, 2006.
6. Galijašević, Dž., *Era terorizma u BiH*, Filip Višnjić, Beograd, 2007.
7. Galijašević, Dž., *Terorizam u Austriji*, Filip Višnjić, Beograd, 2012.
8. Hećimović, E., *Garibi mudžahedini u BiH 1992-1999*, Beograd, 2009.
9. Hantington, S., *Sukob civilizacija i preoblikovanje svjetskog poretka*, CID Podgorica, Romanov Banja Luka, 2000.
10. Hasan Ali Sekkaf, *Vehabizam/Selefizam*, Srebrno pero, Sarajevo, 2005.
11. Hamad, A., *U mreži zla – Međunarodni terorizam i Al Kaida*, Glas Srpske, Banja Luka, 2007.
12. Izetbegović, A., *Islamska deklaracija*, Sarajevo, 1990.
13. Jevtić M., *Savremeni džihad kao rat*, IGTP Grafomotajica, Prnjavor, 1995.
14. Jevtić, M., *Od islamske deklaracije do verskog rata u BiH*, IGTP Grafomotajica, Prnjavor, 1995.
15. Jeftić, M., *Savremeni džihad kao rat*, 3. izdanje, Nikola Pašić, Beograd, 2001.
16. Jeftić, M., *Džihad u Bosni i vreme globalizacije*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd, 2013.
17. *Krivični zakon Bosne i Hercegovine*, Službeni glasnik BiH, broj: 03/03.
18. Potežica O., *Vehabije – između mita i predrasude*, Chronomag, Beograd, 2007.
19. Potežica, O., *Vehabije između istine i predrasuda*, Filip Višnjić, Beograd, 2007.
20. Potežica, O., *Vahabiti – pridošlice na Balkanu*, Politikologija religije, Beograd, 2007.
21. Milašinović S., Milašinović R., *Uvod u teorije konflikata*, Fakultet civilne odbrane Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2004.
22. Milić, V., *Sociološki metod*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.

23. Margetić, D., *Islamski terorizam na jugu Evrope*, DB, Zagreb, 2006.
24. Mlivončić, I., *Al Kaida se kalila u Bosni i Hercegovini*, Naša ognjišta, Tomislavgrad, 2007.
25. Mijalković, S., Keserović, D.: *Osnovi bezbjednosti*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2010.
26. Smailagić, N., *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990.
27. Simeunović D., *Teorijsko određenje terorizma*, Beograd, 2002.
28. Stajić, Lj., *Osnovi bezbjednosti*, Draganić, Beograd, 2003.
29. Sejdžmen M, *Terorističke mreže*, Udruženje diplomaca Centra Džordž K. Maršal, Beograd, 2006.
30. Simeunović, D., *Terorizam*, Beograd, 2009.
31. Savić, E., *Islamističko-teroristički kampovi u BiH i balkanski teroristi*, masterski rad, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, 2013.
32. Trifunović, D., *Globalna mreža islamskih fundamentalista – modus operandi – model Bosna*, Dokumentacioni centar Vlade Republike srpske, BiH, Republika Srpska, Banja Luka, 2002.
33. Tanasković, D., *U dijalogu s islamom*, Dječije novine, Gornji Milanovac, 1992.
34. Tanasković, D., *Islam i mi*, 4. dopunjeno izdanje, Partenon, Beograd, 2010.
35. Trifunović, D., Stojaković, D., Vračar, M., *Terorizam i vehabizam*, Filip Višnjić, Beograd, 2011.
36. Vajt, R. Dž., *Terorizam*, Alexandria Press, Beograd, 2004.
37. Vejnović, D., Šikman, M., Radulj, S.: *Društveni aspekti terorizma*, Defendologija, Banja Luka, 2006.
38. Vejnović, D., Šikman, M., *Defendologija – društveni aspekti bezbjednosti moderne države*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2007.
39. Vlajki, E., *Američki teror*, Filip Višnjić, Beograd, 2013.
40. Šikman M., *Terorizam*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2009.
41. Škrbić, Ž., *Uticaj islamskog fundamentalizma na terorizma u Bosni i Hercegovini*, monografija, Komesgrafika, Banja Luka 2011.
42. Šindler, Dž. R., *Nesveti teror*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
43. Šindler, R. Dž.. *Bosanski rat i terror*, Al Kaida i uspon globalnog džihada, Službeni glasnik, Beograd, 2009.

44. Šindler, Dž. R., *Bosanski rat i teror*, Bosna, Al Kaida i uspon globalnog džihada, drugo izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2011.
45. Škrbić, Ž., *Uticaj islamskog fundamentalizma na terorizma u Bosni i Hercegovini, monografija*, Komesgrafika, Banja Luka, 2011.
46. *Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*, Službeni glasnik BiH, broj: 03/03.
47. *Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srpske*, Službeni glasnik RS, br. 48/03

Časopisi:

1. Bajagić, M., Manojlović, M., *Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja*, Zbornik radova "Terorizam u savremenim uslovima", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2003.
2. Durmanović, S., *Islamski radikalizam i teroristička pretnja u BiH*, Nova srpska politička misao, vol. XIV, No. 1–2, 2007.
3. Đukić, S., *Institucionalni načini suprotstavljanja terorizmu sa osvrtom na mjesto i ulogu obavještajne zajednice*, Zbornik radova Bezbjednost i zaštita u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini – stanje i perspektive, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2008.
4. Zirojević, M., *Različiti oblici Islama i terorizam*, u Revija za bezbednost 12/09, godina III, br. 12, decembar 2009.
5. Jevtić, M., *Džihad u svetskoj i domaćoj javnosti*, Zbornik radova Matice srpske za društvene nauke, br. 116-117, Novi Sad, 2004.
6. Jevtić, M., *Ideološke osnove prisustva Al Kaide na prostorima bivše Jugoslavije*, Srpska politička misao, god. XII, vol. 15, No. 3–4/2005.
7. Milašinović, R., *Uzroci mogućih društvenih sukoba u zemljama Jugoistočne Evrope*, Godišnjak Fakulteta bezbednosti za 2009. godinu, Beograd, 2009.
8. Ramljak, A., Hadžić, O., *Monstruozi oblici terorizma*, Časopis za pravnu teroriju i praksu "Pravna riječ", Udruženje pravika Republike Srpske, Banja Luka, 12/07, 2007.
9. Radulj, S., *Krivičnopravni aspekti terorizma u BiH*, Časopis za pravnu teoriju i praksu "Pravna riječ", Udruženje pravika Republike Srpske, broj 7/2006, Banja Luka.
10. Savić, A., *Globalna bezbednost i terorizam*, Srpska politička misao, god. XII, vol. 15, No. 3–4/2005.

11. Simeunović, D., *Problem definisanja savremenog terorizma*, Srpska politička misao, god. XII, vol. 15, No. 3–4/2005.
12. Stajić, Lj., *Postmoderni terorizam, organizovani kriminal i korupcija kao savremeni bezbednosni izazovi, rizici i pretnje*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 2, 2006.

Internet izvori i članci:

1. http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Radomir-Milasinovic-Bijeli-terorizam-ima-regrutne-centre-u-BiH/lat/55498.html
2. http://www.rijaset.ba/index.php?Itemid=55&catid=34:intervjui&id=514:korijen-problema-vehabija-je-u-be-a-ne-u-bih&option=com_content&view=article
3. <http://www.standard.rs/vehabije-u-bosni-1-talas-teroristickih-napada-iz-bih-preti-zemljama-eu.html>
4. <http://www.vesi-online.com/Vesti/Ex-Yu/214632/Vehabija-progovorio-Maoca-je-baza-dzihada-na-Balkanu>
5. <http://www.politika.rs/rubrike/region/Dzamiya-Kralj-Fahid-okuplja-radikalne-islamiste.lt.html>
6. <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-06-08-2007/od-genocida-i-ratnih-zlocina-do-terorizma>
7. <http://www.sredisnjabosna.com/kolumne/1846-zlocin-bez-kazne.html>
8. <http://www.nacional.hr/clanak/29058/silajdzic-je-doveo-mudzahedine-u-bosnu>
9. <http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/gornja-maoca-je-tranzi-za-vehabije-koje-odlaze-u-sveti-rat-5401.html>
10. <http://www.nezavisne.novine.com/novosti/društvo/Bocinja-mirni-suzivot-vehabija-i-Srba-povratnika-2720.html>